

# מתבוננים

## הגליון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

**מצורפים העלונים:**

- תורת אברהם - עמ' י"ג
- אור לישרים - עמ' י"א
- עבודת אברהם - עמ' י"ט
- בחרת בחיים - עמ' ט"ו
- מכתלי בית ההוראה - עמ' כ"ז
- ספרי והלכות - עמ' כ"ג



גליון רפ"ה  
אחרי - קדושים  
תשפ"ו

### חדש בהיכל <<<

#### סט זאת זכרון המבואר (2 כר')

סט זאת זכרון המבואר על התורה מאת רבי יעקב יצחק מלובלין הנוודע בשם החוזה מלובלין. מהדורה מבוארת בביאור נרחב להבנת דבריו, ובתוספת הערות וצינונים, הספר כולו הוגה ע"פ דפוסים ישנים עם הוספות ותיקונים רבים, ונערך מחדש ונוקד בניקוד מלא, עם חלוקה לקטעים, סימני פיסוק, נוספו כותרות ביאור לכל קטע, מפתחות המקורות ומפתחות עניינים ופרקי תולדות. כל אלו נסדרו בכלי מפואר, כמיטב ספרי 'ממלכת התורה עוז והדר'.



#### סט מילתא חדתא

"ספרי מילתא חדתא" - מאמרי קודש ודברי חכמה וחיוזוק בענייני עבודת ה' והליכות חיים, על שבת, תורה, תפילה ואמונה. בספר מובאים דברי תורה אשר נאמרו במשך השנים מפ"ק כבוד קדושת מרן אדמו"ר רבי דוד חי אביחצירא שליט"א. המאמרים נכתבו ונערכו בשפה שווה לכל נפש על ידי השומעים, תוך שמירה על מקורם הטהור. הספר מוגש בשילוב יסודות תורניים, פנימיות התורה וסודות האמונה על פי תורת הסוד והחסידות.



#### סט מדרש רבה המשולב - שיר השירים (2 כר')

מדרש רבה על מגילת שיר השירים עם מדור ביאור משולב, שבתחתיתו הערות וצינונים 'עין המדרש', ועם מאסף ליקוטים 'אוצרות המדרש' שנלקטו משאר המדרשים שבכל חלקי התורה. בסופו גם מדור 'ליקוט אמרים' אמרות קודש ופנינים יקרים על דברי המדרש, מתורתם של צדיקי הדורות זצ"ל. כרך זה מצטרף על לסט מדרש רבה המשולב על המגילות, כפי שיצא לאור על מגילת אסתר ומגילת רות, וכהמשך לסדרת המדרש רבה על התורה.



#### להזמנות ספרים עד הבית: 1800-22-55-66

**חשיפה:** → השבוע בגליון: ← **אקטואלי:**

**מדוע עלה רבי ברוך בער לרקוד על השולחן?** | עמ' ו'

**האור החיים הק':** מאיזה שיעור שנאה עוברים על לא תשנא' | עמ' ב'

**פניני אביר יעקב:** | עמ' ו'

**אקטואלי:** ספירה בברכה למי שיחטר ספירת חלק מהמים | עמ' ט'

לו רק "למה גזלת ממון זולתך" ולא היה מוסיף עליהם שאר דברים, היה מתקן יותר ולא היו שונאים אותו.

והוסיף רבי שמואל צבי דזה הביאור בגמרא הנ"ל, האי צורבא מרבנן דמרחמין ליה בני מתא, לא משום דמעלי טפי, אלא משום דלא מוכח במילי דשמיא, היינו שאינו מערב בתוך תוכחתו את המילי דשמיא' שלהם, ללעוג עליהם.

זהו יסוד מוצק בתוכחה, שאם פוסלים את האדם לגמרי, א"כ אין לו מה להפסיד עוד, ואז לא יקבל את התוכחה. וזה מרומז בקרא, "הוכח תוכיח את עמיתך, ולא תשא עליו חטא", היינו שלא תשא עליו עוד חטאים, לצער אותו ולהגדיל את העוולה שלו, אלא תוכיח אותו על עצם החטא הזה, ותו לא.

(שם לבית הגה"ח רבי שמעון הירש לער זצ"ל)

#### צריך שכל אחד ישפיע לחבירו גם בגשמיות

וְאֶהְבֶּתְּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ וְגו' (יט, יח).  
שח הרה"ק רבי מנחם מנדל מווישווא זי"ע: איתא בתלמוד ירושלמי (נדרים ט, ד): רבי עקיבא אומר זהו כלל גדול בתורה.

וי"ל בדרך צחות, דהנה החוש מעיד אשר כל אחד ואחד רוצה להשפיע על חבירו ברוחניות תורה ויראת שמים, אבל בגשמיות אין כל אחד ואחד רוצה להשפיע לחבירו.

ולזה דרש ר"ע ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה, היינו שבתורה וירא"ש זה כלל גדול, אבל בגשמיות אין זה כלל גדול כי לאו כל אחד ואחד רוצה בכך, אבל האמת צריך שיהיה שגם בגשמיות ישפיע לחבירו די מחסורו.

(מכתב יד קדשו - הובא בספר 'גאון ישראל וקדושו' ח"ג עמ' עב)

#### סינוגוריא על ישראל

קְדוּשֵׁים תִּהְיוּ כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם (יט, ב).  
במדרש נחומא בפרשתנו (אות א) הובא בזה הלשון: "דבר אל בני ישראל קדושים תהיו", זהו שאמר הכתוב (ישעיהו ה טו) 'ויגבה ה' צב-אות במשפט' וגו', אימתי נעשה הקדוש ברוך הוא גבוה בעולמו כשיעשה משפט בעכו"ם וכו'. מהו 'והאל-הקדוש נקדש בצדקה', שהוא מתקדש בעולמו בצדקה שהוא מלמד על ישראל סינוגוריא, שנאמר (ישעיהו סג א) 'אני מדבר בצדקה רב להושיע'."

וצריך ביאור בעניין הקשר שבין קדושת השם לבין לימוד הסנוגוריה על ישראל וקיום המצוות שלהם.

ונראה לבאר על פי מה שכתב בספה"ק שם משמואל בפרשתנו (ויקרא, קדושים תרע"ו),

### פנינים ואמרות

#### אם היו לומדים גמ' בחיות - אני ערב בדבר שלא יחסר פרנסה

וְחַי בְּהֶם אֲנִי ה' (יה, ה).  
כתב השל"ה הקדוש: רומז על כל מה שיעשה האדם יעשה בזריות נפלא, זהו וחי בהם, כלומר בחיות נמרץ, על דרך שפירש רש"י (ברכות ג, א), על ענין עשרה דברים שנאמרו בכוס של ברכה, ואחד מהם חי, ופירש רש"י ז"ל פרישק"א בע"ז. והכוונה בכאן כלומר שיעשה בבריאות ובחיות ובזריות כל מעשה אשר ציווהו הש"י עכ"ל.

בענין זה מסופר, הגה"ק בעל אבני נזר זצ"ל הזהיר תמיד שלימוד הגמ' לא יהיה בדרך ישנוני (שלופעדיק), אלא עם רצון והתלהבות חיות ורשפי אש. ואמר שכל הדחקות והצרות שיש לישראל בכל העולם רח"ל, הוא הכל בשביל שלומדים הגמ' כאדם שרוצה לישן (שלופעדיק). ואם היו מציינים לו ולומדים הגמ' עם חיות, היה הוא ערב בדבר שלא יחסר לשום ישראל פרנסה וכל טוב.

(של"ה הק' - בתוכחת מוסר סוף פרשתנו: אביר הרועים - אות קי"ג)

#### כשמוכיחים לאדם - לא להוסיף דברים שאינם קשורים לחטא

הוֹכַח תוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ וְלֹא תִשָּׂא עִלְיוֹ חֲטָא (יט, יז).

הגה"צ רבי שמואל צבי ווייס (מתלמידי מהרי"א מווידישטוב ואביו של הרה"ק האמרי יוסף מטפינקא) זצ"ל, היה דר בעיר מונקאטש בתקופה שהגה"צ רבי חיים סופר בעל שו"ת מחנה חיים שימש שם ברבנות בעיר, וכידוע היו לו חיכוכים עם החסידים שבעיר, ומצד שני רבי שמואל צבי שהיה משמש שם כראב"ד, כולם העריצוהו.

פעם כאשר דיברו ביניהם רבי חיים סופר ורבי שמואל צבי אמר לו הגר"ח: הלא אמרו חז"ל בכתובות (קה, ב) האי צורבא מרבנן דמרחמין ליה בני מתא, לא משום דמעלי טפי, אלא משום דלא מוכח להו במילי דשמיא, וא"כ מכאן קשה עליכם מדוע בני העיר מתקוטטים אתה, ולא אתכם?

הש"ב רבי שמואל צבי: הנה דרכו של הרב היא, כשהוא שומע תלונה על איש אחד מן החסידים, שלא התנהג ביושר במסחרו או אָנָה את זולתו וכדומה, הוא קורא לו, ושואלו בלשון חידודים, האם קודם שעשה הגזילה לבש גארטל (-הגורה) והלך למקוה וכו', ועי"ז הרב מעורר על עצמו את חמת זעמם של החסידים, כי בדברים כאלו הוא מזלזל בהם ומבטל את כל מעלתם, לכן הם שונאים אותו. אבל אם הרב היה מוכיח את האיש הזה באמור

## דבר האמונה:

ולכן בפרק 'אשרי יושבי ביתך' אומרים בסוף 'תהילת ה' ידבר פי', ואילו בסוף פרק 'אשרי תמימי דרך' נאמר 'תעיתי כשה אובד'. מכאן שהרוצה לשמור על נכסיו וקנייניו הרוחניים ימנע עצמו ככל שיוכל מלהסתובב בדרך כדי שלא ימצא עצמו חלילה בבחינת 'תעיתי כשה אובד'. ואף היוצא לדרכו מחויב לשמור על עיניו, ליבו ומוחו ושישמרו בטהרתם, ואז ייאמר עליו 'אשרי תמימי דרך - ההולכים בתורת ה'". אשריו ואשרי חלקו של האדם שכאשר אין לו ברירה והוא נצרך ללכת בעיר ובשווקים, הוא הולך עם זאת בתורת ה' וכפי ציווי התורה 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם' (להלן טו, טז), ומוחו נותר תפוס בתורת ה'.

מעתה נשכיל לענייננו, שאף אם אמנם נגזר עליך להתגלגל בדרכים בתמימי אפיין, אך זאת היא רק ההשתדלות שבה נראה בעיני האומות כעניים. הרי באמת בבית מוכן לך כל טוב ללא קשר ליגיעה בחובת ההשתדלות, וכאשר אדם יודע זאת הוא אינו נופל לפיתוי היצר המנסה לשכנעו שדווקא במקום זה ובאופן זה ישיג פרנסתו. שהרי "מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה" (ביצה טו, א), והשתדלותו אינה מעלה ומורידה כהוא זה. וידע האדם נאמנה כי אף אם נדרש הוא להתגלגל בדרכים הכל כדאי כדי שלא יהיה קטרוג חס ושלום, ולכן יעשה זאת רק בדרך המותרת ובשמירה מעולה, וככל שמשתנים פניו הרי זה אות וסימן כי בביתו יתמלא שובע רב בשפע ובהרחבה.

(האדמו"ר רבי דוד חי אביחצירא שליט"א - מילתא חדתא - אמונה וביטחון)

### שמירת העיניים כמפתח לברכת הפרנסה

חלק בלתי נפרד מצונו יתברך בעת השתדלות לפרנסתו, וגדול שבהם, הוא שישמור עיניו מכל מראה אסור ורק כך יזכה לברכת ה'.

ויש לבאר זאת בדרך דרש על פי דברי הרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ ע"ה, ויש שהביאו מאמר זה בשם החוזה מלובלין ע"ה:

הנה שתי פעמים הוזכר 'אשרי' בספר התהילים על סדר אותיות האל"ף בי"ת, האחד הוא 'אשרי יושבי ביתך' (פס, ה) שתיקנו לאומרו בתפילה יחד עם פרק 'תהילה לדוד' (פרק קמח) המסודר לפי אל"ף בי"ת, והשני הוא 'אשרי תמימי דרך' (קט, א). אך בעוד ש'אשרי יושבי ביתך' נאמר בסדר א' ב' ב' ב' ב' כדא, כלומר פעם אחת בכל אות, הרי שהשני 'אשרי תמימי דרך' נאמר בתמימי אפיין, ויש להבין מדוע נאמר כך.

הטעם לכך הוא כי 'אשרי יושבי ביתך' משבח את היושב בביתו אשר פניו נשארים כפי שהיו עד עתה, אך 'תמימי דרך' העוסק במי שנוקק לצאת לדרך, שם משתנה צורתו ותוארו לשמונה פנים משום שאינו יכול להישאר בתמו ובצדקתו כפי שהיה עד עתה.

וכמו שאמרו משמו של החוזה מלובלין ע"ה על הפסוק (במדבר ט, יג) 'והאיש אשר הוא טהור וברך לא היה', שסיבת היותו של איש זה טהור היא משום ש'יובדך לא היה', ולכן לא הפסיד את קנייניו הרוחניים אשר נאבדים חלילה כאשר יוצא אדם לדרך ואינו שומר את עיניו כראוי.

כי כאשר פועל הקדוש ברוך הוא בעולם במידת הדין לבדה ועושה דין ברשעים, אין שמו הגדול מתקדש בכך בשלמות מפני שאין בני ישראל מתרוממים על ידי זה. אולם כאשר מגביר הקדוש ברוך הוא את מידת החסד על ישראל עד שאין הרשעים יכולים לעמוד בפניה וממילא מתבטלת הרשעה, אז יש הנאה לצדיקים הנהנים מזיו השכינה המתגלה בעולם ושמו יתברך מתגדל ומתקדש.

והנה הדרך להגביר את כוחה של מידת החסד בעולם היא על ידי לימוד זכות, הן על האדם הפרטי והן על כלל ישראל. הדברים תואמים ליסוד הנודע של הרה"ק רבי נחמן מברסלב זיע"א (ליקוטי מוה"ר"ן תורה רפ"ב), שלימוד זכות אינו פועל רק אצל המלמד שלא יעס על חברו, אלא הוא מחולל שינוי בנשמת זה שמלמדים עליו זכות. לימוד הזכות מעורר ומגביר את נקודת הטוב המועטת שנמצאת בו באמת, ועל ידי התבוננות זו מתעצם הטוב עד שיש בכוחו לנצח את הרע לגמרי.

נמצא אפוא שבכוח הסגוריה שמלמד הקדוש ברוך הוא על ישראל הם זוכים להנהגת החסד, ומתוך כך אובדים הרשעים מן העולם ושמו יתברך מתעלה ומתקדש.

(עיניים מאירות - להגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

## ווארט מהאור החיים הק'

### מאיזה שיעור שנאה עוברים על לא תשנא

לא תשנא אֶת אַחִיךָ בְּלִבְּךָ (ט, יז)

בספר אור החיים הקדוש מדייק בלשון הכתוב ומבאר שהיה ראוי לכאורה לומר "לא תשנא 'לבבך' את אחיך", כדי להסמיך את מקום השנאה בלב לפועל השנאה ורק אחר כך להזכיר את האדם הנשנא.

אלא מבאר רבנו האוה"ח שהכתוב נתחכם להסמיך את המילים "לא תשנא" למילה "אחיך" כדי להגדיר במדויק מהו שיעור השנאה שהתורה אוסרת עליה.

כוונת הכתוב היא למנוע מהאדם לחשוב

הידועה של יצר הרע. הדרך שבה פועל היצר היא שבתחילה הוא אומר לאדם עשה דבר קל ורק לאחר מכן הוא משיאו לדברים חמורים יותר עד שמביאו לידי עבודה זרה ממש.

לפי זה ניתן לומר שאמנם מצד שורת הדין ייתכן שעל ריחוק קל בלבד עדיין לא עוברים מיד על איסור השנאה הגמור, אך התורה הקדימה והזהירה על כך משום שאם לא ישמור האדם את עצמו משנאה קלה כזו, ימצא היצר הרע פתח להיכנס בו ויוכל להסיתו להפליג בשנאה גדולה ותהומית שתביא אותו לעבור על האיסור בשלמותו.

נמצא אפוא שהאזהרה על ריחוק הלב נועדה לגדור את האדם ולמנוע ממנו את תחילת המדרון החלקלק המוביל לשנאת חינוס גמורה.

שאיסור השנאה חל רק במקרה של שנאה גמורה המביאה אותו לבקש את רעת חברו ולחפוץ בכיליונו, בעוד שסתם הרחקה בלב או קרירות אינן נחשבות לשנאה. לכן מלמדנו הכתוב ששיעור האיסור נמדד ביחס למדרגת "אח", ומכאן שכל ריחוק הלב שמוריד את החבר ממדרגת האחוה הרי הוא בכלל האיסור ועוברים עליו משום לא תשנא.

הרה"ק האהבת שלום מקאסוב בספרו תמה על חומרת הדברים, שכן לכאורה הוא פלא גדול לומר שכל הרחקה מועטת ממדרגת אח כבר נחשבת לעבירה של שנאה בלב, שהרי אם נחמיר עד כדי כך לא שבקת חיי לכל בריה חס ושלום. ומתרץ שיש להמתיק את הדברים על פי יסוד דברי חז"ל במסכת שבת (קה): בעניין אומנותו

זמני כניסת ויציאת שבת קודש:		ירושלים		בני ברק		מי יורק		לונדון	
מסכת השבת	רבנות	מסכת השבת	רבנות	מסכת השבת	רבנות	מסכת השבת	רבנות	מסכת השבת	רבנות
18:39	19:54	18:54	19:56	19:26	20:35	20:57	19:57	21:10	21:26

# מחוברים

העלון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

ניתן להשיג את הגיליון  
מדי שבוע בכל סינפי  
"ספרי אור החיים"

ספרי אור החיים

מרכז הספר היהודי הגדול בעולם

**ירושלים:** ירמיהו 13 | שאולונו 49 | הפסגה 45 | בר אילן 4 | חבקוק 2 • בית שמש: שדרות האמוראים 63 | נחל ניצנים 3 | יהודה הנשיא 6 • בני ברק: רבי עקיבא 152 | רבי עקיבא 68 | הרב שך 8 | אהרונביץ 12 | נחמיה 28 | כהנמן 64 • מודיעין עילית: שד' יחזקאל 2 | חפץ חיים 7 • אלעד: יהודה הנשיא 94 • אשדוד: יהודה הנשיא 8 | אליעזר בן הרוקנס 8 • ביתר עילית: הרין 9 | חיפה: מיכאל 27 • נתיבות: הרמב"ם 10 • נתניה: הרס 18 • פתח תקוה: רוטשילד 75



## מחוברים

את הימים מתחילים!

הגיון הימים נבנית עוז והדר - אור לישרים

שירות לטליל האישי | להצטרפות: newsletter.mechubarim@gmail.com

# קו מענה הלכה

## 02-803-9999

או במייל: rav@abiryaakov.com

קו השיעורים - קול הלשון: 03-6171077

לתגובות ולהצטרפות לקבלת הגיליון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com

## גחלי אש מעל המזבח:

**ביום ז' באייר תנ"ב נדמה היה שהאינקוויזיציה ניצחה, אך מאות שנים לאחר מכן התברר כי הניצוץ הבורח הפך לפליד של קירוב רחוקים. מסע מרגש בזמן בעקבות ר' רפאל ווליס, האיש שנהרג על קידוש השם כדי שצאצאיו יוכלו לחיות על קידוש השם. סיפור חובה לכל יהודי המחפש את כוח המסירות שלב.**

והציעו הקלה בעונש בתמורה לבקשת סליחה מהדת הנוצרית, אטמו ר' רפאל ואחותו את אוזנם משמוע ונערכו למסור נפשם על קידוש ה'.

למחרת, ביום ז' באייר תנ"ב, לפני 334 שנים, בשעת צהריים, הובאו שני 'העבריינים' אחר כבוד אל כיכר העיר. השופט העליון כבר ניצב על מקומו, מדורת השריפה בערה עד שמי שמים, ו-30,000 צופים עמדו מסביב, מביטים בחלחלה בנעשה לנגד עיניהם. ר' רפאל ואחותו ראו את האש הגדולה, ניצבו מול עשרות האלפים, ושוב נשאלו אם יסכימו לבקש סליחה מהכנסייה על עוונם החמור.

הם שמעו את שאלת השופט, ור' רפאל השתהה לרגע לפני שהשיב בשלילה. או אז שמע את זעקת אחותו קוראת לעברו בקול גדול: "רפאל, אל תיכנע!"

באותו רגע, הניד ר' רפאל את ראשו בשלילה מוחלטת, ויחד עם אחותו זעק בגרון ניחר:

"שמע ישראל, ה' אלוהינו, ה' אחד!"

זה היה הרגע האחרון. באותו רגע ממש דחפו אותם אל המדורה הבורעת. הם מסרו נפשם על קדושת השם, נתפסו בעיצומה של הפצת מצוות תענית אסתר, ושילמו עליה בחייהם בשמחה!

הסיפור כולו נחשף לפני כמה שנים, כשנחשפו מסמכי חקירות האינקוויזיציה בחלוף מאות שנים. אך הסיפור לא מסתיים כאן, יש לו המשך: אחד מצאצאיו של ר' רפאל ווליס הוא הפעיל הנודע רב העשייה, הרב יוסף וליס שליט"א, מנכ"ל ארגון 'ערכים' ואחד הפעילים הבולטים בהפצת היהדות וקירוב רחוקים לאביהם שבשמים. כי הובטחנו ש"לא תישכח מפני זרעו" - כשיהודי מוסר נפשו על הפצת היהדות, בהכרח שהמנגינה הזו לא תיפסק לעד מיוצאי חלציו, וכל הזכויות שמורות ונזקפות לאותו סב זקן שזכה למסור נפשו על קדושת השם כדי להפיץ את בשרת היהדות.

והסיפור כולו, שהובא כאן כפי ששמענוהו מהרב וליס שליט"א שראה את מסמכי חקירת זקנו, לא בא אלא ללמדנו עד היכן העוצמה הטמונה בעם היהודי. אין אומה בעולם שאנשיה מוכנים למסור נפשם עד כדי כך למען המטרות העילאיות שלהם, אין בעולם חיבור כה חזק כמו החיבור היהודי חש עם בוראו, חיבור שהוא מוכן למסור נפשו למענו.

יש בנו את הכוח של מסירות נפש, יש לנו את אותו "כור גרעיני" רב עוצמה הטמון בנפשנו. ליהודי יש יכולת להתגבר, ללכת נגד הזרם, לא לרוע ולא להשתחוות, לא להירתע ולא להיבהל. מול רגע של ניסיון, כשהלב חושק להסתכל למקום אסור, לומר משהו שאינו ראוי, לוותר על סדר הלימוד או לפגוע ביהודי - יש לנו את היכולת למסור נפש ולהקריב את הרצון הזה, לעמוד בניסיון בגבורה וגם לנצח.

יש לנו את הכוח לא רק למות על קידוש השם, אלא גם לחיות, בכל יום ורגע, על קידוש שמו יתברך באהבה. להתמסר, להקריב, להתאמץ, להילחם, לזנוח את הרצון האישי לטובת סולם הערכים האמיתי שלנו. וגם אם לא נראה עכשיו את התוצאות - לטווח ארוך, לפעמים אחרי עשרות דורות ומאות בשנים - תמיד זה ישתלם, תמיד זה יהיה כדאי!

הבה נחדד לעצמנו ונפנים זאת בעמקי ליבנו. כשיגיע רגע של קושי או ניסיון, נזכר ברגעים הדרמטיים בהם שני אנשים ממש כמונו הנידו ראשם לשלילה ובחרו לקפוץ לאש רק כדי לעמוד על הערכים שלהם. כי רגע הקושי הוא רגע של הזדמנות להוכיח לעצמנו את הנאמנות, לחדד בתוך תוכנו את האמונה, ללמוד ממנו על כל מעשינו ופעולותינו שכולם נעשים למען שמו יתברך, שכולם מקשה אחת של לעשות רצון השם, בכל מצב ובכל מחיר.

(גל' פניני פרשת השבוע)

הסיפור הבא נושא אותנו בגלגלי הזמן יותר מ-300 שנה לאחור, אל ספרד הגדולה, בשנים בהן עדיין פעלה בה האינקוויזיציה במלוא עוצמתה. בשנים ההן, כ-200 שנה לאחר גירוש ספרד הידוע, עוד נותרו בספרד יהודים אנוסים, צאצאים של יהודים אמידים שהתקשו לעזוב את עושרם הרב, ונותרו בספרד כשהם מעמידים פנים כנוצרים, אך שומרים על גחלת היהדות בסתר. לאורך כל אותן שנים, הראש היהודי היצירתי לא הפסיק לייצר פטנטים כיצד להעמיד פני נוצרי אך להמשיך לקדש על היין מדי שבת, לאכול רק בשר כשר, ולשמור את כל מצוות היהדות. נדרשה לכך מסירות נפש של ממש, אך דבר לא הרתיע אותם.

אחד מהיהודים האנוסים הללו היה יהודי בשם ר' רפאל ווליס, שהתגורר בעיר מיורקה. הוא התגורר בטירה רחבת ידיים שבמרתפיה התנהלו במחתרת חיים יהודיים של ממש, עבורו ועבור יהודים אנוסים רבים. בביתו ניתן היה להשיג אוכל כשר, ספרי לימוד, מנייני תפילה, ואפילו מקווה טהרה. כל מה שיהודי צריך - היה מוכן ומזומן במרתף הסודי מתחת לטירה המפוארת של ר' רפאל העשיר.

מתוך שהיה ר' רפאל איש עסקים העוסק בייבוא בדים וסחורות בנמל מיורקה, היה מקושר עם סוחרים רבים מהמדינות מסביב, ובעזרתם היה מבריח תשמישי קדושה ואביזרים יהודיים אחרים. את כל הציוד העמיד ר' רפאל לרשות אחיו האנוסים שנעזרו בו, תוך שהוא מעודד ומחזק ומוסר נפשו להמשיך לקיים חיים יהודיים גם בתנאים הקשים הללו.

אלא שפעילותו של ר' רפאל התגלתה ביום מן הימים לפקחי האינקוויזיציה. משהו מהמתנהל בביתו לא מצא חן בעיניהם, היה נראה כי הוא מסתיר משהו. יותר מדי אורחים הגיעו אליו, יותר מדי פעמים דווקא בחגים יהודיים ובשבתות... הם הידקו את המעקב אחריו כדי למצוא ראיות שיובילו לאישומו הסופי באשמה החמורה מכל: הפצת היהדות.

היה זה ביום השבת שלפני תענית אסתר, בשנת ת"נ. במרתף של ר' רפאל שבו והתכנסו יהודים, ועימם חמק שוטר מהאינקוויזיציה שהתחפש ליהודי. לתדהמתו, ר' רפאל שוחח עם חבריו היהודים על דא ועל הא, ולפתע החל לדבר עימם על יום מיוחד וסגולי, יום 'תענית אסתר'. ר' רפאל הסביר בטוב טעם כי תענית אסתר היא תענית חשובה המייצגת את זעקת היהודים לבוראם בעת צרתם, ומשכך - כמה כדאי להתחזק ולצום בתענית אסתר.

הוא הוסיף והסביר על המעלות הרבות והנודעות של היום, ועל סגולתו הרבה לפני יום הפורים. ולקינוח, כביכול ממש כדי שאזוניו של השוטר תחרדנה, הוסיף והסביר כי קל לצום גם תחת העיניים הבולשות של האינקוויזיציה, שכן איך יוכלו לשים לב אם פלוני אוכל אם לאו. "זו הרי פעולת 'שב ואל תעשה'" - הסביר בפשטות, "לא נדרשת פעולה אקטיבית כדי לצום, מספיק לשבת בחיבוק ידיים ואיש לא ישים לב" - הסביר בפרוטרוט כמה קל להתל באנשי האינקוויזיציה בנושא זה...

כל אותו הזמן ישב במקום השוטר הסמוי, אשר קלט כל מילה ותג מדבריו. בסיום האסיפה כולם התפזרו, ושעה קלה אחר כך הקיפו מאות שוטרים את ביתו של ר' רפאל ופרצו פנימה בכידונים שלופים. הוא ואחותו - שהייתה שותפה לפשע - הובאו במהירות אל בית המעצר ונשלחו למשפט ארוך ומתיש שנמשך יותר משנתיים, במהלכן עונו ר' רפאל ואחותו קשות במרתפי האינקוויזיציה, אך סירבו להסכים להמיר את דתם או למצער לבקש מחילה מהכנסייה.

עם תום המשפט, כצפוי, נגזר דינם להורג בשריפה בטקס ה"אוטו-דה-פה" הידוע, בטבור העיר, על בימה מוגבהת ולעיני עשרות אלפי צופים. למרות גזר הדין החמור, גם בלילה שלפני הטקס הנורא, כשנכנסו שוטרים לתא



## קדשים תהיו:

הוא היה מנהל עבודה עסוק, עד שנפילה מגובה שלושה מטרים שלחה אותו למסע של חמישה חודשים בגבס. סיפורו המרתק של אריה חסן לפרשות אחרי מות-קדושים, על הרגעים הקשים בתקרת האמבולנס שהפכו ל"קדושים תהיו" בתוך היומיום, ואיך שבר פתוח ברגל הפך לחיבור פתוח לנשמה ולדף היומי.

התרגשתי, וביקשתי מאחי שיבוא גם בבוקר לקחת אותי לתפילת שחרית.

תפילת שחרית הסתיימה. קיפלתי את הטלית בסבלנות - אין לי לאן למרוח. הבטתי כה וכה וגיליתי שליד בית הכנסת יש בית מדרש שבו נמסרים שיעורים בגמרא ובפסקי הלכה ליהודים שיצאו לגמלאות. הצטרפתי אליהם. "לא, לא יצאתי לפנסיה מוקדמת, עוד לא", הסברתי לזקן חביב שהגיע מאוחר לשיעור והתעניין במצבי. "הרגל", אמרתי והרמתי את המפה הלבנה של השולחן. "שתהיה בריא", השיב בפנים חיוורות ומלמל מספר פסוקים לסגולה. מצאתי את עצמי יושב איתם עד הצהריים.

חברים, בהתחלה ישבתי ולא הבנתי כלום, כי מאז עזבי את בית הספר היסודי - לא נעים לספר - לא פתחתי גמרא, למעט שיעורים בודדים ששמעתי. כמו מכונה הפועלת על גלגלי שיניים שלא הפועלו שנים ארוכות, ניסיתי לקלוט את הדברים. פעם קלטתי פחות, ופעם פחות מזה. המשכתי להגיע כל בוקר, ובעזרת ה' יתברך נותן התורה, השבוע השני היה טוב מקודמו. הבנתי יותר את הגמרא.

חלפו עברו להם ביעף שנה וחודשיים. תקופת החלמתי הסתיימה. חוזרים לעבודה. לאחר שנחשפתי ללימוד התורה הקדושה ולטעם הענוג שמתלווה לכך, התנית עם מעסיקי כי אני מוכן לחזור לעבודה בתנאי שבכל יום, בין השעות תשע בבוקר עד אחת עשרה וחצי בבוקר, אלך לשיעורים שכה אהבתי. הם הסכימו.

לאחר כחודשיים, מעסיקיי פנו אלי והסבירו לי שעם כל הרצון הטוב, הדבר גורם להם נזק כלכלי. הם אינם מוכנים לכך שמנהל העבודה יעזוב את הפועלים ואת קבלני המשנה לבדם באתר הבנייה בעיצומה של העבודה. רעייתי הבחינה בשברון ליבי והיא ייעצה לי: "לך ללימוד בשיעור של הרב הזה הנמסר גם בערב". לשם כך היה עלי לשהות בבית הכנסת חצי השעה שש אחר הצהריים עד השעה תשע וחצי בערב, כולל תפילות. הסבתי את תשומת לבו לכך שהדבר עלול להיות קשה לשנינו - בכל ערב לא אהיה בבית, ובנוסף לכך לא נוכל להשתתף באירועים משפחתיים אלא לאחר סיום השיעור. היא הסכימה לכל והבטיחה שתסייע בידי.

כך היה. חזרתי לעבודתי והצטרפתי ל"דף היומי". מאז עברו כשש וחצי שנים. ברוך ה' אינני סובל במיוחד מרגלי הקצרה, ורעייתי... עומדת בהבטחתה. בלימוד מסכת חולין בדף היומי אשלים את הש"ס. כמאמר חכמים זכרונם לברכה, "שכר מצווה - מצווה", זכיתי להיות שותף בהקמת שיעור של הדף היומי בבית הכנסת בו אני מתפלל בשעה שש בבוקר. וכך, חברים יקרים, אני לומד דף בשש בבוקר ודף בשש בערב. אין יותר טוב מזה.

כל זה מפציעה שנראתה בתחילה קשה מאד, ומעליה ריחפה השאלה: מה יהיה? בדמינוני אני חוזר לאמבולנס, מביט בתקריתו הצחורה, נושם את ריח התרופות, שומע את יבבת הסירנה, מבחין בצוות הרפואי המנסה להקל על כאביי, ועונה לעצמי: מה יהיה? אוה, יקרה לך אחד הדברים הטובים ביותר שקרו לך בכל ימי חיך - הדף היומי!

בברכה,

אריה חסן, רעננה.

(גליון מאורות דף היומי)

## ואבדל אתכם מן העמים להיות לי:

"אני עוד לא בר מצווה", אמר הנער בביטחון, ולא ידע שבאותו רגע ממש הוא כבר מחויב בתפילין. עדותו המרגשת של הרב דוד וייס על הנס של כ"ג בניסן, ואיך בירור תאריך אחד קטן בלוח השנה הציל מצווה יקרה והפך נער צעיר ליהודי מאושר שזכה להניח תפילין בדיוק ביום הנכון.

מספר הרב דוד וייס, מבני ברק:

בכל שבוע אני יוצא לדוכן שלי, שבגבול בני ברק - רמת גן, כדי לזכות יהודים במצווה היקרה של הנחת תפילין. ביום שישי האחרון חלפו מולי שלושה נערים. פניתי אליהם והצעתי להם להניח תפילין.

שניים מהם נענו בשמחה, אך השלישי ענה לי בתמימות: "עוד לא עשיתי בר מצווה".

"איך אתה יודע שאתה עוד לא בר מצווה?" שאלתי אותו. הוא הסביר לי בביטחון: "דחו לי את החגיגה. בגלל המלחמה האירוע נדחה, אז אני עוד לא בר מצווה".

חיכתי אליו ואמרתי: "זה שדחו לך את המסיבה, זה לא אומר שאתה לא בן 13. הבר מצווה תלויה בתאריך הלידה שלך, לא בתאריך של האולם. מתי נולדת?". הוא ענה לי: "ב-3 באפריל".

הצצתי בתאריך הלוועזי של אותו יום - "רגע אחד", אמרתי לו, "בוא נבדוק בדיוק באיזו שנה נולדת". הוא ידע לומר שהוא נולד ב-3 באפריל 2013. פתחתי מהר את לוח השנה, דפדפתי אחורה והלב שלי החל פועם בעוצמה. ה-3 באפריל 2013 הוא כ"ג בניסן תשע"ג!

"בחור צעיר", הכרזתי בהתרגשות, "היום, ממש היום, אתה נהיה בר מצווה!".

הנער היה בהלם. הוא סיפר לי שהתפילין שלו כבר מוכנות אצל הסופר, אבל הוא פשוט לא הלך לקחת אותן כי היה בטוח שיש לו עוד זמן עד לחגיגה הנדחית. לא בזבזנו רגע. קראתי לחברים שלו ולעוד כמה בחורים שעברו במקום, ויחד הפכנו את הרחבה הסמוכה לאולם שמחות. הנחנו לו תפילין בפעם הראשונה בחייו ופרצנו יחד בריקוד סוער. מיהרתי לשתף גם את ההורים שלו, שנדהמו לגלות שדווקא על המדרכה, בצהרי יום שישי, הבן שלהם נכנס לעול מצוות.

הסברתי לו שהוא חייב ללכת עוד היום לקחת את התפילין שלו כדי שיוכל להניחן כבר ביום ראשון. חילקנו קצת סוכריות, הרמנו אותו על כפיים, בתחושה של שמחה עצומה. זו הייתה שמחת הבר מצווה של הנער שבהשגחה פרטית מופלאה האירו משמיים את עיניו על תאריך הבר מצווה שלו, ושמחתי הפרטית שהקב"ה זימן לי "אור חזר" בדמות מצווה כה חשובה: לגרום ליהודי להניח תפילין ביום הראשון שהוא חייב בהן!

(גליון 'בטחוני בצור' - לידידיו הרב מרדכי מלאכי שליט"א)

## פנינים על הפרשה:

ערל וטמא, וזהו נצר לשונך מרע ושפתוך מדבר מרמה, דהעקר הוא שמירת ההבלים שלא יתערבו בהבלים הטמאים: (שערי תשובה, אות יד)

### ע"י ריבוי ותוספת הקדושה זכים לתורה

במה יזכה נצר את ארחו, לשומר כדברך. בכל לבי דרשתיך אל תשגני ממצותיך (תהלים קיט ט-י). עכשו בא לומר, דהנה למוד התורה וקיום המצוות צריכים יראת שמים וטהרה ונקיות, שהם דבר רוחני וקדוש, ולא שיך שיהולו על גוף נגוף מלא אספסוף. וכמו שמצינו בקבלת התורה כמה אזהרות הזהיר הקדוש ברוך הוא למשה רבנו עליו השלום שיזהיר את ישראל שיקדשו את עצמם כראוי כדי שיהיו ראויים שתחול עליהם התורה, כמו שכתוב (שמות יט ט) 'לך אל העם וקדשתם היום ומחר' וכו'.

קודם קבלת התורה היו צריכים להוסיף כל יום קדושה יתירה והנה ראוי להעיר, למה היה הצווי בלשון הזה שהצריך לפרט לו כל יום בפני עצמו באמרו (שם פסוקים יא-יב) 'וקדשתם היום ומחר, והיו נכנים ליום השלישי', היה לו לומר 'וקדשתם שלשת ימים'. אלא הכונה לומר, שבכל יום צריך להוסיף קדושה יותר מיום שעבר, ולפיכך אמר להם 'וקדשתם היום', ועוד 'ומחר', צריכים להוסיף קדושה יותר מיום ראשון, ועוד בה שלישיה 'והיו נכנים' בקדושה יתרה 'ליום השלישי'. וכל זה כדי שיהיו ראויים שתחול התורה עליהם, דלא שיך שיהיה דבר קדוש על דבר שאינו קדוש. וכמו שאמר הכתוב (ויקרא יט ט) 'קדשים תהיו כי קדוש אני', הכונה, כיון שאני קדוש לא שיך קדושתו עליכם אם לא תהיו קדושים (תנאומים קדושים ב-ה). וכמו שכתוב (תהלים לד טו) 'סור מרע וגעשה טוב', דלא שיך להתדבק בטוב עד שיסור מרע:

שאל כיצד יזכה המנוער מן המצוות להשגות התורה ויבא דוד המלך עליו השלום לומר: כל הדרכים המועלים להשגת התורה והמצוות, אני מכיר בהם, והריני מקבל עלי לקיים בכל יום יום בחוספת מרבה על היום שעבר, ואני מחלה פניך שתעזובני על השגתם וקיומם, ולא יהיה בי שום דבר המעכב מלהשיגם ומלקימם. וזהו אמרו תחלה במה יזכה נצר, נצר נקרא המנער מן התורה ומן המצוות, וגם מי שיש בידו תורה ומצוות ואין עמהם יראה וקדושה, עדין נקרא נצר שעדין מנער מן התורה והמצוות, כל עוד שלא קיים ביראה ובקדושה. וכמאמר התנא (אבות פ"ג מ"ז) אם אין חכמה אין יראה, אם אין יראה אין חכמה. ועוד אמר (שם ט) 'כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו, חכמתו מתקנתו, וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו, אין חכמתו מתקנתו':

עיקר ביאת האדם לעולם לטרוח להבין דברי תורה על אמיתתם והינו שאמר, מי שמנער מן התורה והמצוות או מנער מן הקדושה והקדושה, במה יזכה נצר את ארחו עד שיזכה להשיג תורתך ומצותיך ולקיים כראוי בהלכתך. וזהו שאמר לשומר כדברך, דהינו להשיגם על אמיתתם ולקיים כמתכונתם, כאשר צוית אתה ממש, בלי שום שגגה, ואני יודע בעצמי שגם אני עדין נקרא נצר ולענין זה, והריני מוכן ומזומן לקבל עלי כל הדברים המועילים להשגה ולקיים זה לעשותם כראוי. והנה הדבר הגדול המועיל לענין זה הוא שלמות הלב כראוי. תחלה, שיעזוב האדם כל מחשבות והרהורים רעים, וגם פן יעזב כל מחשבות עניני העולם הזה, כי הבל המה מעשה תעוהו, ומתעיים האדם מדרך חיים. ויהיה לבו פנוי תמיד לחשב ביראת הבורא ולענין בדברי תורה כדי לידע כל דבר על אמיתתו, כי זה כל האדם ועקר ביאתו לעולם, כדי שיטרוח להבין דברי תורה על אמיתתם ולחדש דבר מתוך דבר, וכמו שכתבו רבותינו ז"ל (ברכות ט) אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ד' אמות של הלכה:

(אלף בינה, תהלים קיט אות ב)

### תיקון העולמות ובנינם תלוי בדיבור האדם

קדשים תהיו כי קדוש אני ה' אלוקיכם (ויקרא יט ב). תשובה ראשי תבות תתעורר בתשובה ותקן שבועה הבלים, לרמו דעקר תקון האדם תלוי בשמירת פיו, משום דכל עבודות ה' יתברך בפה הם תלויים, שהתורה שהיא עקר כל העולמות תלויה בפה, כמו שכתוב (משל ד כב) 'כי חיים הם למצאיהם', ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (עירובין נד) אל תקרי 'למצאיהם' אלא 'למוציאיהם' בפה, שהכל הקול שמוציא האדם מפיו הוא רוחני, ויש לו כח לעלות למעלה ולבקע הרקיעים, ועולה מעלה מעלה עד שמגיע לעולמות העליונים, ופועל ועושה כל מה שראוי לעשות. והנה צריך שהקול הזה שיש בו כח לעשות פעולות בעולמות העליונים, יהיה זך טהור וקדוש, שאין בו כח לעשות פעולות קדושות בעולמות העליונים עד שתהיה דגמתו, כמו שהם קדושים כך צריך שיהיה הקול קדוש, דאז מצא מין את מינו ונעור, אבל אם הקול פגום חס ושלום, לא די שאין בו כח לתקן, אלא אדרבא הוא מקלקל:

### הקדוש יוכל להתדבק בקדושת ה'

ועל זה אמרה התורה (ויקרא יט ב) קדשים תהיו כי קדוש אני ה' אלוקיכם, דהינו אם אתם מבקשים ורוצים (להתדבק) [להתדבק] בקדושתו ותחול עליכם, צריכים אתם שתהיו קדושים, דבזה תחול עליכם קדושתו (ת"כ קדושים א). והנה מלת 'קדשים' ראשי תבות קול דבור שלכם יהיו מקדשים. עוד, ראשי תבות שמרו מחשבה דבור יהיו קדושים, לרמו שבמחשבה והקול שבהם תלויה העבודה, צריך שיהיו קדושים, כדי שיהיו ראויים לעורר קדושה העליונה, שהרי הקדושה העליונה אינה מתעוררת עד שתגיע לה הפעלה ממש המעוררת אותה, והפעלה היא קול הדבור היוצא מפיו האדם, מכיון שהוא רוחני ושרשו מקדושה העליונה שהוא חי וקים לעד, בזה יש כח ועז ותעצמות לקול הזה לעלות ולבקע רקיעים עד שיגיע למקום שרשו שהוא שרש החיים הנצחיים, ועל ידו יתקנו עולמות העליונים, וזה דוקא כשיהיה קדוש, ולא נשתנה מקדושה העליונה שעולה לה עתה, שאם לא יהיה קדוש, הרי נתערב בהבלים הטמאים לסטרא אחרא, ואדרבא מתייש כח הקדושה חס ושלום:

### דיבור שאינו קדוש מייגע הקדושה

ועל זה נאמר (מלאכי ב יז) הוגעתם ה' בדבריכם, דהינו במקום שהיה ראוי שעל ידי דבריכם אתם בונים עולמות עליונים בקדושה ותעשו הרמת ראש לקדושה, עכשו עשיתם חלישות וגייעה ועיפות לקדושה, והגברתם לסטרא אחרא, וזהו הוגעתם ה' בדבריכם, בדבריכם ממש, שאינם קדושים, שנתעברו בהבלים טמאים כאמור:

### דיבור קדוש ממשיך הקדושה

ועל זה אמר דוד המלך עליו השלום (תהלים לד יג-יד) מי האיש החפץ חיים אהב ימים לראות טוב, נצר לשונך מרע ושפתוך מדבר מרמה. מזהיר דוד המלך עליו השלום ואומר מי האיש החפץ חיים, דהינו החיים העליונים דקדושה, להמשיכם אליו להאירם עליו, דזהו הנקרא אהב ימים לראות טוב, דהינו שאוהב ימי חיו שנתן לו הקדוש ברוך הוא בעולם הזה, כדי 'לראות טוב', דהינו שתשרה עליו קדושה העליונה, כדי שיעבד הקדוש ברוך הוא בשלמות, דזהו עקר בריאת האדם לעולם הזה, ואומר, מי שחפץ בדבר הזה, זה הדבר שצריך לשמר ולהגור בו כדי שישגי השגה הזאת שהוא חפץ בה, יקים נצר לשונך מרע, דהינו צריך שידע שהענין הזה של תקון העולמות ובנינם תלוי בדבור האדם היוצא מפיו על ידי עסק התורה והתפלות, ועל ידי ברכות המצוות. נמצא הכל תלוי בהבל הפה שהוא רוחני ועולה עד שמגיע לעולמות עליונים ונתקנים על ידו כאמור, ואין הבל הפה יכול לעשות פעולות אלו עד שיהיה הבל קדוש וטהור בלי תערובת הבלים טמאים, לכן צריך שמירה גדולה עד מאד שלא יטנף אותו

## עצות וסגולות:

### עניני תורה (א')

#### צדקה עם עמלי תורה - הרי זה כסף לכפרה

הכסף שרצינו לתת לכפרה, תן אותו לעמלי תורה, וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (קה"ר יא א) אם רצית לעשות צדקה, עשה אותה עם עמלי תורה.

(פיתוחי חותם, פרשת כי תשא)

#### למחזיקי תורה גם יהיה תקומה וקיום לעתיד

הנה נודע דלעתידי לא יש קיום ותקומה כי אם לבצלי תורה (תבאר פ"ח), ולתומכים ביד לומדיה (כתובות קיא), ולשומעים דברי תורה ומקיימם.

(פיתוחי חותם פרשת וארא, ד"ה והפשתו)

#### ע"י לימוד התורה מתרבים גם האור והשפע

על ידי עסק התורה לשמה אדם בונה עולמות עליונים למעלה ומקיימם (והרי ח"א ד), דעל ידי התורה נברא העולם (שם ח"א ה), וכשאדם עולה למעלה לשמה גורם על ידי זה שיתקיימו העולמות ויתרבה האור והשפע בעולמות עליונים ותחתונים.

(דורש טוב, דרוש א' לנפטרים)

#### בכל יום מקבלים את התורה מחדש

ודקדוק הראשונים ז"ל, דכיון דנסח החתימה בלשון הנה שהוא 'נתן התורה', ולא אמר 'אשר נתן' שהוא לשון עבר רק 'נתן' שהוא לשון הנה, מזה משמע דבכל יום יום הקדוש ברוך הוא נתן חכמה בלב לומדי תורה לשמה לחדש חדשים אמתיים, וכל מה שמתחדש האדם בחשב לו כאלו באותו יום קבל תורה מחדש, ולפיכך נתקנה חתימה זו בלשון הנה.

(אלף בינה, אות ב"ח ד)

#### אין לקב"ה חפץ אלא שיעסקו בתורה

ומה שאמר 'זה סיני מפני אלהים אלהי ישראל', להורות בא דבזה שקבל הקדוש ברוך הוא כל השמים והורין על הר סיני, ואין להקדוש ברוך הוא חפץ וחשק בכל העולמות שברא כי אם כשיעסקו ישראל בתורה, והראה דכל השמים קפלו על הר סיני, ללמד דאינו חפץ כי אם במקום זה שהוא מקום תורה וכיוצא בו, וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (ברכות ט) אין לו להקדוש ברוך הוא אלא ארבע אמות של הלכה, לפי שבידיעת התורה ידע האדם אלוהותו יתברך וקבול על מלכותו.

(דורש טוב, דרוש ב' למתן תורה)



צילום: הרב מרדכי זאב שוומנפלד, מתוך ארכיון עוז והדר.

**כ"ק אדמו"ר מתולדות אהרן שליט"א: ולכן אמרה תורה מצוות "קדושים תהיו" דווקא ב'הקהל', ללמדנו ששייכת לכל איש יהודי. והתורה נותנת טעם "כי קדוש אני ה' אלוקיכם", כי קדושת השי"ת נמצאת איתנו תמיד. והבא ליטרה מסייעין אותו, שכשאנחנו נתחיל להתקדש, אז השי"ת יאיר לנו מציאותו וייחודו שאין עוד מלבדו, וממילא ניבדל מחומר העולם הזה ונחיה רק עם השי"ת.**

ח"ו שהוא לבד המציאות שלו, ואז בא לידי חטא. אך האמת קיימת לעד, שהכל הוא השי"ת, ואנחנו יכולים להכיר זאת, כי יש לנו הארה אלוקית של אמונה אף לאחר החטא באחרית המדרגה. וזוהי בחינת "אני אחרון". וכשיודע זאת אז מתעורר לשוב אל השי"ת אף לאחר שנפל וחטא, ואז מאירה לו האמת אף במצבו. (עכת"ד).

ולכן אמרה תורה מצוות "קדושים תהיו" דווקא ב'הקהל', ללמדנו ששייכת לכל איש יהודי. והתורה נותנת טעם "כי קדוש אני ה' אלוקיכם", כי קדושת השי"ת נמצאת איתנו תמיד. והבא ליטרה מסייעין אותו, שכשאנחנו נתחיל להתקדש, אז השי"ת יאיר לנו מציאותו וייחודו שאין עוד מלבדו, וממילא ניבדל מחומר העולם הזה ונחיה רק עם השי"ת.

(כ"ק אדמו"ר מתולדות אהרן שליט"א - יחידתי)

משוקעים במשיכות הגוף וכבר אי אפשר להיות נבדל להשי"ת.

על זה אמר הכתוב "אני ה' אלוקיכם", שהשי"ת הוא האלוק שלנו, יש בנו הארה אלוקית, וזוהי אפשר להתקדש להשי"ת בכל מצב. וזה מה שהתורה מדגישה "אשר ישבתם בה", שעל אף שהייתם משוקעים בארץ מצרים, "ואשר אני מביא אתכם שמה" שתהיו בין הכנענים המשוקצים, עם כל זה תתקדשו, מפני ש"אני ה' אלוקיכם". (עכת"ד).

הרי לנו שאנחנו יכולים להיות נבדלים להשי"ת בכל מצב שהוא, והטעם כי השי"ת נמצא איתנו תמיד. ונרחיב העניין על פי מה שמבאר ה'דגל מחנה אפרים' (אמור) שיש בחינת "אני ראשון" ויש בחינת "אני אחרון". שכשהאדם מכיר שהשי"ת הוא חיות הכל ונמצא כאן איתו, אז חי עם השי"ת ובוודאי אינו חוטא כנגדו. וזוהי בחינת "אני ראשון". אמנם כשמסתלק ממנו הכרה זאת, אז מרגיש

כל יהודי בכל מצב שייך למצוות הקדושה, כי בכל אחד יש קדושה אלוקית התורה הקדושה מצווה אותנו 'קדשים תהיו' (י. ט. ב), להיות קדוש ונבדל להשי"ת ולא להימשך אחרי משיכות הגוף. ויש להתבונן, שהרי בוודאי כל מצווה שבתורה שייכת לכל יהודי בכל מצב שהוא, ואיך יכולים אנו לקיים מצווה זו להיות קדוש לה', כאשר הגוף מושך לענייניו? ומה פשר הטעם "כי קדוש אני ה' אלוקיכם", שאם השי"ת קדוש - גם אנחנו יכולים להיות קדושים?

האור החיים הקדוש מבאר על הפסוק "אני ה' אלוקיכם, כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו... אני ה' אלוקיכם" (י. ט. ב), שכשהכתוב בא לצוות לנו על הקדושה, מבאר לנו הכתוב שלא נטעה לחשוב שזה רק לבני עליה, שהם מרוממים מענייני הגוף והם יכולים לחיות רק להשי"ת; אבל פשוטי המון עם, ובפרט שכבר נכשלו בראיות ומחשבות, וכבר העיין ראתה והלב חומד, אז כבר



ארכיון עוז והדר

**הגאון רבי שלמה לוינשטיין שליט"א: רבי ברוך בער, שהשתתף בחתונה, ראה את המצב, והחליט לעשות מעשה. הוא עלה על שולחן והתחיל לרקוד. אלא שגם זה לא עזר. הכלה נותרה בפנים חתומות. ואז רבי ברוך בער עשה תנועה משונה ומצחיקה, והכלה פרצה סוף סוף בצחוק. היא קמה מהשולחן ויצאה לרקוד עם חברותיה. - רבי ברוך בער ביזה את עצמו, העיקר להרגיש את השני, לשמח כלה יתומה...**

ויעיין בפתק. עברו רק כמה דקות, רבי חיים ירד במדרגות, ושאל את הרבנית: 'מי השאיר את הפתק הזה?' והרבנית הצביעה עליי, שעדיין הייתי שם.

"רבי חיים הושיב אותי על המיטה, הניח ידו על כתפי, כאילו הוא חבר שלי... ואמר לי: 'באמת צריך להיזהר מאוד כשמדברים, אבל לפעמים לא שמים כל כך לב וזה מה שקורה. אתה לא אשם, ובעזרת ה' יהיה לו שידוך טוב'. כך במשך כמה דקות, לא הסיר את ידו, וניחם אותי. הוא פשוט החיה אותי!"

נחתום בסיפור נוסף, מעין הפתיחה עם הגאון רבי ברוך בער:

הייתה כלה יתומה שבמשך כל חתונתה לא הצליחו לשמח אותה. רקדו לה, שרו לה, שום דבר לא עזר. היא המשיכה לשבת כמו בתשעה באב. הביאו בדחן - והכלה יושבת וראשה חפוי.

רבי ברוך בער, שהשתתף בחתונה, ראה את המצב, והחליט לעשות מעשה. הוא עלה על שולחן והתחיל לרקוד. אלא שגם זה לא עזר. הכלה נותרה בפנים חתומות. ואז רבי ברוך בער עשה תנועה משונה ומצחיקה, והכלה פרצה סוף סוף בצחוק. היא קמה מהשולחן ויצאה לרקוד עם חברותיה.

רבי ברוך בער ביזה את עצמו, העיקר להרגיש את השני, לשמח כלה יתומה.

(הגאון רבי שלמה לוינשטיין שליט"א - נאה דורש ויקר)

כשהילד נכנס, שאל אותו הרב שך: "יש לך אופניים?"

"כן", השיב הילד.

"חדשים או ישנים?" הוסיף הרב שך ושאל.

"חדשים".

"באיזה צבע?"

"אדום".

"וואו! התפעל הרב שך, "אופניים אדומים חדשים - זה צריך להיות משהו משהו... אכפת לך אם אני ארכב עליהם?"

"בשמחה!" השיב הילד.

הביאו את האופניים. מישוהו החזיק מצד אחד, ומישהו בצד השני, והרב שך ישב על האופניים... לילד יש תמונה שהרב שך נוסע על האופניים שלו, ונגמרה לו כל העצבות...

עוד סיפר לי: "בעודי עדיין בחור בישיבה, ביררו אצלי על בחור מסוים לצורך שידוך. השידוך היה כבר בשלבים מתקדמים, ממש לפני סגירה, ומסרתי אינפורמציה על הבחור. כוונתי, בדברים שאמרתי, הייתה לטובה, אך משום מה דבריי לא הובנו נכון, והשידוך ירד.

"הייתי עצוב מאוד, שבור ורצוף. הלכתי לרבי חיים. נכנסתי לבית והרבנית אמרה לי שאי אפשר להפריע לו. התחננתי אליה: 'תעשי לי טובה! תכניסי לו את הפתק הזה', וכתבתי את כל מה שקרה.

"השעה הייתה אחת-עשרה בבוקר, והרבנית אמרה לי שבשעה שתים-עשרה וחצי הוא מסיים,

גדולי עולם מקיימים מצוות "ואהבת" וְאֶהְבֶּתָּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ (י. ט. יח)

הגאון רבי ברוך בער זצ"ל היה אומר: "כשאבא לשמים לא יהיה לי מה להשיב על השאלה למה מגיע לי גן עדן. אמנם, יש דבר אחד שאני חושב שבגיני מגיע לי: כל אימת שאני רואה יהודי, תכף ומיד באה לראשי מחשבה: 'ברכות יחולו על ראשו'. על זה יכול להיות שיהיה לי גן עדן."

רבי ברוך בער הגדול! ראייתם פעם תמונה שלו? תיזהרו לפני כן! רואים על הפרצוף שלו שבוערת בו אהבת תורה ויראת שמים. כל היום מוחו היה עסוק בתורה ברמה הגבוהה ביותר. והאדם הגדול הזה לא יודע לענות למה יהיה לו גן עדן, אלא רק משום שקיים מצוות "ואהבת לרעך כמוך!"

ה"חפץ חיים" זצ"ל כותב בספרו "אהבת חסד" (פרק שנים-עשר): "וּמֵאֵד צְרִיךְ לְהִזָּהֵר שְׁלֹא יִחְסַר לוֹ מִדַּת הַחֶסֶד אֶפְלוּ יוֹם אֶחָד מִיְמֵי חַיָּו, כְּמוֹ שְׁצָרִיךְ אִישׁ הַיִּשְׁרָאֵלִי לְהִזָּהֵר לְעִנְיָן קְבִיעַת עֵתִים לְתוֹרָה כְּגַל יוֹם."

לא יעבור יום בלי תורה וכלי חסד ליהודי! סיפר לי רבי יעקב ברונפמן: כשמרן הרב שך זצ"ל היה בגיל תשעים ושתים, סיפרו לו שיש ילד יתום בן שש שלא מצליחים לשמחו בשום דרך שהיא. הוא מסתובב כל היום עם הפרצוף באדמה, ושאלו אותו האם הוא יכול לעשות משהו בעניין? הרב שך ביקש שיביאו את הילד אליו. הרב שך היה מאוד מפורסם וגם ילד קטן שכזה שמע עליו, והוא התרגש מאוד למשמע ההזמנה.



ארכיון עוז והדר

## הגאון רבי ברוך רוזנבלום שליט"א: ולמה הוא צריך לום? - כי הרב אמר בשיעור, שאי אפשר לבוא אל היונה ולהגיד לה "תעופי מפה". צריך לגעת ביונה ולהזיז אותה. הוא לא מצא בבית מטאטא, אבל הוא מצא בבית את הלום של "משה - הפורץ החרדי", אז הוא לקח אותו, כדי שאתו הוא ידחוף את היונה.

שילוח הקן. הוא ראה שיש על הצינור המרכזי קן ובו יונה שדוגרת על הביצים, והרב אמר בשיעור על שילוח הקן, שהיונה-האמא דוגרת רק בלילה. השכן חזר מאוחר בלילה משיעור, ונזכר בדברי הרב, ואמר לעצמו - זה הזמן לעשות שילוח הקן! ישאל השואל: "יפה מאוד, אבל למה כובע גרב?" התשובה פשוטה מאוד - כי הוא פוחד שהיונה תעוף לו על הפרצוף.

ולמה הוא צריך לום? כי הרב אמר בשיעור, שאי אפשר לבוא אל היונה ולהגיד לה "תעופי מפה". צריך לגעת ביונה ולהזיז אותה. הוא לא מצא בבית מטאטא, אבל הוא מצא בבית את הלום של "משה - הפורץ החרדי", אז הוא לקח אותו, כדי שאתו הוא ידחוף את היונה.

"ולמה צריך מספרי ברזל?" אה, אולי בשביל לשבור את הביצים... מה אתם אומרים על הרעיון הגאוני הזה? אתה יושב בצהרי השבת במרפסת, ורואה את אחד ממתפללי בית הכנסת נכנס לרכב שלו, מתניע ונוסע. בלי שום סיבה נראית לעין. אין אתו איזה ילד פצוע ולא אישה כורעת ללדת. אתה אומר לעצמך: "פיקוח נפש, לכן הוא נסע. גם אם אני לא יודע ולא מבין".

יפה מאוד, דנת לכף זכות. אבל עכשיו נבוא ונשאל שאלה קצת מהפכנית: למה זה משנה אם תדון לכף זכות? הרי בכל מקרה, אסור לך להוציא מהפה שלך שום מילה, כי אם תאמר משהו, אתה תעבור על "לא תלך רכיל בעמיתך".

אם כך, עיקר המצווה הזאת במחשבה. הקדוש ברוך הוא אומר: אני מבקש ממך, אל תראה רע במישהו! "אה, אבל ראיתי אותו עם סולם, עם כובע גרב ולום ומספרי ברזל בשתיים בלילה...", "ראיתי אותו נוסע בשבת, בלי שום סיבה נראית לעין". נכון, אבל מאחר שהקדוש ברוך הוא רוצה שלא נראה רע באדם שאינו רשע, אנחנו צריכים לאמן את המוח שלנו לא לראות רע. יתרה מזו, נאמן את עצמנו אפילו להתבונן באופן "עקום", כאשר יש בכך צורך, כדי למצוא צד זכות. (הגאון רבי ברוך רוזנבלום שליט"א - דורש טוב ויקרא)

"ואם הדבר נוטה לכף חובה - יהיה הדבר אצלך כמו ספק, ואל תכריעהו לכף חובה". "ואם האיש ההוא רוב מעשיו לרע, או בחנתו כי אין יראת אלוקים בלבבו - תכריע מעשיו ודבריו לכף חובה, שנאמר (משלי כא, יב): 'מִשְׁכֵּיל צְדִיק לְבֵית רָשָׁע, מִסְּלַף רָשָׁעִים לְרַע'. אני רוצה להביא בפניכם סיטואציה: יש לך שכן, שאתה מכיר אותו בתור אדם ירא שמים. הוא מתפלל בכל בוקר בהנף החמה, אחר כך הוא נכנס לשיעור בדף היומי, משתדל לדקדק במצווה קלה כבחמורה.

פעם אחת, בשעה שתיים בלילה, אתה יושב במרפסת ונהנה מהאוויר הצח ומהשקט, ופתאום אתה רואה את השכן הזה יוצא בשקט מהבית, עם סולם ביד וכובע גרב על הפנים. בצד אחד של החגורה יש לו לום, ובצד השני יש לו מספרי ברזל גדולים. אתה עוקב אחריו בעיניך, משתומם, ופתאום אתה קולט שהוא מטפס על הסולם לדירה בקומה השנייה, שם מתגוררת אישה אלמנה שסוחרת ביהלומים. אתה המום. אתה שואל את עצמך: מה בדיוק הוא עושה?

אומרת לך המשנה: "וְהוּי דן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זְכוּת". איך אפשר לדון דבר כזה לכף זכות? אם תרצה לומר, שבעלת הדירה נתקעה בדירתה, והוא מחלף אותה כעת - בשביל מה כובע גרב על הפנים?

ואם תאמר, שהוא בא להציל אותה מפורצים שחדרו לדירה שלה - בשביל מה מספרי הברזל הגדולים? קשה, קשה מאוד למצוא איזושהי כף זכות. ועל אף שקשה, צריך להתאמץ ולמצוא אפשרות של כף זכות. צריך לקחת את הסיטואציה העקומה ביותר שיש, ולהלביש על המקרה.

השמועה מספרת, שמישהו שאל פעם את ה"פני מנחם" מגור, למה נאמר לדון ל"כף" זכות ולא למזלג? אמר ה"פני מנחם": אין הכוונה לכלי אוכל, אלא לכף נעליים. מה עושים אם הרגל לא מצליחה להיכנס לנעל? לוקחים כף נעליים ודוחפים בכוח! כך, גם אם קשה להכניס ללב איזושהי כף זכות, דוחפים בכוח עד שהיא תיכנס! ואיזו כף זכות נוכל "לדחוף" על השכן ירא-השמים עם הכובע גרב? בואו נאמר, שהוא טיפס למעלה כי רצה לעשות

לימוד זכות - על ידי ראש 'עקום' בְּצִדְקַת תְּשֻׁפֵּט עֲמִיתְךָ (יט, טו) רש"י מבאר: "כְּמִשְׁמַעוֹ. דְּבַר אַחֵר: הוּי דן אֶת חֲבֵרְךָ לְכַף זְכוּת". כתב הסמ"ג, וכן מובא ב"חינוך", שהמצווה לדון לכף זכות שייכת גם בגברים וגם בנשים.

אומרת המשנה באבות (א, ו): "וְהוֹשֵׁעַ בֶּן פְּרֻחִיהַ אֹמֵר, עֲשֵׂה לְךָ רֵב, וְקַנְיָה לְךָ חֵבֵר, וְהוּי דן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זְכוּת". "עשה לך רב", בחינם, כמו שנאמר (נדרים לו ע"א): "מָה אֲנִי בְּחֵנִים - אִף אַתָּם נִמְנֵי בְּחֵנִים". "קנה לך חבר", ואפילו אתה צריך לקנותו בדמים יקרים ולפזר עליו ממון, כדי שתקנה אהבתו. ואיך קשור "והווי דן את כל האדם לכף זכות" לעניין?

אומר רבי חיים מוולוז'ין (ב"רוח חיים): "והווי דן - ובתנאי שתדון לכף זכות, כי בלתי זאת לא תיכון חבורתך עמו, כי יתראה בעיניך כי הרב או החבר אינם עושים כהוגן ויפול מריבה ביניכם. לכן אמר 'והווי דן כל אדם לכף זכות'".

אם לא תדון לכף זכות, לא יהיה לך לא רב ולא חבר. אם הרב יעשה איזהשהו מעשה שלא ממש ימצא חן בעיניך, אתה תאמר: "איזה מין רב זה?" אתה תבוז אותו בלבך, וממילא לא תשמע בקולו ותעזוב אותו. וכך גם לגבי החבר - אם הוא יעשה מעשה שלא ימצא חן בעיניך, אתה תבוז לו ואולי גם תתקוטט אתו, ותיותר ללא חבר ורע.

גם אם צד הזכות קצת הזוי... כידוע, ההלכה מורה לנו את מי עלינו לדון לכף זכות, ואת מי לא דנים לכף זכות. כותב רבנו יונה ב"שערי תשובה" (שער ג אות ריח): "אם האיש ההוא ירא אלוקים, נתחייבת לדון אותו לכף זכות על דרך אמת, גם כי יהיה הדבר קרוב ונוטה יותר אצל הדעת לכף חובה". כלומר, גם אם ההיגיון אומר אחרת! "ואם הוא מן הבינונים, אשר יזיהרו מן החטא ופעמים ייכשלו בו, יש עליך להטות הספק ולהכריעו לכף הזכות, כמו שאמרנו רבותינו זכרונם לברכה: הדין את חברו לכף זכות - המקום דיניהו לכף זכות. והיא מצוות עשה מן התורה. שנאמר (ויקרא טו): 'בְּצִדְקַת תְּשֻׁפֵּט עֲמִיתְךָ'". אם אותו אדם שומר תורה ומצוות, אבל קורה לפעמים שהוא נכשל, רחמנא ליצלן - יש להכריע לכף זכות, וזו מצוות עשה מן התורה.



צילום: הרב מרדכי זאב שוומנפלד, מתוך ארכיון עוז והדר.

## הגאון רבי מנשה ישראל רייזמאן שליט"א: אמר לו אביו: "אני מבין ממך שכבר אין לך פרנסה מן החנות. אך האם יש בלבך תענוג ושמחה מכך שיהודי אחר מתפרנס בהרחבה? לכל הפחות תוציא מהחנות שלך את הרווח הזה, לראות כיצד יהודי מתפרנס בשפע!"

אמר לו אביו: "אני מבין ממך שכבר אין לך פרנסה מן החנות. אך האם יש בלבך תענוג ושמחה מכך שיהודי אחר מתפרנס בהרחבה? לכל הפחות תוציא מהחנות שלך את הרווח הזה, לראות כיצד יהודי מתפרנס בשפע!" (הגאון רבי מנשה ישראל רייזמאן שליט"א - נאה דורש החדש על ויקרא)

יהודי נכנס לקנות בחנות המתחרה, אני שש ושמש שיש לאותו יהודי פרנסה. אמנם התחלתי להרגיש שכאשר נכנסים לחנותי, נגרמת לבעל החנות המתחרה עגמת נפש, ומכיוון שאיני רוצה לגרום ליהודי עגמת נפש - סגרתי את החנות!" בנו, רבי משה מלעלוב, הלך אף הוא בדרכי אביו, ואף הוא פתח חנות, ועמד ומכר מוצרי מזון ללקוחות. פעם אחת בא רבי משה וסיפר לאביו שבסמוך לחנותו פתח יהודי חנות דומה, והלקוחות עברו לחנות המתחרה.

שמחה בהצלחת המתחרה וְאֶהְבֵּת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ (יט, יח) לאחר נישואיו של רבי דוד'ל מלעלוב, הוא לא חפץ להתפרנס מן הציבור, והיה נהנה מגיע כפיו מחנות שבעלותו, כשהוא עומד בה ומוכר מוצרי מזון. והנה ביום בהיר סגר רבי דוד'ל את החנות. כששאלוהו מדוע עשה כך, השיב: "בצדו השני של הרחוב פתח יהודי חנות דומה. בכל פעם שאני רואה

## השבוע במדור:

הבן ביקש מאמו בחלום, להשיב את האוזניות לחברת הטיסה | תספורת קטנים בספירת העומר | גילוח שפם בספירת העומר | ספירה בברכה למי שיחסר ספירת חלק מהימים

### הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א רבה של שכונת רמת אלחנן בבני ברק



ארכיון 'עוז והדר'

אסור לגזול, ואם גזל צריך לחזור בתשובה, אבל אין מצות השבה. ב. שכל מה שצריך להחזיר הוא רק כשהגזל עדיין בעין, משום דאמר רחמנא לא תעביד ואי עביד לא מהני, וא"כ לא קנה הגזל כלל, וכל זמן שהוא בידו אם אינו מחזיר גזול מחדש, אבל אם כבר אכל הגזל, ודאי שאינו חייב לשלם ממון אחר ומה דהוה הוה.

וכעין דבריו כתב גם בחזו"א (ב"ק סימן טו סק"מ) וז"ל: שאין חיוב השבה בעכו"ם, אבל כל זמן שהגזילה היא בעין, היא של העכו"ם ואם הוא מחזיק בה הוא גוזלה בכל שעה, אבל אם גומר בדעתו שלא להחזיק בה עוד, ואם יבוא העכו"ם ויטלה לא ימחה בידו, אינו חייב לטרוח בה להשיבה, ואפשר דצריך להודיע לנכרי שיכול ליטלה, ומכל מקום יאוש מהני, דהוי כיאוש דאבידה כיון שאינו חייב בהשבתה.

ובנתיבות המשפט (סימן שמח סק"א) כתב, שגם בישראל אילו לא היה כתוב 'והשיב', היינו אומרים, דאיסורא דעבד עבד ובהשבה אינו חייב, רק דבישראל רחמנא נתקיה לעשה דוהשיב את הגזילה, אבל בגוי לא מצינו דחייביה רחמנא בהשבה לגוי, והשבה לגוי אינה אלא משום קידוש השם.

על כל פנים בענינו למרות שהחברה היא של נכרים, מכל מקום, כל זמן שהאוזניות בעין צריך להשיבם לנכרי, וכמו שכתב הרמב"ם, או משום שכל רגע נחשב לגזול מחדש, או לשיטת הנתיבות משום קידוש השם, על כל פנים לכו"ע צריך להשיב את הגזל לנכרי.

ואין צריך להשיב שוויות ממונית, אלא צריך להשיב להם את האוזניות כמו שהם, בין פתוח ובין סגור, שבנכרי אין מצות השבה של שוויות, אלא רק את הגזילה בעין.

ונראה שלפקיד יש סמכות למחול, שעל מנת כן החברה שמה אותו, שהרי המנהלים הבכירים אינם יכולים לטפל בכל הדברים הקטנים, ונותנים סמכות לפקידים למחול על דברים קטנים.

#### לסיכום:

לכל הפוסקים יש להשיב את האוזניות כשהם בעין, או מדאורייתא, או מדרבנן, או משום קידוש השם, אם הפקיד מוחל, יש להם סמכות ואין צריך להשיב.

ב. את הכל לפי שווי ממוני?  
ג. הנהלת החברה נמצאת בחו"ל, האם יש סמכות לפקידה או למנהל פה, לומר שמבחינתם אין צורך להשיב?

#### תשובה:

ראשית מצאנו סתירה בגמרא, האם לחלום יש ממשות, או שחלומות שוא ידברון, וכבר האריכו האחרונים לחלק מתי יש לסמוך על החלום, ומתי אין צריך לסמוך,

על כל פנים בענינו שאתם יודעים שהאוזניות אינם שייכים לכם, וניכרים הדברים שהחלום הוא אמיתי, שהרי קמתם בבוקר ומצאתם את האוזניות במקום שהוא רמו לכם בחלום, אם כן יש להסתכל על החלום כדבר אמיתי.

וצריך לדעת, שיש הרבה אנשים של"ע לקחו דברים שאינם שייכים להם, ומתענים מאד בשמים על כך, ובעוד שעל עבירות שבין אדם למקום, מועיל הזיכרון של הנשמה בשמים, אבל על גזל ממון, וכדו' אין מועיל כלום, רק השבת הגזילה, ומכל מקום לא כל אדם זוכה להגיע בחלום ולבקש שיחזירו את הממון שלקח שלא כדין, ורק מי שהיה נזהר בכל ימיו על גזל, ונכשל בגזל בשוגג, רק אלו זוכים לבוא בחלום לקרוביהם ולבקש מהם להשיב את הגזל.

וכעת נבא להשיב, אם יש בזה חיוב השבה, שהרי לכאורה חברת 'אייר פראנס' היא חברה שבעליה הם נכרים.

והנה כתב הרמב"ם (גולה ואבדה פ"א ה"ב) אסור לגזול כל שהוא דין תורה, אפילו גוי עובד עבודה זרה אסור לגזלו או לעשוקו, ואם גזלו או עשקו יחזיר, עכ"ל.

ובש"ך (ח"מ סימן שמח סק"ב) הקשה לאור זאת על דברי הרמ"א (אבה"ע סימן כח ס"א) קדשה בגזל או גניבת עובדי כוכבים, הוי מקודשת, דהא אינה צריכה להחזיר רק מכח קידוש השם. והרי מדברי הרמב"ם והשו"ע (ח"מ סימן שמח ס"א) משמע שאסור לגזלו מדאורייתא.

ובאחרונים מצאנו כמה תשובות לתרץ דברי הרמ"א מהשגת הש"ך.

בנודע ביהודה (מהדו"ק י"ד סימן פא) השיב ב' תשובות, א. מה שכתב הרמב"ם שיש מצות השבה גם בעכו"ם הוא מדרבנן, אבל מדאורייתא

### הבן ביקש מאמו בחלום, להשיב את האוזניות לחברת הטיסה

#### שאלה:

קבלנו מכתב וכדלהלן: בני... ז"ל נפטר לפני כשלוש שנים ממחלה קשה כשהיה בן 20. בתקופת מחלתו נסע עם אביו לאוקראינה להתפלל על קברות הצדיקים הטמונים שם. בטיסה [עם חברת אייר פראנס - Air France] חולקו אוזניות לשמיעה, וכנראה שהבין שנותנים זאת כמתנה לנוסעים, ולכן הוא הביא את האוזניות הביתה.

לאחרונה חלמתי שאני ובני ז"ל מנהלים דו שיח, שבמהלכו אני משכנעת אותו שמותר לקחת את האוזניות והרבה אנשים לוקחים לעצמם את האוזניות, ובני ז"ל משיב לי, פעמיים, "גזל! גזל!" בפעם השלישית שאני מנסה לשכנע את בני שמותר לקחת, הוא משיב לי "גזל גמור! גזל גמור!"

וכשאני שואלת אותו "היכן האוזניות?" הוא מצביע אל המגירה השניה ליד המטה שאני ישנה, ומסמן לי על המקום. ואומר לי אחד מהם פתוח, ואחד מהם סגור, [כלומר שיש שם שתי אוזניות של אותה חברה, אחד מהם עדיין סגור בארזתו, והשני כבר פתוח].

עד כאן החלום. התעוררתי בבלבול ובבכי השעה היתה 4:30 לפנות בוקר, מקול בכיי התעורר גם בעלי, ספרתי לו על החלום, ואז פתחנו את המגירה עליו הצביע בחלום, ואכן מצאנו שם את האוזניות, כפי שאמר אחד פתוח ואחד סגור.

למחרת בבוקר צלצלתי לחברת 'אייר פראנס', ושאלתי אותם האם האוזניות שהם מחלקים לנוסעים הם מתנה, או שצריך להחזיר אותם בתום הטיסה.

נענית שהאוזניות שמחולקות בטיסה הן רכוש החברה ואין רשות לקחת אותם.

הפקידה אמרה שמבחינתם אין צורך להשיב את האוזניות, כי האוזניות שלפני כשלוש שנים, כבר אינם בשימוש בחברה, כיון שהחליפו את סוג האוזניות.

כעת שאלתי היא, מה הצורה הטובה ביותר להשיב את האוזניות:

א. את הסגור להשיב כמו שהוא, ואת הפתוח שווי ממוני, ועל פי איזה ערך?



## הגאון רבי עמרם פריד שליט"א רב קהילת 'צח ישראל' בני ברק



ארכיון 'עוז והדר'

ספירה של כל חלק וחלק מהמנין, ומטעם זה אם חיסר יום אחד אין כאן מנין ולא יכול להמשיך לקיים המצוה ולספור בברכה, אולם קודם שחיסר אף אם יודע שעליו לחסר בהמשך הימים, מכל מקום קודם שחיסר הרי ספירתו מנין שלם היא בלא חיסור, וכל שמונה באופן מנין הראוי אין בו חסרון ויכול לברך.

ויש להוכיח כדרך זו בביאור דין תמימות מדברי הר"ץ גיאנות בשם **רב האי גאון** (הובא בביאור הלכה סימן תפט ס"ח ד"ה סופר) שכתב שאם שכח לספור

יום אחד יספור ביום שאחריו שתי ספירות, ויאמר אתמול היה כך וכך והיום כך וכך לעומר, וזוהי מקיים דין תמימות, עכ"ד, ומבואר כדרך זו שדין תמימות הוא בהגדרת המנין שרק כאשר המניין תמים בלא חיסור אז הוא נחשב תמימות, אבל אינו גדר במצוה שכל הימים מצוה אחת היא, שאם היה גדר במצוה מה יועיל ספירה שסופר ביום המחרת, והרי סוף סוף מצוה אחת לא קיים ואין לה תשלומין, והרי חיסר חלק מחלקי המצוה, ומוכח שאף לדעת בה"ג כל יום מצוה בפני עצמה ומטעם זה מברך בכל יום על המצוה, ורק שמדין תמימות שיהיה המניין תמים בלא חיסור, ומטעם זה סבר בה"ג שאם חיסר יום אחד אין המניין תמים והפסיד קיום מצותו, והר"ץ גאות סבר שאפשר להשלים ביום המחרת מנין האתמול.

ואמנם אף בדברי המשנה ברורה בשם השלחן שלמה שכתב שלא יברכו הנשים על ספירתן שמא יטעו לא כתב הטעם שמא יחסרו, אלא שמא יטעו, ונראה שבדקדוק כתב טעם זה שרק חשש טעות הוא שמונע שלא יברכו, שאם יברכו על ספירת יום עשרים ויספרו בטעות יום תשע עשרה נמצאת ברכתן לבטלה, אבל חשש שכחה אינו מונע מהן לברך כל שעוד לא שכחו, וטעם הדבר משום שקודם שחיסר אף לדעת בה"ג יכול לברך ולא הפסיד מצותו. ומטעם זה נראה שאף אדם היודע שיחסר ספירת יום אחד מימי הספירה יכול לספור בברכה כל הימים שסופר קודם שמחסר שהרי תמימים הם בשעה זו.

ועוד נראה שאף אם מדין תמימות שכל הימים מצוה אחת ובחיסור יום אחד בטל המצוה כולה, מכל מקום יש לצדד שיכול לברך על הימים שקודם החיסור, והוא על פי המבואר להלן (שאלה לז) שיעקר ההלכה כדעת תוספות (מנחות סו. ד"ה זכר) והרא"ש (פסחים פ"י ס"י מא) שאין חסרון יום אחד מעכב מלספור בברכה, אלא שלענין מי שודאי שכח לספור יום אחד חששו לדעת בה"ג לענין ברכה, שלא יברך שמא תהיה ברכתו לבטלה, אולם אם ספק שמא שכח פסק השלחן ערוך שיכול להמשיך לספור בברכה, ומטעם זה אפשר שאף מי שקבע תאריך לניתוח בימי הספירה שמחמת ניתוח זה לא יוכל לספור באותם ימים, מכל מקום כיון שאפשר הדבר שידחה הניתוח מאיזו סיבה, משום כך אין הדבר ודאי שיחסר מימי הספירה ואין לחוש בזה לדעת בה"ג וממילא שיכול לברך על הימים שסופר.

### מקור הדברים: נחלקו

הראשונים בדין השוכח לספור יום אחד מימי ספירת העומר, דעת הבה"ג (הובאה בתוספות מנחות סו ע"א ד"ה זכר, וברא"ש פסחים פ"י סימן מא, וברבינו ירוחם אדם וזוהו נתיב ה' ח"ד) שהשוכח לספור יום אחד שוב אינו יכול לספור בשאר הימים, שכיון שבמצות הספירה נאמר "תמימות תהינה", הרי שאם חסר יום אחד אין כאן "תמימות". ודעת ר"י (הובאה ברא"ש וברבינו ירוחם שם, וכן הביא הריטב"א מגילה כא ע"א ד"ה דאמר מר) שאף השוכח לספור יום אחד יכול להמשיך לספור שאר הימים בברכה, שכל יום מצוה בפני עצמה היא. ולהלכה כתב השלחן ערוך (סימן תפט ס"ח) "אם שכח לברך באחד מהימים בין יום ראשון בין משאר ימים סופר בשאר ימים בלא ברכה, אבל אם הוא מסופק אם דילג יום אחד ולא ספר, סופר בשאר ימים בברכה".

והנה לכאורה נראה שטעמו של הבה"ג משום שמדין תמימות נלמד שמצוות ספירת כל מ"ט ימי העומר מצוה אחת היא, ומשום כך אם חיסר יום אחד שוב אינו יכול לברך על ספירתו שהרי לא קיים המצוה, ולפי זה אדם היודע שיחסר מלספור אחד מימי הספירה אינו יכול לברך אף על אותם הימים שסופר, שהרי אף בימים אלו שספר לא התקיימה המצוה שכל ספר כל הימים כולם אין כאן מצוה כלל. ואמנם כך היה נראה אף מדברי המשנה ברורה (סימן תפט סק"ג) שכתב שאף שהנשים קיבלו על עצמן ספירת העומר כחובה, מכל מקום לא יברכו על ספירתן, כיון שודאי יטעו ביום אחד ונמצאת ברכתם לבטלה. ומבואר מזה שאף קודם שטעו אין להם לברך משום שאם יטעו נמצא למפרע שברכותיהן לבטלה, ואמנם כן כתב החיד"א (עבודת הקודש מורה באצבע אות ר"ז) שמי שחיסר ספירת יום אחד נמצאו כל ברכותיו למפרע לבטלה, שהרי לא קיים המצוה לספור כל מ"ט הימים. ומטעם זה היה נראה לכאורה שהיודע שעליו לחסר מלספור חלק מימי הספירה כגון שעליו לעבור ניתוח עם הרדמה וכיצא בזה, לא יברך על הספירה שסופר מתחילה, שאם יברך נמצאת ברכתו לבטלה לדעת הבה"ג שחשש לה השלחן ערוך.

אולם מצינו בשו"ת קנאת סופרים (עמ"פ ד"ה ובנידון הספירה) ובבן איש חי (רב פעלים ח"ג סימן לב) שכתבו שאף לדעת בה"ג אין ברכותיו של המחסר ספירת חלק מימי הספירה לבטלה אלא אותן שבירך אחר שחיסר, אבל אותן שבירך קודם שחיסר אינן לבטלה, ונראה שביאור דבריהם משום שסברו שטעמו של הבה"ג שהמחסר ימים בספירה לא ימשיך לספור, אינו משום שספירת כל מ"ט הימים מצוה אחת היא ובהעדר יום אחד אין כאן מצוה כלל, אלא טעמו משום שמדין תמימות למדים מהות המצוה, שמהות המצוה היא ספירת ומנין הימים ברצף, וחיסור יום אחד מבטל המנין כולו, שכל עיקרו של מנין הוא

### תספורת קטנים בספירת העומר

**שאלה:** האם מותר לספר ילדים בימי הספירה.

**תשובה:** נהגו להחמיר בזה, אך במקום הצורך (כגון שהשערות מפריעות לילד) - מותר.

**ביאור הדברים:** ומקור הדברים הוא מהביאור הלכה בסי' תצג שמי שמתר לו להסתפר בחול המועד - מותר לו להסתפר אף בימי ספירת העומר, ולפי"ז כיון שנפסק בשו"ע ס' תקלא' שמתר לגלח קטן במועד אם יש שער שמציק לו, כיון שאין האשם בו במה שלא הסתפר מקודם, א"כ גם בימי הספירה יהיה מותר לספר קטנים. והמשנ"ב בסי' תקנא' ס"ק פב' לגבי שלושת השבועות מביא מחלוקת האם האיסור לספר קטנים הוא דווקא בשבוע שחל בו, ופסק שעד שבוע שחל בו אפשר להקל לקטנים, ולפי"ז בספירת העומר אפשר להקל לספר קטנים. אך למעשה נהגו להחמיר שלא לספר, ורק במקום הצורך כגון שיש לקטנים שערות המפריעות להם או שסובלים מכינים וכו', אפשר להקל לספר אותם.

### גילוח שפם בספירת העומר

**שאלה:** האם מותר לגלח את השפם בימי הספירה.

**תשובה:** שפם המעכב את האכילה מותר לגלחו, ושאינו מעכב - אסור.

**ביאור הדברים:** וביאור הדבר הוא לפי האמור בה"ל ס' תצג [ראה בתשובה הקודמת], הרי בחול המועד מותר לגלח שפם אף כשאינו מעכב את האכילה (כמבואר בס' תקלא'), ובשלושת השבועות מותר לגלחו רק אם הוא מעכב את האכילה (כמבואר בסי' תקנא'). ועל כן בימי הספירה, שפם המעכב את האכילה ודאי שמתר לגלחו כשם שמתר בשלושת השבועות, ושפם שאינו מעכב את האכילה יש לדון האם דינו כבחול המועד שמתר או שימי הספירה חמורים יותר ואסור כבשלושת השבועות. ולמעשה מסתבר שדינו כבשלושת השבועות שרק כשהוא מעכב את האכילה מותר, ואם לאו - אסור.

### ספירה בברכה למי שיחסר ספירת חלק מהימים

**שאלה:** אדם שיוודע שיצטרך לחסר יום אחד מהספירה, כגון שיעבור ניתוח בימי הספירה ויהיה בהרדמה למשך כמה ימים ולא יוכל לספור, האם רשאי להתחיל לספור בברכה, או שמא כיון שיחסרו לו מימי הספירה וימצאו ברכתו למפרע לבטלה, לא יברך על הספירה.

**תשובה:** יכול לספור בברכה, שכיון שספירתו עד עתה כסדר היא נחשב הוא בגדר תמימות אף שאחר כך יחסר בספירתו, ועוד טעמים יש להקל בזה.

נחמד לכם פרי הי לולים לרגל ההיה אלה

ספר פרי הארץ המבוואר

להרה"ק רבי מנחם מנדל שניטענפסק זיע"א



להשיג בחנויות הספרים

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66



חמדות גנוזות ופנינים יקרים מענטי הצדיקים ופעולתם הליכותיהם בקודש ורום מעלתם של מרנן תלמידי הבעש"ט זי"ע וממשיכי דרכם אוצר בלום וכלי מלא ברכה מסודר וערוך מתוך שיחות הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

# אורה

# לצדקה

**הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע"א**  
**יומא דהילולא - י"א אייר תקפ"ז**

שענוותנותו הגדולה היא שדיברה מתוך גרונו, בעוד שידוע ומפורסם לכל כי היה רבינו מגדולי בעלי הצדקה שבדורו. אודות ענין זה בו היה רבינו מיוחד, נרחיב מעט במאמר הבא.

הרה"ק רבי יחזקאל משינאווא זי"ע"א מביא פירוש מעניין ביותר בשם רבינו - התורה מצווה (דברים טו ז-ח): "כי יִהְיֶה לְךָ אֶבְיֹן מֵאֶחֶיךָ אֶחָד בְּאֶחָד שְׁעָרֶיךָ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר הוּא אֶלְקִיךָ נָתַן לְךָ לֹא תִאֶמֶץ אֶת לִבְּךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת יָדְךָ מֵאֶחָד מֵאֶבְיֹוֹן כִּי פִתַּח תִּפְתַּח אֶת יָדְךָ לוֹ וְהֶעֱבַט תִּעֲבִיטֵנּוּ דִּי מְחִסְרוֹ אֲשֶׁר יִחְסַר לוֹ". והנה, סופי התיבות של המילים: 'די מחסורו אשר יחסר לו' הם יורר, ובגימטריא - 'כתב'. ובא הדבר לרמז, כי לעתים מוטל על האדם לסייע ליהודי על ידי כתב המלצה לנדיבי לב, כדי שיוכל להתרים יהודים, וזה מה שהתורה מצווה עלינו כאן. כך מביא הרה"ק משינאווא בשם רבינו.

תמה הרה"ק משינאווא - אם כן, מדוע רמזה זאת התורה רק בסופי התיבות, ולא נאמר דבר זה במפורש בפסוק?

מסביר הרה"ק משינאווא הפלא ופלא - נכון, התורה אכן מצווה עלינו לסייע לזולת במתן כתב המלצה בעת הצורך. אולם עלינו לזכור ולדעת, כי אין זו הפעולה הראשונה שיש לבצע כשבאים לעזור לשני. דבר ראשון מוטל עלינו לסייע לו כפשוטו, לפתוח בעצמנו את הלב ולהעניק לו עזרה, כדי להחיות אותו בדרך הפשוטה והטובה. רק במידה ואין אפשרות לסייע לו בדרך המקובלת, אזי כמוצא אחרון מוטל עלינו לכתוב לו כתב המלצה למען יסייעו לו אחרים. לכן ציינה זאת התורה בסופי התיבות בלבד, משום שזהו אכן - מוצא אחרון בלבד.

אגב, יש להוסיף על כך את המובא בשם מרן הבעש"ט הקדוש זי"ע"א, כי 'די מחסורו אשר יחסר לו' - ר"ת דמאי"ל, ובגימטריא 'פה'. והיינו, כי ראשית יש להשתמש בפה כדי לעודד ולתמוך ביהודי הזקוק לכך.

ובכח זה, של סיוע ליהודים בעזרת כח הדיבור, היה רבינו מראפשיץ זי"ע"א מיוחד, ממש בדרגת 'חד בדרא', וכפי שיעיד הסיפור הבא - הסיפור נפתח בחלק המוכר לכולנו, וצורב עד

רבי נפתלי צבי הורוויץ זי"ע"א נולד בחג השבועות ה'תק"כ (יום הסתלקות הבעש"ט הק' זי"ע"א) לאביו רבי מנחם מנדל רובין מלינסק, שהיה חתנו של הגאון רבי יצחק הלוי הורוביץ מהמבורג הידוע בשמו רבי איציקל המבורגר. לכשגדל, למד תורה מפי סבו שבהמבורג, וכן אצל רבי משולם איגרא בטיסמניץ. מגיל צעיר נמשך לתורת החסידות, והרבה לנסוע לתלמידי הבעל שם טוב והמשקים מתורתו, כדוגמת החוזה מלובלין, המגיד מקוז'ניץ, ורבי מנחם מנדל מרימנוב. כיהן כרב בעיירות רופשיץ, לינסק, סטריז'וב וסאנוק. בשנת תקע"ה החל לנהוג באדמורו"ת, ועד מהרה התפרסם כאחד מגדולי אדמורי גליציה. נפטר בלאנצוט בי"א באייר ה'תקפ"ז, ושם נקבר. חידושי ודברי תורתו נדפסו בספריו 'זרע קודש' ו'אילה שלוחה'.

רבי נפתלי במטותא לגרש משם את כל החוטאים, למען לא יסבול את צחנתם. בית דין של מעלה כמובן יקבל את טענתו, ובו ברגע יתרוקן הגיהינום מכל החוטאים ובעלי העבירה למיניהם. "באותו רגע אנצל את ההזדמנות" אמר רבינו, "ואנצל מבפנים את דלתות הגיהינום, כך שאף רשע לא יוכל יותר להיכנס לגיהינום..."

"וזה" סיים רבי נפתלי, "יהיה גן העדן שלי!" משמעות מעשייה זו עצומה. אין זו רק מליצה, כי אם כח אדיר שיש לצדיק, בהצלת נשמות ישראל מדינה של גיהינום. אך לא זו בלבד. ידוע ומקובל מרבוה"ק, כי בדרם של הצדיקים לגן עדן, הם עוברים דרך הגיהינום על מנת לחלץ את השוהים שם ולהעלותם עמם לגן עדן. הרה"ק מראפשיץ התבטא אף יתירה מכך - הוא הבטיח כי בכוחו כביכול לנעול את שערי הגיהינום, ולהציל אף לעתיד את הרשעים מדינה של גיהינום. לא רק את אלו שכבר שהו בו עד היום.

זהו כוחו של צדיק, המסוגל להשפיע על ישראל כח קדושה וטהרה, ובכח זה יימנעו מלחטוא ויחלצו מדינה של גיהינום. כח זה שייך ביתר שאת אצל הדבקים בתורת רבינו ובדרכו הקדושה. בדרונו, אכשר דרא, זכינו בס"ד להוציא לאור את ספרו הקדוש של רבינו - 'זרע קודש', במהדורה מפוארת ומבוארת, ומשכך יכול כל יהודי לדבוק בתורתו הקדושה ולהתעלות מעלה מעלה במעלות התורה והיראה.

### רודף צדקה וחסד

אחד הדברים אותם ציין רבינו, כביכול הוא 'אינו שייך אליהם', זהו ענין הצדקה. מובן מאליו

### סיומר שערי הגיהינום

אמרו חז"ל (יומא לח): "**אין צדיק נפטר מן העולם עד שנברא צדיק כמותו, שנאמר (קהלת א ה) וזרח השמש ובא השמש**". בחג השבועות תק"כ, ביום בו נסתלק לשמי מרומים מרן אור שבעת הימים הבעש"ט הקדוש זי"ע"א, נולד רבינו הרה"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ, לאביו הרה"ק רבי מנחם מענדל מלינסק זי"ע"א.

ביום י"א אייר תקפ"ז ניצחו אראלים את המצוקים, ונתבקש רבינו לישיבה של מעלה. אודות פטירתו, ובעיקר אודות מה שיקרה לאחר פטירתו מן העולם, התבטא רבינו בעצמו: "כשאעלה לשמים, בוודאי יפסקו שלרבי מראפשיץ מגיע גן עדן, ומיד יתחילו לחפש אחר המקום המיועד לי בגן עדן. אלא שכאן, הטעים רבי נפתלי בענוותנותו, תהיה בעיה -

"לגן העדן של בעלי עבודת התפילה לא אוכל להיכנס, שהרי מה לי ולעבודת התפילה. לשלוח אותי לגן העדן של בעלי הצדקה - הלא לא הייתי בעל צדקה מיוחד. יש את גן העדן המיועד לאלו המקפידים על טבילה במקוה מדי יום ביומו, אולם אינני מאלה..."

כך הסביר הרבי בענוותנותו, מדוע באף גן עדן לא יהיה שייך להכניס אותו. אלא מה, שהוא הרי מוכרח ללכת לגן עדן, אז מה עושים? "אם אין מקום מתאים בגן עדן" אמר רבי נפתלי, "אבקש מהם - אזי שלחו אותי לגיהינום".

אמנם, כשיכנס רבי נפתלי לגיהינום, יכה באפו הריח הנורא, הצחנה העולה מכל אותם חוטאים השוהים שם. אך היות ולמען האמת לא מגיע לרבי נפתלי לסבול את צחנת הגיהינום, יבקש

א. אשר אביו הרה"ק רבי חיים מצאנז זי"ע"א היה תלמידו המובהק של רבינו מראפשיץ. גם את תורת הרה"ק משינאווא זכינו להוציא לאור במהדורה מפוארת ומבוארת בס"ד.



כאב בתולדות עם ישראל. יהודי פשוט, הגון וירא שמים, ניסה את מזלו בחכירת הפונדק המקומי מהפריץ השולט בעיירה ללא מצרים. הפריץ, אשר מבחינתו כל ה'מושקה' אחד הם - יהיה זה שלמה או יודל, יענקל או זלמן, מצפה לדבר אחד בלבד - כסף. אחת הדבר מבחינתו אם הצליח מושקה למכור מספיק שיכר בשנה זו או שלא, אם שנה קשה היתה זו או נוחה. הוא ממתין בחוסר סבלנות לנתח הכספי שלו, ויעשה הכל על מנת לקבל אותו.

ההמשך גם הוא מוכר - השנה היתה מושלגת מעבר לצפוי, הדרכים בחזקת סכנה עקב הקור האדיר השורר בחוצות, ואף בעת האביב והקיץ משהקל קצת מזג האוויר - הפשרת השלגים עושה שמות בדרכים, כך שכמעט ואין עוברי דרכים המייעדים פעמיהם אל הפונדקים שבצדי הדרך.

מושקה דן, כאילו לא די לו בפרנסתו שאיננה, נקלע לצרה הצפויה כל כך - כיצד מסבירים לפריץ שהשנה לא האירה לו פנים, וכי בשנה הבאה הוא יצפה על כך כפליים?

אלא שהפריץ, כמיטב המסורת, אינו מקבל תירוץ כלשהו. הוא מכיר דרך אחת להשיג את הכסף, ויש לציין שהוא צודק - הדרך הזו אכן עובדת. מבלי להרבות בדיבורים או לאפשר למושקה להתחנן על נפשו יותר מדי, מוצא את עצמו מושקה מושלך אל הבור יחד עם בני משפחתו.

והבור, אוי הבור - כמה מטרים בעמקי האדמה הפולנית הקפואה, חשוף למזג האוויר המכה ללא רחם ועם פיסת לחם עבשה הנזרקת אליו מדי כמה ימים, ולא מרחמנות - פשוט כדי שיהיה את מי לפדות. כי זאת יודע הפריץ - אחיו היהודים של מושקה לא יפקירו אותו לגורלו. הם יגייסו ויתרמו, יתאמצו ויעשו הכל על מנת לחלץ אותו ממצבו ומבור כלאו.

במקרה שלנו, הגיע שמעו של היהודי וסיפורו קורע הלב לאוזניו של רבינו, אשר כמובן לא היה יכול להישאר אדיש לנוכח הטרגדיה. רבינו לא הסתפק בשליחת מכתבי המלצה לנדיבי לב, אלא חגר מתניו ויצא למסע גיוס תרומות למטרת פדיון השבויים - הצדקה המעולה מכל.

והיכן מגייסים תרומות?

העיירה בה התרחש סיפורנו, סמוכה היתה לעיר טרנופול, עיר שמלאה היתה רובה ככולה במשכילים וחכמים בעיניהם אשר פרשו מדרכי התורה. רב חשוב, בוודאי כזה הנמנה בין האדמו"רים החשובים, אינו נחשב בעיר זו לאורח רצוי במיוחד.

למרות שנראה היה כי מסע גיוס תרומות בעיר זו נועד לכישלון, ועל אף תחנוני המקורבים והגבאים שלא יבזה הרבי את עצמו בעיני תושבי המקום, הכריע הרבי נחרצות: "לשם אלך, ועוד תראו שבטרנופול אצליח לגייס את הסכום הדרוש לפדיון השבויים".

הגבאים, לבקש הרבי, הכינו רשימה מפורטת של עשירים העיר, ובה ציינו על יד כל שם - כמה נראה שניתן לגייס ממנו, ועוד כמה פרטים

אישיים אודות אותו גביר. על יד שמות שלשת הגבירים הגדולים ביותר בעיר, כתבו הגבאים תיאור קצר, ובו הגדירו את אחד מהם כמשכיל, את השני כקמצן, ואילו השלישי - למדן.

החל הרבי במסע גיוס הכספים, והתחנה הראשונה, איך לא, אצל המשכיל, אשר מוקם ראשון ברשימה. איך שהרבי נכנס לחצרו של אותו גביר, ועדת כלבים אימתניים התנפלה על הרבי ופמלייתו. ניסה הרבי לגרש את הכלבים במקלו, והגביר מביט בשעשוע מהחלון וצועק: "רבי, הלא תלמיד חכם אתה, הכיצד זה שכחת פסוק מפורש: "למה תכה רעך" (שמות ב יג)?"...

השיב לו הרבי מיניה וביה: "עליך התמיהה הגדולה, כפי שכבר תמה משה רבינו: "האחיסכם יבואו למלחמה, ואתם תשבו פה?" (במדבר לב)..." הגביר, שלא ציפה למענה כה חריף, הבין עם מי יש לו עסק. חיש מהר הוא ירד אל החצר, גירש את הכלבים והכניס את הרבי הביתה בכבוד, תוך שהוא מקשיב בתשומת לב לדבריו ומעניק לו נדבה הגונה.

המשך הרבי לבית הקמצן שברשימה, והנה בעלת הבית פותחת לו. "אוי, כמה חבל" צקצקה בלשונה בצער מעושה, "בדיוק היום בעלי לא בבית, הוא נסע לעסקיו".

מבלי משים, כרתה לעצמה בעלת הבית בור, והתבטאה באזני הרבי כי במידה והוא אינו מאמין שבעלה אינו בבית, הרי שהוא מוזמן להיכנס לבדוק. והרבי? אם בעלת הבית מאשרת, אז למה לא... סימן הרבי לפמלייתו, והנה כולם בבית פנימה.

מבט קל לעבר הספה, גילה זוג נעליים אשר הציצו תחתיה. הנעליים, אשר עד מהרה התברר כי הן מחוברות לגוף אנושי ששכב שם במסתור, נמשכו בכח יחד עם בעליהן, לאחר רמיזה קלה מצד הרבי.

נעץ בו רבי נפתלי את מבטו הפקחי, ואמר: "בזכותך הבנתי את מאמר חז"ל (שבת קכז), כי גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכניה". והסביר: "כשמשא רבינו זכה לגילוי פני שכניה, נאמר: "ויסתר משה פניו" (שמות ג), ואילו בהכנסת אורחים - ראינו זה עתה כי אין די בהסתרת הפנים, אלא יש להסתיר את כל הגוף"...

הגביר, סמוק ונכלם, בוש בכסילותו, וברצונו לטשטש את הרושם שלף את ארנקו והעניק סכום הגון למטרת פדיון השבויים.

הלמדן, שכבר שמע כיצד הרבי הצליח להוציא מעמיתיו סכומים מכובדים, היה כבר מוכן עם תירוץ למדני להפליא: "רבי, אמור נא" טען באזני הרבי, "הלא הקב"ה גזר על אותו יהודי להיות נמק בבור הכלא, ומנין לי החוצפה לפעול נגד רצון ה' יתברך?"

הרבי, אשר 'תירוץ'ו של אותו גביר חרתה לו עד מאד, שיפד אותו במבטו: "אכן כן, צודק אתה. יהא זה חטא גדול לפעול כנגד רצונו של הקב"ה".

"אולם מה יהיה" הטעים הרבי, "אם בעוד תקופה ייכנע לבבך האכזר באופן חד-פעמי, ותתפתה חלילה לפעול נגד רצון הקב"ה ולתמוך

באביון כזה או אחר? אי לכך, למען לא תיכשל חלילה בחטא חמור זה, מן השמים ירחמו עליך ולא יביאוך לידי ניסיון. כל כספך יינטל ממך בזאת, ובכך לא תבוא חלילה לידי ניסיון גורא שכזה!"

הרבי המשיך וסובב בעיר, עד שגייס את הסכום הנדרש במלואו, וכשהוא שש ושמח על הצלחת המגבית נסע ישירות לפריץ, שלשל לידי את הסכום המלא ושחרר את אותו יהודי מבור הכלא.

בעיר טרנופול, לא שכחו כל כך מהר את ביקורו של הרבי. הדברים כדורבנות שהטיח הרבי בעשירי העיר עזי הפנים, הפכו לשחת היום. אולם יותר מכל שוחחו כולם בעובדה שהגביר הלמדן, אותו אחד ויחיד אשר לא פתח את לבו למגבית, ירד עד מהרה מנכסיו, כלשון הרבי בהבטחתו החריפה. אולם זאת ידעו יהודי העיר, כי גם ביהודי כזה מצוה לתמוך, שהרי פשוט הוא שרצון הקב"ה שנתמוך בכל יהודי באשר הוא.

### ניצוד אפטר להחזיר להשי"ת

הרבי מראפשיץ זיע"א מבאר (זרע קודש פרשת צו) ביאור נפלא שאור יש בו כדי להוות יסוד לחיים -

דוד המלך אומר בתהלים (קטו יב): "מִה אֶשֶׁב לֵה' כִּל תַּגְּמֹלוּהִי עָלַי", ולכאורה הדבר תמוה - כיצד ניתן להשיב לקב"ה אף מעט על כל טובותיו? הלא כפי שאנו אומרים ב'נשמת כל חי': "אילו פינו מלא שירה כים ולשוננו רינה כהמון גליו, ושפתותינו שבח כמרחבי רקיע ועינינו מאירות כשמש וכירח וידינו פרושות כנשרי שמים, ורגלינו קלות כאילות, אין אנחנו מספיקים להודות לך ה' אלקינו ואלקי אבותינו ולברך את שמך על אחת מאלף אלפי אלפים ורבי רבבות פעמים הטובות שעשית עם אבותינו ועמנו!"

הכל שייך להשי"ת, וכיצד שייך אפוא להחזיר לו משהו מכל זה?

אלא, מבאר הרבי באופן נפלא -

שלמה המלך אומר: "כל פֶּעַל ה' לְמַעַנְהוּ". הוי אומר - כל העולם, על הכסף והכבוד, התענוגות והאפשרויות הגלומות בו, הכל אמור לשמש אותנו במטרה הנעלית, לעבוד את השי"ת על הצד הטוב ביותר. יש לך כסף? תרום לצדקה. כבוד? - יש מכבד ה' מגרונו, וכן הלאה. כל תכונה, הנאה או אפשרות העומדים לרשותנו בזה העולם, ניתנו לנו בכדי שנוכל לשרת את השי"ת.

זו הכוונה 'מה אשיב לה' כל תגמולהי עלי' - בדיוק, אני מעניק להשי"ת את מה שלא שייך לי, את כל מה שמיועד בשביל לעבוד אותו יתברך. בכך אני כביכול מכיר לו יתברך טובה, ומחזיר לו על כל טובותיו עמי. כשאדם זוכה להגיע להבנה הזו, וככל חייו מנוהלים בדרך זו, אזי מן השמים אכן רוצים שהוא יקבל הכל מכל כל - משום שבוזה הוא יוכל לעבוד טוב יותר את השי"ת ולקדש שמו בעולם.

השי"ת יזכנו לעבודו באהבה ויראה אמיתית, ולזכות בכל מילי דמיטב ברוח ובגשם בזכות הצדיק, זכותו תגן עלינו, אמן.

# נהורא

אורות של אמונה  
לדרך החיים



# החזרה

מלוקט מדברות  
קדשו ותורתו של  
האדמו"ר רבי דוד חי  
אביחצירא שליט"א

גיליון ה  
פרשת אחרי קדושים תשפ"ו

## פניני דעת לנתיבות חיי היום

### המעסיק הוא רק היד הנותנת

אחד היסודות העמוקים ביותר באמונה הוא הרבנה שכל השפע שיש לנו אינו באמת שלנו ובוודאי שאינו תלוי בבשר ודם שמגיש לנו אותו. המשנה במסכת אבות (פ"ג מ"ז) מלמדת אותנו תן לו משלו שאתה ושלך שלו. נמשל הדבר לראובן הנותן לשמעון חפץ כלשהו. הרי שמעון אינו אומר תודה לידו של ראובן שכן היד שייכת לראובן וראובן הוא הנותן. כך בדיוק כאשר אדם מקבל מתנה מתברר או מאדם הממונה עליו שנותן לו את משכורתו אין חסרו הנותן כי אם בורא העולם, והחבר או המעסיק הוא רק בבחינת היד הנותנת. דברים אלו מקבלים משנה תוקף לאור דברי השבט מוסר (פ"א י) שכותב כי ישים האדם אל לבו שהקדוש ברוך הוא העשירו רק כדי להשימו אפטרופוס על העניים ואם ימצא אותו אפטרופוס בלתי הגון שאוכל ממון העניים יסיר אותו מיד וישים אחר תחתיו. מכאן שכל ממון שיש ביד האדם הוא פיקדון גמור שמטרתו להעביר את השפע הלאה.

### כמתנת ידו ולא מתנתו ממש

רעיון זה נרמז בבירור בפסוק (דברים ט"ו) איש כמתנת ידו כברכת ה' אלקיך אשר נתן לך. השל"ה הקדוש (פר רמא - דרך חיים) מבאר את פשר תוספת האות כ"ף במילה כמתנת וכותב כי אל יחשוב האדם כשהוא מפזר ונותן צדקה שהוא נתן מתנת ידו ממש, כי משל הקדוש ברוך הוא, הוא שהזמין לו וזהו כמתנת ידו ולא מתנתו ממש.

מאחר שכל שיש לו לאדם הוא כברכת ה' אלקיך והאדם עצמו נמשל רק ליד המעבירה, לכן מבקש ה' שבעליית הרגלים יביא האדם את מתנת ידו דווקא. הרי כל מה שיש לו אינו נקרא מתנתו שלו כי הכל שייך לה' יתברך וכל הזכות שיש לו לאדם היא לשמש כיד הנותנת. על כמות זו עצמה יש לו לשבח ולהודות לבורא יתברך שזיכה אותו להיות צינור של שפע.

### ההשתדלות היותר של העני

לאור יסוד זה יובנו היטב בדרך החסידות דברי המשנה הפותחת את מסכת שבת (ב. א) שאם פשט העני את ידו לפניו ונתן או נטל מתוך ידו של בעל הבית הרי העני חייב, ולכאורה קשה תמיהה עצומה מדוע פותחת המשנה דווקא בחיוב העני בעוד שיש אופנים שבהם בעל הבית חייב, וכי אין לעני די בכל הצער והייסורים שהיו מנת חלקו עד שהוצרך לפשוט ידו לקבל צדקה. בספר **אגרא דפרקא** (אבות י"ד) מובא בשם הרה"ק רבי יחיאל מיכל מלוטשוב ע"ה שהקשו לפניו שאלה זו ואמר שגם במתיבתא דרקינא הקשו כן והשיבו תשובה נוקבת. על העני היה להבין כי כל מה שיקבל הוא מאת המקום ברוך הוא, ואם היה זוכר מזה לא היה מושיט ידו פנימה שכן הקדוש ברוך הוא היה מזמין לו את צרכיו גם אם לא היה פושט ידו ומתכוון. כיוון שעשה העני השתדלות יתרה ופשט ידו במקום שאינו צריך, לפיכך הוא חייב.

### הוראה למעשה:

כשאנחנו מצפים לקידום בעבודה להעלאה במשכורת או לאישור של הלוואה אנחנו נוטים לעיתים לתלות את ענייננו ב"בעל הבית" במנהל או בפקיד ולחשוב שהכל תלוי בהם ובהחלטתם. המאמר הזה מזכיר לנו שהם בסך הכל הי"ד" של בורא עולם. הקדוש ברוך הוא מינה אותם לאפטרופוסים על השפע שלך ואם הם לא יתנו השפע יגיע אליך דרך צינור אחר. כשאדם מבין שכל רכושו ומשכורתו מגיעים ישירות מה', הוא מפסיק להתרפס בפני בשר ודם מוריד מעצמו את לחץ ההשתדלות המוגזמת, וחי מתוך רוגע וביטחון עצום שהמלך בעצמו דואג לו ומפרנסו.

## בְּצֵל הָאֱמוּנָה

פרקי חינוך לחיים של רוגע ושלווה

### עבודת ה' דווקא מהמצב שנמצא בו עכשיו

#### המלכות של "מתר" והתמתנה לרגע המושלם

אחת המלכמות הקשות והשכיחות ביותר של האדם בעולמו איננה דווקא מול הפיתויים הגדולים אלא מול התחושה החמקמקה של ה"מתר". כמה פעמים מצאנו את עצמנו נאנחים מול עומס החיים, מול טרדות הפרנסה או מול סערות הנפש, ואומרים לעצמנו מתוך כנות גמורה כי ברגע שכל זה יעבור אנו נתחיל לעבוד את השם בריצנות. אנו בטוחים כי העבודה האמיתית, זו עם הלהט והדבקות, מחכה לנו שם מעבר לפינה, ברגע שבו יהיה לנו יישוב דעת, שקט נפשי וסדר בחיים. בניתים, אנו מרגישים שכל מה שאנו עושים בתוך הבלבול הנוכחי הוא "בדיעבד" ואינו בעל ערך אמיתי.

אך האמת העולה מתורתם של גדולי החסידות היא הפוכה לחלוטין. הגישה הזו, הממתנה לרגע האידיאלי, איננה רק טעות של מה בכך בחיים אלא היא עלולה להביא להחמצה של עצם תכלית בריאת האדם.

#### לכל רגע יש תפקיד שאינו חוזר

בפתח דברינו נקדים את היסוד העצום והידוע ממך החידושי הרי"ם ע"ה (לקוטי הרי"ם) שאמר על המשנה במסכת אבות (פ"א מ"א) "אם לא עכשיו אימתו" כי לכל רגע רגע שחולף בבריאה יש תפקיד מיוחד ויחיד במינו עבור אותו אדם. אין רגע אחד בחיים שיוכל לתקן את מה שחסר ברגע אחר. כפי שמבואר בעץ חיים (שער ג' פ"ג) ובעקבותיו בדברי הרי"ם (רחובות הדר ג. ב) אין לך יום שדומה לחברו ואין צדיק שדומה לחברו ואין בריה שדומה לחברתה.

כל איש מישראל הוא בבחינת שליח שנסתלח לעולם הזה מטעם המשלח העליון כדי לתקן ניצוץ מסוים שרק הוא יכול להעלות. המהר"ל מפרגא בספרו **נתיבות עולם** (נתיב הצדקה פ"א) מדגיש כי האדם לעמל יולד והוא כשליח המבצע את רצון שולחו בתוך המציאות. **השפת אמת** (שלח תרל"א) מביא בשם זקנו החידושי הרי"ם שגם אדם המקיים מצוות בורא בתוך שטף החיים נקרא שליח מצווה. המסקנה העולה מכך היא מטלטלת, אם אבד האדם את הרגע המיוחד שבו הוא נמצא עכשיו בטענה שהוא מחכה לרגע נוח יותר הרי שהוא החמיץ שליחות שאיש מלבדו לא יוכל לבצע לעולם. על כך אמרו חז"ל (אבות פ"ד מ"ג) שאין לך אדם שאין לו שעה, ואין לך דבר שאין לו מקום, כי לכל אחד יש את השעה והמקום המדויקים שנועדו אך ורק עבורו.

#### השליחות המסתתרת בתוך הטיידה

לאחר שאנו מפנימים את חשיבות הרגע אנו מגיעים להבנה עמוקה יותר בנוגע לאיכות העבודה שלנו. התיקון שהאדם מצופה לעשות אינו מחכה לו דווקא בשעות של נחת וזרימה אלא הוא מסתתר פעמים רבות דווקא בתוך הקושי. אם הקדוש ברוך הוא נזר שהרגע הזה יפגוש אותי כשאני טרוד, מבלבל או שקוע בעסקים אות הוא וסימן ברור כי זהו התיקון המבוקש ממני עכשיו. דווקא מהמקום הזה, עם כל המפריעים, אני נדרש למצוא את הדרך לעבוד אותו.

התנא בפרקי אבות (פ"ג מ"ד) מזהיר "אל תאמר לכשאפנה אשנה שמא לא תפנה". הרה"ק רבי משה מקוברין ע"ה והרה"ק מקוצק ע"ה מבארים זאת בדרך נוקבת ומחזקת. אל תאמר שכאשר תתפנה מן היצר הרע או מדאגות הפרנסה אז תתחיל ללמוד ולעבוד בריצנות, כי "שמא לא תפנה". ייתכן מאוד שכל מהות השליחות שלך בעולם היא לעבוד את השם דווקא מתוך הלחץ. אולי אתה מאותן נשמות שנשלחו כדי להראות שגם בתוך הדחק והטיידה אפשר לחטוף מילה של תורה או תנועה של תפילה. **השפת אמת** (אבות ט"ז) מאיר כי הקדוש ברוך הוא רוצה את עבודתך דווקא מתוך המקומות הלא מושלמים הללו כי שם נמצא הניצחון האמיתי.

#### תפילה מתוך ה"עכשיו" המבולבל

היסוד הזה פושט גם אל עולם התפילה שלנו. לעיתים אנו ניגשים לתפילה ומרגישים שאין לנו את יישוב הדעת הנדרש. אנו מרגישים חרוקים ובלתי ראוים לעמוד לפני המלך. על כך היה מפרש הרה"ק רבי נפתלי מרושטין ע"ה בספרו **זרע קודש** (ואתחן) את הפסוק "ואתחן אל ה' בעת ההיא לאמר". משה רבנו מלמד אותנו שבכל עת ועת, תהיה אשר תהיה, על האדם להתפלל לפי המצב

### שלוש עשרה שנות תיקון על נסיעה לשדה התעופה

ההגעה לנמל התעופה בעיניים מכוסות

יש בנותן טעם להביא מעשה פלא שהיה הממחיש עד היכן מונעת קדושת העיניים של צדיקי אמת. בשנת תשל"ג נסע מור זקני בעל הישא ברכה ע"ה לחוץ לארץ וקודם בואו חזרה שלח מברק בו ביקש מבנו מור אבי ע"ה שיבוא לקבל את פניו בנמל התעופה. מור אבי ע"ה הגיע לנמל התעופה במסירות נפש של ממש כאשר ראשו מורכן כלפי מטה ועל פניו מעטה שביסה את עיניו כליל. ולא עוד אלא שכל בני המשפחה הקיפוהו כחומה בצורה כדי שיוכל לשמור על עיניו הקדושות מכל משמר ולא ייכשל חלילה בראייה אסורה.

#### ייסורים באהבה למען כיבוד אב

אך ההשגחה העליונה רצתה אחרת ומור זקני ע"ה התעכב והגיע בטיסה אחרת. בני המשפחה נאלצו להמתין זמן נוסף בנמל התעופה ואבא ע"ה התעצב על כך מאוד מנהמת ליבו עד שאמר כי אלמלא מצוות כיבוד אב לא היה יוצא ממחיצתו כלל ורק בנינה מקבל הוא ייסורים אלו באהבה.

בני המשפחה התפלאו לשמוע דברים אלו ושאלו אותו הלא כבודו לא הסתכל כלל ועיניו מכוסות היטב ואם כן מה פשר הייסורים והצער הגדול. משהפצירו בו בטענה שתורה היא וללמוד הם צריכים פתח מור אבי ע"ה ואמר כי בדורות שלפנינו אדם שרצה לחטוא בעריות היה צריך לחפש חיפוש מחיפוש ולעשות מעשיו במחשך והדבר היה קשה. אך מציאות דורנו היא בבחינת "איה הקדשה" שבה שואלים איה הקדושה כי היא הכל תלוי בעיניים. היום האדם חוטא חטאים כבדים במראה עיניו ומראות אלו מטמאים אותו כגופה של עבירה ומורידים אותו לשאלו. לולי מצוות כיבוד אב זעק אבא ע"ה מה לי כאן ומי לי כאן בתוך אוויר כזה של טומאה.

#### סעודת ההודיה על השלמת התיקון

כדי להבין עד כמה הדברים היו בציפור נפשו נתבונן כמה שאירע לאחר שנים. יום אחד פנה לאחד מבני המשפחה ושאל אותו האם הוא זוכר את אותה נסיעה ללוד. הוא גילה לו באנחה שעד לאותו היום טרם השלים את התיקון של אותה נסיעה קצרה. רק לאחר שלוש עשרה שנה תמימות מאותו יום ערך לפתע סעודת הודיה. כשנשאל על מה נושה כבוד הרב סעודת הודיה הסביר כי רק עכשיו זכה והצליח להשלים את התיקון של אותה נסיעה לשדה התעופה שבה באוויר של רחוב אף על פי שענינו היו מכוסות לגמרי. כך הייתה הסתכלותם של צדיקים על שמירת העיניים שרצו לשמור על הצלם הקדוש שלהם מכל משמר.

#### הנקודה לחיים:

כשאנו קוראים על עבודה שכזו אנו מקבלים פרופרציה על המשקל העצום של שמירת העיניים. רובנו איננו נמצאים במדרגת הללו של עריכת תיקונים על אוויר שאפפנו אבל המעשה הזה מאיר לנו את הדרך. כשאתה הולך ברחוב או ממתין בתור ומתגבר אפילו לשיניה אחת ומוריד את המבט למטה אתה מבצע פעולה אדירה שמרעשה עולמות. זהו ניסיון הדור שלנו ובכל ניצחון קטן של שמירת עיניים אתה שומר על הנשמה שלך טהורה וראייה להשראת השכינה.

## בצל האמונה

המשך מעמוד קודם

שבו הוא נמצא כרגע.

אין צורך לחכות לזמן שבו נרגיש התעוררות עילאית או קרבה מיוחדת. בכל שעה ושעה ובכל דרגה של ריחוק יכול כל יהודי לפנות לבורא. גם אם המוח אינו פנוי וגם אם הלב כבד הרי זוהי ה"עת ההיא" שלך וזוהי התפילה שהשם מצפה לה ממך כעת. הדיבור עם השם דווקא כשהמוח אינו בהיר הוא עדות חזקה לכך שהקשר שלך איתו אינו תלוי בהרגשה האישית שלך אלא הוא קשר של עצם הנשמה.

#### זריעה בתוך ענני הכבוד

עניין זה מובא בצורה מופלאה בשם המגיד מקוצני ע"ה (באר משה ויהי) בביאור הפסוק "שומר רוח לא יזרע וראה בעבים לא יקצור" (קהלת יא ד). האדם ששומר ומחכה שתערה עליו רוח ממרום ורק אז יתחיל "לזרוע" בעבודת השם הרי הוא לא יזרע לעולם כי הרוח אינה תמיד נושבת לכיוונו. לעומתו ה"רואה בעבים", דהיינו מי שרואה שעליו לעבוד גם כשהוא נמצא בתוך "ענן" הענן ותחושת הכבוד והחוכמיות עוטפת אותו, הוא האדם ש"לא יקצור" דהיינו ששכרו יהיה שלם והוא לעולם לא יקצר בעבודתו.

ההתעקשות לעבוד את השם גם כשהשמיים הרחוקים שלנו מעוננים היא זו שבונה את הכלים האמיתיים לשפע. הזריעה בתוך החושך היא זו שמביאה בסופו של דבר את הקצירה באור גדול. אדם כזה שאינו מתפעל מהמצב הירוד שלו אלא ממשיך לבצע את חובתו באמונה נחשב לעובד אמת.

#### העבודה בזמן הסתר כעדות על האמונה

כדאי לכל אחד מאיתנו לחדד בנפשו כי העבודה בזמנים הקשים רצויה לפני השם יתברך אף יותר מאשר בשעה שרואה לנו. כשאדם מצליח ללמוד או להתפלל מתוך יישוב הדעת ונועם הרי יש לו בכך הנאה עצמית וסיפוק רוחני. אך כשהוא עושה זאת בקושי, כשהוא טרוד וליבו כל עמו, הרי אין לו בכך שום הנאה אישית. הוא עושה זאת אך ורק מפני שזהו רצון השם.

עבודה כזו מעידה על אמונה חזקה בהשגחה פרטית. בזה שהאדם מקבל באהבה את המציאות הלא נוחה שנכתבה עליו הוא מכריז כי הוא מאמין שגם המצב הזה גזור משמיים וגם בו נמצא השם. זהו הסימן המובהק ביותר שהעיקר אצל האדם היא עבודת הבורא ולא טובתו והנאתו האישית. הקידוש השם הגדול ביותר נעשה דווקא מאותם מקומות נמוכים שבהם אנו מתעקשים להישאר יהודים מאמינים ועובדים.



אל תחכה ליום שבו תהיה "צנוי" כדי להתחיל להיות מה שאתה באמת רוצה להיות. השליחות שלך אינה נמצאת בעתיד דמיוני אלא היא מונחת ממש כאן, בתוך העומס, בתוך הרעש ובתוך העייפות של הרגע הנוכחי. קח את חמש הדקות הפנויות שיש לך בין מטלה למטלה והפוך אותן לקודש. פנה לקודש ברוך הוא דווקא כשקשה לך וספר לו על הטרדות שלך. דע שכל מילה של תורה שאתה חוטף בתוך הלחץ וכל תפילה שאתה מתפלל מתוך חוסר חשק ושוקלות בשמיים הרבה יותר מלימוד של שעות בנחת ובשלווה. כשאתה עובד את השם דווקא מהמקום שבו אתה נמצא עכשיו אתה הופך את כל החיים שלך לשליחות אחת גדולה ורצופה וזוכה לביטחון אמיתי ולקרבת אלוהים שאינה תלחיה בדבר.

הדרכה מעשית בפרשת השבוע

## ההבטחה של פרשת קדושים: איך צעדים פשוטים ביום-יום מושכים ערינו קדושה

### כל ישראל מובטחים לבוא אל הקדושה

כשאנחנו שומעים את המילה "קדושה" רובנו חושבים מיד על צדיקים עליונים שמונתקים מענייני העולם הזה. בתוך שגרת החיים העמוסה שלנו כשאנחנו מתמודדים עם טרדות הפרנסה עם כעסים קטנים בבית או עם נפילות, הקריאה של התורה קדושים תהיו נשמעת לעיתים רחוקה ובלתי ניתנת להשגה. אבל התורה פונה כאן לכל עדת בני ישראל ואומרת שכל יהודי באשר הוא יכול וצריך להיות קדוש. איך באמת עושים את זה?

### לא רק ציווי אלא ברכה והבטחה

הסוד הטמון בפסוק הזה מתגלה כשאנו מבינים שקדושים תהיו איננו רק ציווי מחייב אלא הוא גם לשון של ברכה והבטחה שנבוא אל הקדושה. בספר אנרא דכלה (קדושים דה דבר) מבואר שברכותיו של משה רבנו יש בהן כוח להתקיים ולכן ציווה הקדוש ברוך הוא למשה שיברך את ישראל בפיו ויאמר להם קדושים תהיו כדי שבכוונת הברכה הזו יצא הדבר אל הפועל ויזכו באמת לבוא אל הקדושה.

יסוד זה מופיע גם בדברי הזוהר הקדוש (קדושים) שאומר על המילים קדושים תהיו שזוהי הבטחה שתהיו ודאי. אין זה לשון ציווי בעלמא אלא לשון עניד שמבטיחה לנו שכל אחד מאיתנו יגיע לשם. היהודי הקדוש ע"ה מוסף ומבאר שכיון שיש שלושה שותפים באדם הקדוש ברוך הוא אביו ואמו הרי שמצד חלקו של הקדוש ברוך הוא שטמון בנו אנו בודאי מוכנים ומסוגלים אל הקדושה.

### משכן קטן בתוך הלב

האמת היא שבני ישראל מלאים בפנימיותם בשמות קדושים כפי שנרמזו בפסוק (שמות א א) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְלַמְדוֹ שִׁשְׁמוֹת קְדוֹשִׁים מְצוּיִים מְמַשְׁ בְּתוֹכָם. ככל שאדם מגלה את הקדושה שבקרבו כך הוא מכין בתוכו מקום משכן להשראת השכינה ומקיים בעצמו את המצווה (שמות כה ח) וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹכָם. כשיהודי מקדש את איבריו בקיום מצוות השכינה שורה בתוכו ממש. מי שעושה את המאמץ הקטן שלו למטה ומשתדל לקדש את עצמו זוכה מיד לסיוע ולכוחות קדושה מלמעלה להתקדש עוד ועוד ללא גבול ומידה.

### לבתור בדרך המלך מתוך רצון

מכיוון שההבטחה כבר קיימת וסוף כל סוף ישיב אותנו הקדוש ברוך הוא לעובדו בלבב שלם כפי שמבטיח הפסוק (דברים יד) וְשָׁבַת עַד ה' אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל עֲלֵינוּ לְשַׁאֵל אֶת עַצְמָנוּ אִיךָ אֲנֵנוּ רֹצִים לַעֲשׂוֹת אֶת הַדֶּרֶךְ הַזֶּה. אם לא נשוב אליו מרצון הוא לא יניח אותנו כפי שאנו וכמו שהנביא מתריע (יחזקאל כ לז) הֲיִנִּי אָנֹכִי אֱלֹקִים אִם לֹא בְּיַד חֻזְקָה וּבְרֹעֵף נְטוּיָה וּבְחִמְקָה שְׁפוּכָה אֶמְלֹךְ עֲלֵיכֶם. המטרה של כולנו היא להתעורר מעצמנו מתוך אהבה ורצון ולא לחכות חלילה שכפייה משמיים תשיב אותנו למוטב.

לפיכך עלינו להזדרז ולהתחיל להתקדש כבר עתה תיכף ומיד מתוך המקום שאנו מצויים בו בלי לחכות למחר.

### ההוראה למעשה:

קדושה אינה סערה שסוחפת את האדם למרומים ברגע אחד אלא היא אוסף של בחירות קטנות בתוך היום יום שלנו. קח לך היום נקודה אחת קטנה שבה אתה יכול להכניס קצת קדושה לחיים. זה יכול להיות לעצור שנייה לפני שמגיבים בכעס, למחול על עלבון קטן, לוותר על שיחת חולין מיותרת או להסיט את המבט מראייה לא ראויה. כשאתה מצליח להגיע לאיזו מדרגה של קדושה תחזיק אותה במסמרות בבחינת "כזה ראה וקדש" כדי שלא תישמש ממך. כשתעשה את הצעד הקטן והמקדש שלך מלמטה הפתח לפניך דרך של סיוע וסייעתא דשמיא.

# ובחרת בחיים

## גליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א



### באור החיים תולדות רבנו הק'

#### פרק רביעי: שנות בראשית סוערות בבית רבי משה די אבילא

אף רבינו ה"אור החיים" כתב על גיסו זה: "וש"ל שם קנה לו תלמיד הגון אשר למדו חכמה וזכה בו בזה ובבא ה"ה ידיד נפשי אחי וראש החכם השלם שארי הרב המחבר ספר און שמואל וספר כתר תורה". וילך רבי שמואל די אבילא נכד הרב ותלמידו, הלוח וגדול בתורה ובכל מידה נכונה, עד כי גדל מאד.

כשנתיים ומחצה ישב רבי חיים הזקן עם משפחתו בבית רבי משה די אבילא במקנס עד אשר שבה חמת אף מושל סאלי, וכאשר שב לביתו ולנחלתו בשנת תס"ח דבקו תלמידים רבים בנכדו ותלמידו המובהק רבי שמואל די אבילא והוא היה להם לרב ולמורה דרך. גם אביו של רבי שמואל, הוא רבי משה די אבילא שהיה מרביץ תורה לרבים, כבר בא בימים, והרגיש כי אין בכוחו לשאת את משא העם כמימים ימימה. משראה את בנו והנה הוא כלי מחזיק ברכה ועטרת תפארת למרות גילו הצעיר, עמד ומינה תחתיו והוא היה לדרשן העיר מקנס ומנהיגה, שכל צרכי הקהילה מוטלים עליו. על פיו יצאו ועל פיו יבואו בני מקנס כולה.

#### תחת יד המלך העריץ

כללו של דבר, החיים תחת שלטונו האיום של מולאי איסמעאיל, חיים מלאי יגון ואנחה שמחו שמחה מעל כל פנים היו. גזרותיו הבלתי פוסקות דיכאו את יהודי מרוקו עד לעפר, וגם רוששם לחלוטין. גם אחרי שנת תס"ה, עת הורגשה הקלה מסויימת, עדיין הוטלו על היהודים מיסים שונים ומשונים, הן על הציבור כולו והן על יחידים ממנו. לא אחת הוצאו להורג יהודים, ובפרט כאלו מבין עשירי הקהילה, על לא עול בכפם, באכזריותו של מולאי איסמעאיל כי רבה.

צא ולמד מדברי רבינו המבצצים זעיר פה זעיר שם בפירושו, עד כמה היה מצב בני ארצו רע ומר בימיו.

הן בראשית פירושו לתורה, בבראו את הפסוק "וחשך על פני תהום", כותב הוא:

"ירמוז על הגלות המר אשר אנו שקועים בתהום אשר אין לו סוף, זה לנו אלף ותרע"א שנה, ולא די אורך הגלות אלא חושך... לשיעבוד העמים וכובד עול המסים עדי כי חשך משחור תארם, זה רודה וזה מרדה, אשרי מי שלא ראה, ובפרט במערב שלנו!" החיים תחת שלטונו, שנמשך עשרות בשנים, היו קשים, מרים, ובלתי נסבלים. על אף כל זאת, ולמרבה הפלא, שגשגה אז התורה בכל רחבי מרוקו וגדולי תורה קמו בקרבה, בבחינת "תורה שלמדתי באף היא שעמדה לי!"

#### פרק חמישי: במסילה העולה עמל תורה אינסופי

גם מששבה משפחת רבי חיים בן עטר הזקן לביתה שבסאלי, לא מש חיים הצעיר מאהלו של סבו ש"בין ברכיו גדל ובחיקו ישב לשאוב מדרכים הטובים", כלשונו. שקידתו, חסידותו ופרישותו מנעוריו, היו לשם דבר; והוא עלה והתעלה לפסגות רוחניות עילאיות. גם כשרונותיו העילויים עמדו לו לעלות בתורה כאחד הגדולים אשר בארץ. אף בתעניות וסגופים הרבה, ולעיתים צם משך יומיים ויותר ברציפות.

כבר משחר ינקותו, אימץ רבינו לעצמו את דרך הלימוד שלו, אותה קיבל ככל הנראה מזקנו, מורו ורבו. ארבעה היו יסודות דרכו בלימוד, לאורם צעד כל ימי חייו, כפי העולה מהקדמותיו לספריו, אותן כתב בתקופות שונות בחייו, ותמיד שב ושנה בהן את אותם העקרונות.

המשך שבוע הבא

### פניני אור החיים

#### נדב ואביהוא גדולי עולם

**וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אַהֲרֹן קִקְרַבְתֶּם לִפְנֵי ה' וַיָּמָתוּ: (ויקרא טז א)**

פרשת השבוע היא הקריאה של יום כיפור. בתחילת הפרשה אומרת התורה "אחרי מות שני בני אהרן בקרבכם לפני ה', וימותו".

נדב ואביהוא גדולי עולם היו, עליהם נאמר "בקרובי אקדש".

המילים "בקרבתם לפני ה'" נראה כמו פירוש המעשה אשר עליו נגזרה עליהם מיתה. אך האור החיים הקדוש מוצא בכך רמז נאה למעלתם הגדולה, וכך הוא מפרש:

"בקרבתם לפני ה'", מפני שהם היו קרובים כל כך אל ה', וצדיקים הקב"ה מודקדק עימם כחוט השערה לגודל מעלתם. זה גרם לכך, "וימותו".

למעשה, אומר האור החיים הקדוש, הציווי המפורש לכך היה רק אחרי שמתו נדב ואביהוא, אלא שאצל צדיקים כה גדולים, גם דבר קטן - ייחשב לדבר גדול.

#### המיאוס שבעברתו!

**וַתֵּן אַהֲרֹן עַל שְׁנֵי הַשְּׂעִירִים גְּרֻלוֹת גֹּרֶל אֶחָד לַה' וְגֹרֶל אֶחָד לְעֵזָאוֹל: (ויקרא טז ז)**

בעבודת יום הכיפורים המובאת בפרשה, יש מצוה להביא שני שעירים, אחד יעלה לקרבן, והשני ישלח לעזאזל.

מביא על כך האור החיים הקדוש משל נאה, למלך שבדק את בגדי בניו.

ראה המלך כתם באחד הבגדים, שפשף המלך את הכתם והעבירו מעל הבגד. אך מה עושה המלך כשרואה בגד שהוא מלוכלך בלכלוך רב. במקרה כזה, נותן המלך את הבגד לאחד מעבדיו, אדם שרוק מהממלכה וגינעוניה, לכוה אחד לא יפריע גם לכלוך רב.

המלך - הוא הקב"ה. השעיר שעלה עליו הגורל לה, מכפר על טומאת מקדש וקדשיו. עונות אלו זקוקות לכפרה, אך אינן בדרגת מיאוס.

אך השעיר שעלה עליו הגורל לעזאזל, נושא את כל עונות בני ישראל, קלות וחמורות, ועבירות הן מיאוס גדול!

הכפרה תהיה על ידי אחד מהרחוקים מהמלוכה, אחד שהוא אבן עבד המלך והמלך משתמש בו, אך לא בארמונו, כי אם הרחק הרחק.

ומה אנו למדים מהמשל שמביא האור החיים: שעבירה אינה סתם דבר אסור. זה מאוס ומבזה לפני הקב"ה.

אוהבי ה' - שצאו רעו!

#### אל תביאנו לידי נסיון

**כַּמְעַשָּׂה אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יֹשְׁבֹתָם בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ וּכְמַעֲשֵׂה אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי מְבִיא אֲתֶכֶם שָׁמָּה לֹא תַעֲשׂוּ וּבְחַקְתֶּיהֶם לֹא תִלְכּוּ: (ויקרא יח א)**

כל מצוה, אומר האור החיים הקדוש, יכול האדם לעשותה, אם רק ירצה.

לאכול מצוה, לשבת בסוכה, לתקוע בשופר. וכן במצוות לא תעשה, לא לאכול מאכלות אסורות, לא לחלל שבת וכיוצא בזה.

אבל העבירות המנויות בסוף הפרשה, "כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה, וכמעשה ארץ כנען", עבירות מגונות אלו עלולות להכריע את האדם, הוא פשוט לא מצליח לעמוד בפניהם.

ומהי העצה? לא להניע לידי נסיון! לשמור על העניינים והמחשבה. אחרי שרואים מה שאסור, חושבים מה שאסור, המצב ביש.

ומי שנכשל תלילה חס, האם אבדה תקוותו, האם אין לו יותר סיכוי.

אומר האור החיים הקדוש, זו הדגשת התורה, "כמעשה ארץ מצרים, אשר ישבתם בה" למרות שהייתם שם בין גויים חוטאים, "וכמעשה ארץ כנען" גם במקומות בהם יש השפעה כנענית, ואם כך יחשוב האדם כי אבדה בחירתו והוא כבר שבוי בידי יצרו חלילה, לא כך הדבר!

למרות הכל יש יהודי כח להתגבר. ולכן פותחת פרשה זו "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם - אני ה' אלוקיכם!

אתם עמו של הקב"ה. ויש לכם כח להתגבר.

#### זהירות מופלגת ממאכלות אסורות

**דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם: כַּמְעַשָּׂה אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יֹשְׁבֹתָם בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ וּכְמַעֲשֵׂה אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי מְבִיא אֲתֶכֶם שָׁמָּה לֹא תַעֲשׂוּ וּבְחַקְתֶּיהֶם לֹא תִלְכּוּ: (ויקרא יח ב-ג)**

קורה ואדם חש שהוא יורד מאיכותו, הוא מרגיש שנכנסו בו מידות רעות, שהמוזג והתכונות שלו הנפכות מטוב לרע, והוא אינו יודע מה קרה לו.

המשך בעמוד ג'



# ספיר ויהלום פניני מוסר ויראת שמים בפרשה

## בקרבכם לפני ה'

וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבכם לפני ה' וימתו (ויקרא טו א). פירש רבינו האור החיים הקדוש זיע"א: דיבר ה' למשה דרך מיתתו, שהיתה על זה הדרך בקרבכם לפני ה'. פירוש, שנתקרב לפני אור העליון בחיבת הקודש וזוהו מתו, והוא סוד הנשיקה שבה מתים הצדיקים, והנה הם שוים למיתת כל הצדיקים, אלא שהפרש הוא שהצדיקים הנשיקה מתקרבת להם ואלו הם נתקרבו לה, והוא אומר בקרבכם לפני ה'. ואומר וימתו בתוספות וא", רמז הכתוב הפלאת חיבת הצדיקים, שהגם שהיו מרגישים במיתתם לא נמנעו מקרוב לרביקות נעימות עריבות יידות חביבות חשיקות מתיקות עד כלות נפשותם מהם, והבן.

ועוד כתב רבינו האור החיים הקדוש זיע"א בפרשת בחקותי (שם כו יא) וזה לשונו: ובעת פטירת הצדיק יקרב אורו יתברך לפני האדם, והוא סוד מיתת נשיקה, וזוהו יהיה כשוכב, והוא אומר וישכבתם, כמו שנאמר באבות שכיבה. וסוד הדבר כי הנפש כשמרגשת בקריבת אור הערב אצלה תכסוף ותנתק ממקומה להדבק בשכינה, ולעולם התאוה יתרבה העריבות על הרגשת הפריצה ולא תרגיש בו, ולא ישאר ההרגש אלא מהערב, ועיין מה שכתבתי בתחילת אחרי מות. וכל השגה זו תסובב עסק התורה והמצות, והוא מאמר הכתוב (קהלת ה יא) 'מתוקה שנת העובד', השיגה היא יציאת הנשמה מן הגוף, שהעובד את ה' ועוסק בתורה ובמצות מתוקה לו יציאת הנשמה על אופן האמור.

ותוספת נאה על כך הביא הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זיע"א לפרש דברי המדרש, שלא מתו בני אהרן כי אם בשביל שלא לבשו בשעת עבודה במעיל, וזה פלאי. ואמר בנועם שיחיו: דהנה בפרשת תצוה כתיב 'ופעמוני זהב בתוכם סביב וגו' והיה על אהרן לשרת ונשמע קולו בבואו אל הקודש, פירוש, דמשום הכי היה צריכים להפעמונים, משום דכשנכנס הכהן גדול לפני ולפנים היה מקדש את עצמו כל כך להדבק בהקב"ה עד שהיה יכול להתבטל מהמציאות לגמרי, משום הכי היו הפעמונים מעוררים אותו, שלא תצא נשמתו מחמת גודל הדביקות. הנה כתב האור החיים הקדוש על הפסוק 'בקרבכם לפני ה' וימתו, שעל ידי שנתקרב ונתדבק כל כך בהקב"ה על ידי זה יצאה נשמתם מרוב דביקות. וזה כוונת המדרש, שלא מתו כי אם בשביל שלא לבשו המעיל, היינו דאם היו לובשים המעיל שהיו בו פעמוני זהב אז היו מתעוררים על ידי זה ולא היתה נשמתם יוצאת.

וכבר כתב השלי"ה הקדוש (פרשת שמיני תורה אור' מספר תוי"ט ג): דביקות הגדול שהיה להם לנדב ואתיהו, כענין 'ואל אצילי בני ישראל וגו' ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו' (שמות כד יא), ועל כן מתו, מרוב הדביקות נדבקה נשמתם באש הקדושה הנסתר והנעלם. ועל זה רמז בקרבכם לפני ה' וימתו, דהוה ליה למימר 'בהקריבם' ומה זה 'בקרבכם', אלא קרבכם בהשגה, ונתקיים בהם יקר בעיני ה' המתה לחסידיו (תהלים קטו טו).

גם הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זיע"א דיבר בזה בספר 'זרע קודש', וביאר הכתוב לפי

דרכו: 'אחרי מות שני בני אהרן בקרבכם לפני ה' וימתו, יש להבין הפל, כי באמת הצדיקים מוסרים נפשם בכל עת לו יתברך, רק בבחינת רצוא ושוב (יחזקאל א יד), ובני אהרן היה איזה דבר המעכב אחר שהיה להם דביקות גדול בו יתברך מלחזור הנשמה בתוך הגוף, ונמצא התחלת המיתה היתה כמו אצל שאר צדיקים בהדביקות, רק אחר כך נמשך מיתה אמיתית, וזה שכתוב 'אחרי מות שני בני אהרן בקרבכם לפני ה'', כדרך הצדיקים, וימתו נעשה אחר כך באמת מיתה, שלא חזרה נפשם לגופם.

מי יוכל לתאר את הקדושה ששררה במחיצתו של הרה"ק הרבי רבי אלימלך מליז'ענסק זיע"א ביום השבת, ואכן כפי שסיפר הרה"ק רבי יחזקאל מקוזמיר זיע"א, נוהג היה הרבי רבי אלימלך בעת קדושתו כתר להבטי עליו, והסבירו לקחת בידו את שעונו ולהבטי עליו, והסבירו תלמידיו הקדושים, כי מחמת גודל האור והמתיקות שחש היה באותה שעה עד כלות הנפש, קרובה היתה נשמתו הקדושה להיפרד מתוך גופו הקדוש ולשוב לצור מחצבתה העליון מבלי שוב, לפיכך מוכרח היה לאחוז בידו חפץ גשמי ולהתבונן בו, ובכך עלה בידו להחזיק את הנפש ולהותירה בתוך הגוף ('צנתרות הזהב' ח"ג פרק ל).

פעם בשבת קודש בסעודה שלישית ישב רבינו הקדוש הרבי רבי אלימלך זיע"א בדביקות עצומה ממש בהתפשטות הגשמיות, וכשראה זאת הרה"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ זיע"א פחד מאד שהרבי רבי אלימלך לא יגוע חס ושלומו מגודל הדביקות, התחיל הראפשיצער לדפוק בהשלחן לבלבל את הרבי רבי אלימלך מהדביקות, וגם אמר: כתוב 'ממקומו הוא יפן ברחמי לעמו', אין הימל איז דען דא בעזעמעט מען זאל קערן [וכי יש בשמים מטאטאים לטאטאות, כי יפן פירושו באידיש קערן, וקערן באידיש הוא גם לטאטא הבית]. והרבי רבי אלימלך נתעורר מהדביקות, והראפשיצער רב זיע"א ברח לחוץ מפחד. והרבי רבי אלימלך שלח אחריו שיבוא, וכשהגיע שאל אותו הרבי רבי אלימלך היתכן שבלבל אותו בישלוש סעודות, אמר הראפשיצער רב, אנחנו צריכים את רבינו בזה העולם, אמר לו הרבי רבי אלימלך 'יישר כח', וכיבד אותו לברך ברכת המזון ('אוצר ישראל' מערכת הרה"ק ר' אלימלך מליז'ענסק אות נג).

## כיסוי הדם

ואיש איש מבני ישראל ומן הגר הגר בתוכם אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל וישפך את דמו וכסהו בעפר. כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא ואמר לבני ישראל דם כל בשר לא תאכלו כי נפש כל בשר דמו הוא כל אכלו יכרת (ויקרא יז יג-יד). ביאר רבינו האור החיים הקדוש זיע"א, כי בזה נתנה התורה טעם למצות כיסוי הדם: וזוהו נתן טעם למה צריך לכסות דמו, כי לצד שדמו היא נפשו, מהמוסר לנהוג בו כבוד זה, כדרך שצוה ה' לקבור אדם מת משום כבודו, וטעם שלא אמר כדרך שאמר בבהמה נפשו בדמו. אולי שהבהמה יש לה נפש והיא נתולה בדם, אבל חיה ועוף אין להם נפש ובהיה אלה הדם הוא במקום הנפש, וזוהו אינם באים על המזבח לכפר כבהמה וזלת

תורים ובני יונה, וגם המה אין בדמם הזאה על המזבח אלא מיצוי כשמולק.

וכיוצא בזה כתב רבינו הרדב"ז בספרו 'מצודת דוד' על טעמי המצוות (מצוה רד): טעם מצוה זו לפי הפשט הוא מה שכתבנו באיסור אכילת הדם, כי הוא הדם היא הנפש ומצוה לקבורו ולהסתירו כמו שהנפש נסתרת בגוף, ולכן צריך עפר מלמטה ומלמעלה כעין קבורה, הרי הבשר נאכל והדם היא הנפש נקבר.

מבואר כאמור שיסוד קבורת האדם הוא מאותו שורש של כסוי הדם, ובשל כך שלא נהגו כבוד בזכריה, לכל הפחות לקבור את דמו כמו שעושים בכיסוי הדם לצבי ואיל, הוא זה שהביא את הקטרוג, ואילו אכן היו מכסים את הדם היה יכול לעורר רחמים על ישראל.

כתב הרה"ק ה'פלא יועץ' זיע"א (ערך שחיה): ויזהר השוחט מאד במצות כסוי הדם וברכתה. וגם לזאת אגיד לדור, שראיתי שוחט אחד שחלה את עיניו בחולי ארוך עד שנפל למשכב ומת. ובא בחלום לנערה אחת מן העיר, שזה השוחט שחט פעם אחת עוף אחד ולא כיסה את דמו, ובאותו דם עוף היה מגולגל נפש איש ישראל והיה מוכן ליתקן על ידי מצות הכסוי, ולפי שלא כיסה הדם נשאת הנשמה נודדת ולא מצאה מנוח, ובעבור חטא זה בא לו זה החולי בעיניו. הגדתי היום מעשה זה לפי שיש הרבה שוחטים בומננו שאין מצות חביבות עליהם ומקילים במצות כסוי הדם, ישמעו זאת ותסמרו שער ראשם ויחדר השוחט בבואו לשחוט בחושט בחושט זאת, כי לפעמים שוחט השור מכה איש ומה טוב לשוחט שיקדים תפלה שלא תצא תקלה מתחת ידו ושיזכה לתקן נפשות המגולגלים.

בצעירותו ישב הרה"ק רבי יצחק אייזיק סאפרין מקאמרנא זיע"א בבית המדרש קודם תפילת שחרית ויגה בספר 'פרי עץ חיים', בשער חג המצות. באותם הימים היה מצוי בקאמרנא אדם נכבד בעיניו והיה מחשיב עצמו למקובל גדול, ולא מצא חן בעיניו שהרה"ק מקאמרנא לומד ספר זה, ובא לבית המדרש וסיפר לשומעיו: שמעתי היום את בנו של הרב שלומד בתוך ספר הקבלה 'פרי עץ חיים', ובעוד שהיה כתוב שם 'מוחין דקטנות' היה אומר 'מוחין דקטניות', ונעשה שחוק גדול כמוכן. בתוך כך בא אביו הרה"ק רבי אלכסנדר סענדר סאפרין, רב העיר, להתפלל. וניגש אליו אחד מבאי בית המדרש וסיפר לו את שאירע, כך וכך היה מעשה, וחרה לו מאד על הבזיון שעשה לבנו על לא עוול בכפו.

לאחר כמה ימים קנה הרה"ק רבי אלכסנדר סענדר עגל כדי לשחטו לכבוד החג. כשבא השוחט לביתו, ביקש את השמש שילך בשליחותו לאותו מקובל לאמר לו: היות שהרב רוצה עתה לשחוט עגל לכבוד החג, הרי הוא שליחו לכבוד בכיסוי הדם של העגל. והמקובל בא לפי תומו, וכאשר שחט השוחט לקח המקובל את העפר ורצה לעשות הברכה על כיסוי הדם. שאל אותו רבי אלכסנדר סענדר: וכי דם עגל צריך כיסוי? נבהל אותו מקובל מאוד, והרה"ק רבי אלכסנדר סענדר הוסיף ואמר לו: דע כי בני אין לו מוחין דקטניות, רק כבוד מעלתו...



אין לו הסבר מה קרה פתאום. ומה באמת קרה?

כותב האור החיים הקדוש בשם האר"י הקדוש:

בכל מאכל יש ניצוצות, יש נפשות שנדבקות במאכלים, לגולים וכל מיני דברים שגבוהים מהשגתנו. אדם אבל מאכל מסוים שהיה בו נפש או ניצוץ רע, והאוכל נעשה חלק מהאדם. הוא מקבל את התכונות הרעות שנדבקו בו. נראה ואיום.

העצה לכך היא להיזהר ולהישמר מכל מה שהקב"ה אומר לנו לא לאכול. להקפיד ביתר שאת על כשרות המאכלים, לא להיכשל הלילה בזה.

אדרבה, אדם שאוכל רק דברים כשרים ומותרים, יתגבר בו החלק הטוב.

וכמו שדוד המלך אומר "לעשות רצונך אלוך חפצתי", ואין יתגבר בי הרצון לטוב, ותורתך בתוך מעי, ע"י שאכלתי רק מאכלים המותרים על פי התורה.

## נר לרגלי דבריך

**את משפטי תעשו ואת חקתי תשמרו ללכת בהם אני ה' אלהיכם:** (ויקרא יח ד)

האם ניתן לדמיין רכב ללא אורות... בלילה... בכביש חשוך...

אומר לנו האור החיים הקדוש, אחרי אריכות ימיו ושנותיו של האדם, הוא נקרא ללכת לדרך רחוקה... הוא צריך משהו שיאיר לו את הדרך.

אם הוא רשע, שלמה המלך אומר במשלי 'דרך רשעים כאפילה'.

אך מי שזכה לתורה ולמצוות, על זה נאמר 'נר לרגלי דבריך, ואור לנתיבות'.

התורה והמצוות הן גם נר וגם אור. יש מעלה באור, שמאיר את כל המרחב, ויש מעלה בנר שמאיר את סביבתו באופן ממוקד, וכמו שצריך נר לבדיקת חמץ, לראות בכל סדק וחור.

אומר האור החיים הקדוש, זה מה שכתוב בפרשה "את משפטי תעשו ואת חוקותי תשמרו ללכת בהם". הכוונה בהליכה זו, לאותה דרך רחוקה, אחרי מאה ועשרים שנה. דרך בה מאירים התורה והמצוות.

## לא מדלגים על אף מצוה

**אל תטמאו בכל אלה כי בכל אלה נטמאו הגוים אשר אני משלח מפניכם:**

(ויקרא יח כד)

למה לא גילה לנו הקב"ה אלו מצוות גדולות יותר. הרי אם היינו יודעים שמצווה פלונית גדולה ביותר, היינו משקיעים בה את כל כוחנו, אם זו מזוזה, צדקה, או מצווה אחרת.

מבאר האור החיים הקדוש כך:

לכל מצווה יש את הסגולות שלה ואת מה שהיא פועלת על תיקוני הנפש.

כל מצווה פועלת דברים אחרים. מה משנה לנו שמצווה פלונית יותר קטנה ממצווה אחרת. הסגולה הנמצאת במצווה זו, גם אם היא יותר קטנה, אך היא אינה כלולה במצווה הגדולה.

אי אפשר לוותר על שום מצווה.

וכפי ששלמה המלך אומר בספר הקהלת:

כל אשר תמצא דרך לעשות בכוחך, עשה;

אנג'לס. בימים ההם טרם היו מטוסים לנסיעות פנים בתוך ארה"ב, כך שנסיעה מניו יורק עד ללוס אנג'לס ברכבת ארכה קרוב ליומיים. ביום רביעי אחה"צ עלה אבי על הרכבת הנוסעת לכיוון לוס אנג'לס, ובאמצע הנסיעה נזכר ששכח לקחת עמו את הלהם והחלות שאחותו הכינה עבורו, ונאלץ להסתפק במקצת הירקות והפירות שהיו ברשותו. קרוב לארבעים ושמונה שעות נסע ברכבת, רעב ותשוש מהמסע הארוך. לקראת יום שישי בצהריים הגיע לביתו של הרב המארח. הרב קיבלו בכבוד, הראה לו את חדרו המיועד שהכין לכבודו. כמו כן הכניסו למטבח והציג בפניו את התבשיל המיוחד שהכינו לכבודו: אווז צלוי מתובל היטב שריוח הנעים ממלא את חלל המטבח. אבא זצ"ל הודה להרב על כל הטרחה שטרחו למענו, ובמיוחד על המעדן שהכינו לכבודו. אך אמר: צר לי לאכול אתכם, לא אוכל לטעום מהאווז, כי קיבלתי על עצמי שלא לטעום מאכלי בשר בשום מקום, למרות שאינני מפפק חס וחלילה בכשרותו והידוריו של הרב דמתא, אך מטעם 'לא פלוג' אין באפשרותי להפיר את קבלתי. הרב ששמר על גינוני הכבוד הסמיך ובתוכו רתח מזעם, ותיכף ומיד פסק שאם האורח הנכבד לא מתכוון לאכול מהאווז הצלוי, אזי דינו של האווז להכנס להקפאה להזדמנות אחרת, ונימוקו עמו שאין זה מן הנימוס כי בעל הבית יתענג בתענוגים בברבורים ותרנגולים מפוטמים והאורח יתבונן מן הצד. אבי ניסה לשכנעו שלא ישים לב אליו והוא מוותר על כבודו אלא שיכנעו במאומה.

בליל שבת כשעמד בתפלה אחז אותו בולמוס רח"ל והיה על סף התעלפות. הוא התאמץ בכל כוחו ואחז בכסאו שלא ליפול. לאחר שחזר לבית הרב עשה קידוש ונטל ידים לסעודה והנה נכנסה הרבנית והניחה על השולחן מגש ענק ועליו דג מבושל בשמנת, ערוך בטוב טעם. ואז החלו חיבוטי הנפש: אוי, רבונו של עולם, מה עושים? לאיזה מצב קשה נקלענו, אוי, איזה נסיון קשה הגיע אליי. הלוא במשך כל השנים הוא עמד במבחן ולא נגע בשום מאכל בשרי או מאכל חלבי, והנה כאן מה יעשה: אם יאמר מלה אחת בקשר לאכילת הדג, אזי ברור לו כשמש מה יהיו התוצאות. ולאידך גיסא, אולי בכל זאת יוותר הפעם באופן חד פעמי על הקבלה. המחשבות התרוצצו לכאן ולשם, אך תוך דקות ספורות אבי הגיע לידי החלטה ברורה וחזקה, ואמר לעצמו: אם מקבלים הנהגה וקבלה צריכים לדאוג לקיים זאת בכל מקום ובכל מצב, וזאת למרות שידע היטב מה עתיד להתרחש בעקבות דבריו. אבא קם מכסאו וביקש את רשות הדיבור. וכך אמר: ברצוני לבקש מחילה וסליחה מהרב והרבנית, אולי תרגישו נפגעים בכבודכם, אבל מה אעשה ואינני יכול לחרוג מהרגלי, והקבלה שקיבלתי היא לא לאכול מאכלי בשר וגם לא לאכול מאכלי חלב... ברגע הראשון נותרו הרב והרבנית המומים. אך במהרה קפץ הרב ממקומו כאלו הכישו נחש, איבד את העשתונות והחל להטיח דברים קשים כנגד אבא. לא עזרו שום דברי הצטדקות ובקשת סליחה. אבא נאלץ לעזוב את הבית בבושת פנים. הוא התחנן שרק יורשה לו לברך ברכת המזון על הכזית שאכל, וכך עזב את הבית ויצא לרחוב השומם. שם הרים עיניו לשמים והודה להקב"ה שעמד בנסיון הקשה, וכדי לחזק את רוחו וחזר ושינן לעצמו המלים שחשב באותם רגעים לפני שאמר מה שאמר: אם מקבלים הנהגה צריכים לקיימה בכל מקום ובכל מצב (לב ישראל, פרשת בראשית).

(מאוצרותיו ושיחותיו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

## הצדיקים ליבם מסור בידם

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני ה' אלהיכם. וכמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו ובחקתיהם לא תלכו. את משפטי תעשו ואת חקתי תשמרו ללכת בהם אני ה' אלהיכם (ויקרא יח ב-ד). מפרש רבינו האור החיים הקדוש זיע"א, שרמזו כאן את מעלת הצדיקים שליבם מסור בידם ויכולים הם להתגבר על תאוותם בכוח השכל, שהוא הנשמה, אולם הרשעים הם מסורים ביד ליבם, ועל כרחם עליהם לעשות כרצון ליבם. ואלו דבריו: ולצד שיאמר אדם כי אין מעצור ברוחו בדבר זה, לכן הקדים ה' בתחלה דברו הטוב ואמר 'דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני ה' אלהיכם', כי הן אמת במין אנושי וזאת ישראל ישנו בטענה זו כי לא ימצא בכוח למנוע עוצם השקו ממנו, מה שאין כן אצל בני ישראל לצד היותי ה' אלהיכם והיא השגה אלהות בכח האלהי ינוצח כח הטבעי גשמי, כי הצורה תשלוט בחומר כשיסכים איש ישראל להתדבק בה' אלהיו ישלוט בטבעו, והוא כמאמרם ז"ל (ב"ר ל"ד י) שאמרו הצדיקים לבם מסור בידם והרשעים הם מסורים ביד ליבם. הכוונה בזה כי החפץ והחשק ישנו בלב האדם והרצון הוא במוחו, והם ב' מדרגות שנתן האדון בבני אדם וכשתודמן לאדם דבר ערוה הלב חומדה ואין גמר בחימוד זה ויכול הרצון התלוי במוח למנוע החפץ ולא יעשנו הגם שחמוד, הלא תמצא בבני אדם שמקבלים תענית הגם שהחפץ יתגבר בהם לאכול יבא הרצון וימנענו וכן על זה הדרך. וצדיקים תמיד מתנהגים כסדר זה ולבם מסור בידם שהגם שיתאו תאוה בלבם יבחר השכל שהיא הנשמה ואם ישנו באזהרה מה' או מכללי התינובו ישלול הרצון בו וימנע החפץ הגם שישנו. אבל הרשעים הם מסורים ביד ליבם לכל אשר יבא החפץ בלב לא ימנעוהו הרצון, ואולי כי אין להם נשמה או שכבר פגמוה ונכנעת היא לפני הרוח שבלב. ולכן אמר ה' 'כי אני ה' אלהיכם', פירוש, להיות שבחינת הנשמה בה ה' משרה אור שכינתו באדם בסוד 'אהל שכן באדם' (תהלים עח טו), ומצד זה יש כח באדם לנצח החפץ לפני הרצון.

סיפר הגאון רבי ישראל גרוסמן זצ"ל: אבי מורי, הגאון רבי משה שניאור זלמן גרוסמן זצ"ל יצא לארצות הברית בשנת תרע"ח בשליחות חכמי ורבי ירושלים כבד לעזור את חוץ בני חוץ לארץ להושיט יד ועזרה למוסדות התורה והחסד בירושלים. בהגיעו לאמריקה הוא נוכח לראות שמצב הכשרות לוקה בחסר. בימים ההם עדיין לא היתה מערכת כשרות מאורגנת כיאות. ביודעו שיצטרך לנדוד ממקום למקום ברחבי ארצות הברית ולא בכל מקום יוכל להשיג מאכלים כשרים למהדרין מן המהדרין, עמד וקיבל עליו קבלה חזקה ואיתנה לא לטעום על אדמת ארצות הברית לא מאכלי בשר ולא מאכלי חלב. וכך במשך השנים הארוכות שבהם התגורר בארצות הברית לא נכנס לפניו שום מאכל בשרי, ואף טיפת חלב לא טעם כל השנים הללו. לצורך קיומו הסתפק בשמן זית שהביא עמו מארץ ישראל, ואילו לחם וחלות היתה אופה עבורו אחותו החשובה מרת חיה ע"ה. הרבה נסיונות עברו עליו בעומדו על דעתו לא לחרוג מגדרו ולא להפיר את הקבלה שקיבל על עצמו. לפעמים פגע הדבר בכבודו האישי ולפעמים במטרת בואו. פעם אחת הוזמן לשבות בקהילה חשובה בלוס

## מתיבתא אור החיים

ולהלך מעיר לעיר לטרופ טרף וכדומה בכל אבר ואבר והכל תיקונו של עולם הוא כי בכל דבר ודבר יש מצוה כמו שאיתא בליקוטי תורה ומפני זה כל ישראל ערבים זה בזה (סנהדרין כז:). ועל כן כשאחד מישראל חוטא מגיע הפגם גם לשאר ישראל חבריו שקרובים הם לחטוא ח"ו מפני שגוף אחד הוא ואם אבר אחד מתקלקל וכואב, כל האברים מרגישים הכאב, ומכל שכן אם הראש לחלי שכל האברים מרגישים כי הראש הוא כללות הגוף כידוע. ועל כן אם הצדיק גדול הדור ח"ו בא לו לפעמים איזה חטא אפילו בשוגג או במחשבה קלה יגיע הפגם אל דורו שהאיש ההמוני יחטא עבור זה במעשה ח"ו כי לפי ערך גסותו כן פגמו וכן האיש ההמוני אם פוגם במעשה יגיע הפגם לראש הדור לפגם במחשבה קלה לפי ערך דקותו, ולזה אמר ר' טרפון כשהמוכיח אומר לחבירו טול קיסם מבין שיניך כלומר שהקיסם הוא הפגם הקטן במחשבה שבי, הוא מבין שיניך כלומר עבורך לפי שאתה פגמת במעשה ועל כן טול אתה, והוא משיב טול קורה מבין עיניך כלומר שהקורה הוא עבירה גדולה במעשה שבי הוא מבין עיניך לפי שאתה פגמת במחשבה. ומכל שכן בברכה במעשה הטוב כשהצדיק עושה מעשה הטוב במעשה לעבודת שמו יתברך באמת ממילא נמשך קדושה וטהרה לכל הגוף לכל דורו שכולם יגיע להם מחשבות קדושות הרהורי עבודה הרהורי תשובה הרהורי אהבה ויראה לשמו יתברך. וכאשר נאמר בשם הבעש"ט ז"ע ועל כל ישראל על אומנם ז"ל (שבת נד:). כל מי שאפשר למחות באנשי ביתו וכו' באנשי עירו נתפס על אנשי עירו כלומר שיכול למחות ולמחוק מעליהם שלא יבואו לשום חטא ועוון על ידי המעשה הטוב שיעשה בקדושה וטהרה שיתמשך מזה קדושה לכל דורו וכו'.

והנה חז"ל אמרו (ויק"ר ב ט) למה נאמר אדם ולא נאמר איש וכו' ולפי דרכנו יתבאר, כי ארבעה שמות נקרא האדם, אדם איש אנוש גבר (וזהו"ק ח"ג מח), והאדם היא למעלה מכולן שהוא בחינת 'אדמה לעליון' (ישעיה יד יד) (וכבר כתבנו במקום אחר שלפעמים הוא הפחות בבחינת ועפר מן האדמה). ולזה יאמר 'אדם' כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה' וגו', כלומר הצדיק שהוא בבחינת הראש וכל האברים נכללין בו אם הוא יתקרב לה' בקדושה וטהרה וכן כונתו בקרבנו מן הבהמה לקרב וליחד כל המדות ושמות הקדושים וכל העולמות ביחודא שלים בבחינת אשה ריח ניחח לה' המורה על עליית כל העולמות לאל עליון, אז כולכם תקריבו את קרבנכם שכל דורו נתקרב לאל המיוחד בהתקרבות ודביקות על ידי התקרבות והתמשכות הקדושה מהצדיק המתקרבת בקרבנו לה' כאשר ביארנו.

ישראל ערבים זה בזה בשביל שהם עם אחד, מה שלא תמצא בשום אומה שאינם עם אחד כמו שהם ישראל, ודומים לאדם אחד שאם יש מכה באחד מאבריו שכולם מרגישים בעבור שהם גוף אחד, וכן כאשר אחד מישראל עובר עבירה מרגישים בחטא זה כל ישראל, שהם כמו אדם אחד, כי הם עם אחד. וכאשר יש בידו למחות אז נתפס על כל הדור, שאז הוא דומה לאבר הראש כמו הלב, ואם אין אותו האבר פועל פעולתו והוא יוצא ממה שנברא לתת קיום אל שאר איברים, והרי כל המכשול תלוי בו במה שנברא אותו אבר לקיום הכל, ולפיכך כל מי שיש בידו למחות ואינו מוחה נתפס על עון אותו איש כיון שיש בידו למחות, שכן סדר הש"ת שיהיה מקיים הכל, וכאשר אינו עושה מקלקל הכל, וכמו שתמצא באדם גם כן כי לפעמים מקבל אבר אחד קלקול ודבר זה גורם מכה וכאב לאבר הראשי. ע"כ.

וראה עוד בבאר מים חיים (פרשת ויקרא): גם יאמר אדם כי יקריב וגו'. לתרץ מה שפתח הכתוב בלשון יחיד אדם כי יקריב וסיים בלשון רבים תקריבו את קרבנכם, נראה כי כבר כתבנו במקום אחר בביאור אומנם ז"ל (ערכין טז:). אמר ר' טרפון תמה אני כו' אם אומר לו טול קיסם מבין שיניך אומר לו טול קורה מבין עיניך וכו' והוא כי ידוע אשר כל ישראל גוף אחד הן כמו שמובא בדברי מרן הרב האר"י ז"ל, והצדיקים הגדולים שביניהם הם בבחינת הראש שעל כן נקראים ראשי בני ישראל כי המה בבחינת הראש שבגוף האדם ועל כן כל מעשיהם בתורה ועבודתו ומחשבות קדושות שהוא בבחינת הראש בדיבור ומחשבה. ויש בבחינת עינים הנקראים עיני העדה והם הם הצופים בבני ישראל כידוע ליודעים ויש בבחינת הידים והרגלים, ועל כן כל עשייתו במעשה במלאכה ועבודה במעשי ידי אדם וברגלים לרוץ

כתב רבינו (ויקרא כ כב-כד): 'שמרתם את' וגו'. טעם שהוצרך לומר פעם אחרת פסוק זה הגם שכבר אמר כן בפרשת אחרי מות (יח כו), נתכוון לומר שצריכין לשמור המצות לבל יתבטלו בין מהם בין מזולתם, ובזה לא תקיא הארץ, הא למדת שאם לא יהיו נשמרים המצות תקיא הארץ, גם השומרים על שלא מיהו בשלא שמרו.

ודבר זה מצינו כבר שאמרו חז"ל בשבת (נד:): רב ורבי חנינא ורבי יוחנן ורב חביבא מתנו, בכוליה דסדר מועד כל כי האי זוגא חלופי רבי יוחנן ומעילי רבי יוחנן, כל מי שאפשר למחות לאנשי ביתו ולא מיהה נתפס על אנשי ביתו, באנשי עירו נתפס על אנשי עירו, בכל העולם כולו נתפס על כל העולם כולו. אמר רב פפא והני דבי ריש גלותא נתפסו על כולי עלמא. כי הא דאמר רבי חנינא מאי (מתילת יעוציט) ג יד) 'במשפט יבוא עם זקני עמו ושריו', אם שרים חטאו זקנים מה חטאו, אלא אימא על זקנים שלא מיהו בשרים.

וכן אמרו בעבודה זרה (ד:): אמר רבי אבא בר כהנא מאי דכתיב (בראשית יח כה) 'חלילה לך מעשות כדבר הזה להמית צדיק עם רשע', אמר אברהם לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, חולין הוא מעשות כדבר הזה להמית צדיק עם רשע, ולא, והכתיב (יחזקאל כא ח) 'יהכתי מומך צדיק ורשע', בצדיק שאינו גמור. אבל בצדיק גמור לא, והכתיב (שם טו ו) 'וממקדשי תחלו', ותני רב יוסף אל תקרי 'ממקדשי' אלא 'ממקודשי' אלו בני אדם שקיימו את התורה מאל"ף ועד תי"ו, התם נמי כיון שהיה בידם למחות ולא מיהו הו להו לצדיקים שאינן גמורים.

וראה עוד דברי רבינו בפרשת נצבים (להלן כט ט): ונראה כי כונת משה בברית זה הוא להכניס בערבות זה על זה, כדי שישתדל כל אחד בעד חברו לבל יעבור פי ה', והיו נתפסים זה בעד זה וכו'. ואמרו 'כולכם', פירוש, כולם יש עליהם עול זה, כל אחד לפי מה שהוא, על דרך אומנם ז"ל במסכת שבת כל מי שיש בידו למחות בכל העולם נתפס על כל וכו', וכל מי שיש בידו למחות באנשי עירו נתפס על אנשי עירו, וכל מי שיש בידו למחות בבני ביתו נתפס על וכו'. והוא מה שפרט הכתוב כאן ואמר 'ראשיכם' וגו', שכל אחד יתחייב כפי מה שיש בידו, 'ראשיכם' הם הגדולים שבכולן שיכולין למחות בכל ישראל, אלו יתחייבו על הכל, 'שבטיכם' כל שבט ושבת יתחייב על שבטו, 'קנינים ושוטריכם' כל זקן יתחייב על משפחתו, 'כל איש ישראל' הם ההמוני, כל אחד יתחייב על בני ביתו.

ובטעם הדבר שמי שאינו מוחה נתפס בעון החוטא, כתב המהר"ל בנתיבות עולם (נתיב התוכחה פ"ב ח"ל: כל



**גם אתם זכייתם לישועה**  
**זכות רבנו האור החיים הקדוש?**  
כתבו לנו  
למייל המערכת [m028039999@gmail.com](mailto:m028039999@gmail.com)  
או לפקס 02-5385689  
או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל



**אור הישועות**  
**מכתבי הלומדים**

### נס שאירע בזכות לימוד ה'אור החיים' כליל פורים

סיפור שארע עמי כליל פורים השנה, קיבלתי על עצמי ללמוד את כל ספר ראשון לציון על מגילת אסתר של האור החיים' הקדוש. זו היתה משימה גדולה במיוחד, כיון שמדובר בליל פורים אחרי יום צום יום עבודה ארוך מאוד, והייתי מאד עייף, והיו גם קטעים שלא כ"כ הבנתי, אך נעזרתי בפירושים המבארים את הספר. לאחר זמן רב בו למדתי התחלתי להרגיש כבר עייפות שתוקפת אותי, אך התעקשתי לסיים את הספר הקדוש בליל פורים הידוע כלילה גדול ונשגב מאד ומסוגל לישועות רבות. ואכן לאחר כמה שעות סיימתי את לימוד הספר. כשיצאתי מבית המדרש בשעה מאוחרת לא שמתי לב שמכונתי נוסעת במהירות לעברי, הנהג שלא הספיק לעצור פגע בי עם מכונתי בעוצמה, אך בצורה פלאית, עפתי הצידה ויצאתי במכות יבשות בלבד. קמתי בריא ושלם, כאשר הנהג אינו מאמין למראה עיניו. אני בטוח כי יצאתי מכך בנס בזכות לימוד ה'אור החיים' כליל פורים, וראויה זכות זו להגן עלי.

אני מודה לכם מאד, ואבקש שתפרסמו את הנס ברבים.

ירוחם פ. טאראנטא

**מחוברים לחיים**  
לשמיעת שיעורים ודרשות  
חיגו: 03-617-1077





גיליון כ"ז  
אחרי קדושים  
תשפ"ז

דברי תורה מאת  
רבי מנחם מנדל  
פומרנץ שליט"א  
(רעוא דרעוין  
פרשת אחרי קדושים תשפ"ה  
ביהמ"ד באר ישראל)

## והתגדלתי והתקדשתי רשב"י והבלי משיח

### כי קדוש אני

פרשיות אחרי-מות וקדושים מחוברות הן ברוב השנים כזאת השנה. שתי פרשיות אלו עוסקות בקדושת ישראל, ורבים הם הענינים החופפים בשתייהן. עומדים אנו סמוך ונראה ליום ל"ג בעומר - יומא דהילולא של התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי, והזמן גרמא לעסוק בדברי תורתו. על כן נייחד מאמרנו למאמר אחד המובא במדרש בפרשתנו - פרשת קדושים, משמו של רשב"י.

פרשת קדושים פותחת בציווי (ויקרא יט ב) 'קדשים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם'. והתמיהה קמה וגם ניצבה, 'וכי התחייב הדבר ליציר כפיו להידמות לקונו' - כלשון רבינו האור החיים הקדוש. הלא בוודאי רבו כמו רבו הדרגות שישנן באלקי ישראל ולא יוכלו ישראל להשיגו. ואם כוונת הכתוב רק לפרש מפני מה גזר רצונו יתברך בקדושתן של ישראל, והוא משום 'כי קדוש אני', ולא בא לומר למה יוכלו ישראל לעשות כן, הנה זה גופא צריך תבלין, למה יצטרך הכתוב ליתן טעם לציווי של מקום, הלא גזירת מלך היא ואינה צריכה טעם.

על כן מביא האור החיים את דברי חז"ל בתורת כהנים (קדושים פרשה א עד פרק א), שאמרו "אם אתם מקדשים עצמיכם, מעלה אני עליכם כאלו קדשתם אותי". ועל זה נתן הכתוב טעם 'כי קדוש אני', כביכול תלויה קדושתו יתברך בקדושתן של ישראל, ואם לא יקדשו עצמן, יהיה חלילה היפך הדבר.

ועין כל רואה תתמה על החפץ, כיצד עלינו להבין דברים אלו, ורבינו האור החיים הקדוש עצמו מביא כמה מהלכים בדבר.

### עשיית דין ברשעים

וכפי שמציין האור החיים לדברי חז"ל בתורת כהנים, כך יש בסגנון זה במדרש רבה בריש הפרשה (ויקרא רבה כד א), אשר נראה כי באו ליישב קושיה מעין קושיה זו, וכי משום שהקדוש ברוך הוא קדוש, יהיו גם בני אדם קרוצי חומר קדושים. ואמרו שם: "קדושים תהיו, הדא הוא דכתיב (ישעיה ה טז) 'ויגבה ה' צב-אות במשפט'. תנא אמר רבי שמעון בן יוחאי, אימתי שמו של הקדוש ברוך הוא מתגדל בעולמו, בשעה שעושה מדת הדין ברשעים, ואית ליה קריין סגיין; (יחזקאל לח כג) 'והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי לעיני גוים רבים וידעו כי אני ה', וכתבי (תהלים ט ז) 'נודע ה' משפט עשה', (ירמיה טז כא) 'בפעם האת אודיעם את ידי ואת גבורתי', (מלכים א ה) 'למען דעת צדקות ה', והדין 'ויגבה ה' צב-אות במשפט'."

בדברי המדרש למדנו כי כאשר מתנהג הקדוש ברוך הוא עם הרשעים במידת הדין ונפרע מהם על חטאייהם, מכירים הברואים בכך שיש בורא לעולם, כלשון הפסוק שמזכירים בתפילות הימים הנוראים

(ישעיה ה טז): "ויגבה ה' צב-אות במשפט והא-ל הקדוש נקדש בצדקה". כי במשפט הצדק מתעלה שמו של הקדוש ברוך הוא בעולם, והקדושה באה מתוך צדקה וחסד.

את דברי המדרש מביא בספה"ק שם משמואל (ויקרא. קדושים תע"ו), ועומד ותמה, מה ענין עשיית הדין ברשעים לפרשת קדושים, ולפסוק שבו פותח המדרש, 'קדושים תהיו'.

### סניגוריא על ישראל

אך הנה, במדרש רבה הובא רק תחילת הפסוק, 'ויגבה ה' צב-אות במשפט'. אולם בתנחומא בפרשתנו (אות א) הובא בתחילה ראש הפסוק לענין עשיית דין ברשעים, אך לאחר מכן הובא גם סיום הפסוק כפי שהבאנו כאן, 'והא-ל הקדוש נקדש בצדקה', ושם דרשו בזה הלשון: "מהו 'והא-ל הקדוש נקדש בצדקה', שהוא מתקדש בעולמו בצדקה שהוא מלמד על ישראל סניגוריא, שנאמר (ישעיה סג א) 'אני מדבר בצדקה רב להושיע'. אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, לעתיד אני מתקדש בכם, שנאמר (שם כט כג) 'כי בראותו ילדיו מעשה ידי בקרבו יקדישו שמי', וכן הוא אומר (שם מט א) 'ישראל אשר בך אתפאר', ואתם מתקדשים בי ואני מתקדש בכם, שנאמר (ויקרא יא מד) 'והתקדשתם והייתם קדושים'."

ומדרש זה צריך ביאור מצד עצמו, ולא רק משום השייכות לפרשתנו. כי בשלמא מה שאמר רבי שמעון בר יוחאי על עשיית דין ברשעים, מובן כי על ידי זה מתגדל ומתקדש שמו יתברך, כי כאשר רואים את הגוים הרשעים קנשים, גוברת יראת העונש בעולם. אך מה ענין קיום המצוות של ישראל ולימוד הסניגוריא עליהם - ללקדושת השם.

### בין גדולה וקדושה

כדי לפרש את הדברים, מעמיק השם משמואל בלשון הפסוק האמורה במלחמת גוג ומגוג, 'והתגדלתי והתקדשתי'. מבואר כי בעונש הרשעים ניכרת גדולתו וקדושתו של ה' יתברך.

ויש להבין, הן קדושה ענינה בכל מקום - הבדלה והפרשה. ובשלמא ענין הגדולה מובן, כי על ידי שנענשים הגוים על חטאייהם רואים הם את כוחו הגדול ושלטונו בהם, אולם כיצד רואים בזה את הקדושה ואת ההבדלה.

### ייתי ולא איחמיניה

וקודם שנביא את תשובת השם משמואל על זה, יש לנו להקשות כאן קושיה נוספת. כי הנה כשעוסקים אנו במלחמת גוג ומגוג, הרי היא בכלל חבלי משיח. ובענין זה מצינו מחלוקת בגמרא (סנהדרין צח), אשר יש לנו להבין את שורשיה. כי שם אמרו עולא ורבה

"ייתי ולא איחמיניה", כלומר, יהי רצון שיבוא המשיח, אך אני לא אראנו. ואילו רב יוסף אמר, הלואי יבוא ואזכה לשבת בצל גללי חמורו, כלומר, שהשתוקק כל כך לראות בביאת המשיח, עד שניאות אפילו לשבת במצב שפל ביותר, ובלבד שיזכה לזה. הרי כאן חילוק דעות מן הקצה אל הקצה. ובאמת מה מאוד יש להפליא על זה, הלא בכל יום אנו מבקשים על ביאת המשיח, ומאמינים בכל יום שיבוא, ומה טעם אמרו גדולי האמוראים שאינם רוצים לראותו.

### שמיא יגרום החטא

ומובא שם כי באמת שאל אביי את רבה, מפני מה חושש הוא כל כך, האם מפני חבלי משיח, והרי ישנה דרך פשוטה להינצל מהם, כי כבר שנינו בברייתא "שאלו תלמידיו את רבי אלעזר, מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח - יעסוק בתורה ובגמילות חסדים". והרי גדול רבה גם בתורה וגם בגמילות חסדים. והשיב רבה לאביי, כי עדיין צריך לחשוש שמה יגרום החטא. אם כן, ימות המשיח אינם רק ימי שמחה גדולה, אלא טומנים בחובם גם פחד ואימה.

בדומה לזה מובא בגמרא שם על ר' יוחנן, שאמר "ייתי ולא איחמיניה". והובא שם הפסוק (ירמיה ל א): "שאלו נא וראו אם ילד זכר מדוע ראיתי כל גִבּוֹר יָדוֹ עַל הַלְּצוֹי כְּיֹלְדָה וְנִקְּחוּ כָל פְּגִים לְיָקוֹן". כלומר, הן הנשים יולדות ולא הגברים, אם כן מפני מה מניח הגבר ידיו על חלציו ונשתנה זיו פניו כמי שסובל מצער הלידה. ודורשת הגמרא דרשה נוראה, כי 'גבר' האמור בפסוק הוא מי שכל גבורה שלו, כביכול הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו מצטער בזמן ביאת המשיח. והפיכת הפנים לירקון, אלו המלאכים שהם פמליא של מעלה, וישראל שהם פמליא של מטה, כי אז יאמר הקדוש ברוך הוא על שונאי ישראל כי גם הם מעשי ידיו כישראל, ואיך יאבד אותם מפני ישראל, אחר שירדו מגדולתם וכבר מצאו להם מקום בין אומות העולם, ואין זה דבר פשוט להשיבם למקומם.

ומכאן נבין עד כמה יגדל הקושי והצער לישראל בימות המשיח.

### איה גדולתו

ומה נאמר ומה נדבר, הן כמה וכמה שנים עברו מן המלחמה הנוראה - מלחמת העולם השנייה, שבה סבלו בני ישראל כל כך, וכשמתבוננים בזה מבינים את מה שאמרו האמוראים הקדושים "ייתי ולא איחמיניה", כי מי יודע אם היו האנשים שחיו אז רוצים לחיות, או שמא הוטב להם מותם מחייהם, בכל היסורים הנוראים שעברו עליהם.

אם כן, מלבד מה שהקשה השם משמואל היכן מתגלה קדושת ה' יתברך במה שעושה דין באומות העולם, הרי נוכל גם אנו להוסיף ולשאול היכן

כלפיה. כי בכח הקדושה - יוכל להתרומם יותר, בבחינת 'התגדלתי והתקדשתי'.

בזה נבין את דברי חז"ל בתחילת הפרשה, שאמרו (תורת כהנים קדושים פרשה א עד פרק א): "קדושים תהיו - פרושים היו". כי כיצד יהיה האדם פרוש - על ידי שיתקדש. אלא שאין האדם יכול לקדש עצמו לבדו, רק אנו מצפים לקדושתו יתברך שתחול עלינו, 'כי קדוש אני ה' אלקיכם'.

ביסודות אלו יתבאר מה שהביא המדרש את הפסוק 'ויגבה ה' צב-אות במשפט, והא-ל הקדוש נקדש בצדקה'. כי כאשר הקדוש ברוך הוא עושה משפט ודין באומות העולם, מתעלים ישראל ומתרוממים על ידי זה, וזו צדקה גדולה לישראל הנעשית להם בכח קדושתו יתברך המתגלה בעולם.

## אל תאמין בעצמך

אלא שאם כנים הדברים, אמנם נתבאר לפי דברי השם משמואל ענין הגדולה והקדושה במלחמת גוג ומגוג, אך שבה ומתעצמת הקושיה על פחד הצדיקים מימים אלו, שאמרו "ייתי ולא איחמיניה", כי אם ימי המלחמה אינם אלא ימי טובה לישראל, בריבוי קדושה והתעלות, למה לא יחפצו בהם האמוראים הקדושים. הרי בימות המשיח תהיה התגלות אלקית הבאה מכח שם הוי"ה הקדוש, ובה תהא מפלה לרשעים והתעלות לצדיקים, ויתבדל הקדוש ברוך הוא מן הרשעים לגמרי, עד שלא יהיה להם שום כח רוחני להיאחז בו, והא-ל הקדוש נקדש בצדקה.

והנה בדרך פשוט היה אפשר לבאר כי אדרבה, לגודל ענוותנותם מזה גופא חששו הצדיקים, כי כיון שתהיה התגלות נפלאה כל כך של קדושה, הרי אותו אור גדול המאיר לראויים, הוא עצמו שורף את שאינם ראויים, כדברי הגמרא (נדרים ח): שם איתא: "ופליגא דרבי שמעון בן לקיש, דאמר אין יגינהם לעולם הבא, אלא הקדוש ברוך הוא מוציא חמה מנרתיקה, צדיקים מתרפאין בה ורשעים נידונין בה, שנאמר (מלאכי ג כ) 'זרחח לכם יראי שמי שמש' וגו'". לכן חששו האמוראים פן לא יהיו ראויים לקבלת האור הנפלא, ויינזקו על ידו.

אכן ודאי חידוש גדול הוא לפרש בדרך זו את פרשת חבלי משיח.

## בקיום מצוה שזורה שם שמים על האדם

לכן נראה לאחוז בשיפולי גלימתו של השם משמואל, ולפרש בדרכו כי שתי בחינות ישנן בענין זה, 'התגדלתי והתקדשתי'.

כי הנה הבאנו למעלה את קושיית רבינו האור החיים הקדוש, היאך יוכל האדם להידמות לקונו להיות קדוש כמוהו.

על קושיה זו כותב האור החיים כמה תירוצים, ובאחד הפירושים מביא את דברי **הזוהר הקדוש** (תיקוני זוהר תיקונא שבעין דף קכג), שם איתא כי כל מצוות התורה מכוונות כנגד אברי האדם, וכל מצוה שהאדם מקיים שורה שם ה' על אותו אבר שעל ידו מקיים את המצוה, ונעשה האבר מרכבה לשכינה ולאור שם הוי"ה.

וביאר האור החיים כי נרמז הדבר בשם 'מצוה', כי שתי אותיות אחרונות בתיבה זו הן אותיות ו"ה של שם הוי"ה, ושתיים ראשונות - מ"צ, עולות י"ה בא"ת ב"ש. ומה שבא ראש השם בנסתר ובדרך א"ת ב"ש, וסוף השם בגלוי, ציין האור החיים לדבריו בכמה מקומות שם ביאר דבר זה. ובאמת יש להוסיף ולהפליא, כי דווקא בתיבת 'עבירה' ישנן אותיות י"ה בגלוי, והטעם משום שאם ישב אדם ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה (ראה מכות כג), ופלא הדבר כי אפילו הנמנע מעבירה יש בו אותיות ו"ה, ולמה לא נתפרשו להדיא במי שמקיים מצוה בפועל.

אכן מבאר האור החיים (לעיל יח ד), כי החלק המגולה שבשם הוא בסוד עלמא דאתגליא, והחלק המכוסה - בסוד עלמא דאתכסא, שהיא בחינה עליונה וגבוהה יותר.

וזהו שאמר הכתוב 'כי קדוש אני ה' אלקיכם', כי רק כשהיה ישראל דבוקים בה' בכל מעשיהם וידעוהו

מלחמותיו לא בכלי זיין, אלא בשמו הוא נלחם". ויש לתמוה מה הוצרך לומר כן, וכי תעלה על דעתך שהקדוש ברוך הוא נלחם בחיציים ואבני בליסטראות, הלא בודאי בכח רוחני הוא פועל בעולם. הן אמת, גם כלי הנשק שביד בני האדם - מכוחו יתברך הם נעשים ופועלים, אולם הוא עצמו יתברך אינו צריך לכל אלו, כי ברגע אחד יוכל להפיל את כל אויביו, הלא אם תרעש הארץ יפלו כל בתיהם עליהם ויקברום תחתם.

## שתי דרכי הנקמה

אלא, כוונה עמוקה יש כאן. כי שתי דרכים יש לו לקדוש ברוך הוא להינקם מאויביו; הראשונה - במידת הדין, בשם אלקים, והשנייה - במידת הרחמים, בשם הוי"ה הקדוש. כי כאשר מתגלה הקדושה במלוא יפעתה, אין כוחות הטומאה יכולים לסבול דבר זה, והם כלים מאליהם.

והחילוק בזה, כי אם נלחם ה' בשמו הקדוש, יש מזה תועלת גדולה לבני ישראל ולצדיקים.

והדרך לידע כיצד היא צורת המלחמה, היא על ידי תועלת זו. כי כאשר נלחם ה' בשמו, יש לבני ישראל התעלות מן המלחמה, אך אם היא במידת הדין אין כאן אלא עונש לרשעים, ובהם תם הענין.

ועל זה אמר הכתוב כאן, כי מלחמתו במצרים לא היתה במידת הדין לקחת נקם על פשייהם, אלא במידת הרחמים. כי בקריעת ים סוף זכו ישראל להתגלות אלקית נפלאה, וראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים, ועל שם שעברו בים נקראו כל ישראל 'עברים' (ראה שמות רבה ג ח).

## גילוי הקדושה במלחמת גוג ומגוג

מעתה יתבאר, כי זהו שאמר הכתוב על מלחמת גוג ומגוג 'והתגדלתי והתקדשתי'. כי עיקר המלחמה

**קדושה ענינה בכל מקום - הבדלה והפרשה. ובשלמא ענין הגדולה מובן, כי על ידי שנענשים הגויים על חטאיהם רואים הם את כוחו הגדול ושלטונו בהם, אולם כיצד רואים בזה את הקדושה ואת ההבדלה**

תהא בכח הקדושה ובמידת הרחמים לישראל, ובתוקף הקדושה שלא יוכלו אותם הרשעים לסבול, מיד יאבדו ויתמוססו כהמס דונג מפני אש. אולם בני ישראל ששורשם בקדושה, לא זו בלבד שלא יינזקו ממנה, אלא שיוזכרו להתעלות ורוממות נפלאה על ידה. אם כן, בכח 'והתקדשתי' - יהיה 'והתגדלתי', כי אם ישראל מקדשים עצמם למטה, הרי זה כאילו מקדשים אותו יתברך למעלה.

ואיתא במדרש (ויקרא רבה א ב) כי שבע השנים אחר מלחמת גוג ומגוג יהיו פרטגמאי לצדיקים, היינו זמן של סעודה שקודם קבלת השכר, ותהיה הגאה לצדיקים מאותה מלחמה, כי שבע שנים יבעירו אש מכלי המלחמה שיישאר בארץ. ולאחר אותן שבע שנים יבנה הקדוש ברוך הוא את ביתו.

אם כן מלחמת גוג ומגוג אינה באה רק כעונש לרשעים, אלא ליתן שכר לצדיקים, ומזה יראו כולם את כבוד ה' ויתקדש שמו יתברך לעיני כל העמים.

## הקדושה מסלקת את הטומאה

עוד מוסיף השם משמואל ומביא מדברי אביו הגדול, **הרה"ק בעל האבני נזר זיע"א**, כי רעיון נפלא זה האמור כאן, בהרסית כוחות הטומאה על ידי התגלות ריבוי קדושה, אינו שייך רק לענייני הכלל ולמלחמות ישראל, אלא בכל אדם פרטי גם כן שייך ענין זה. כי ראשית כל יש לו לאדם להילחם בטבע הרע שבקרבו על ידי מידת הדין, להכות את הרשע ולתקן את הפגמים באשר הוא אדם, ולאחר מכן יתן מקום לקדושה לשרות בקרבו, אשר על ידי זה תבטל הטומאה לגמרי ממנו ולא יהיה בו שום רצון וחשק

נתגלתה כאן גדולתו, ומהו 'והתגדלתי'. הן אמת, לעיני הגויים יראו גדולתו, כי הקדוש ברוך הוא נקדש במכובדיו, כמו שנאמר (שמות כט מג) "וְנִקְדַּשׁ בְּכַבְדֵּי" (ראה רש"י שם, ומקורו מזבחים כטו); אך אחר כל אלפי שנות ההיסטוריה היהודית העקובה מדם, כל כך הרבה צער, ותפילות על נקמת דם עבדיך השפוך, עד אשר חששו רבותינו האמוראים הקדושים מפני ימים אלו, איה גדולתו, היכן כאן הגדולה הנראית לעין בכל אשר נעשה.

## יסורים של אהבה

ונראה לבאר על פי מה שאמר הרה"ק בעל הדברי חיים **מצאנו זיע"א**, כי ישיבה בכלא וקבלת יסורים על שמירת התורה, אינה בגדר חילול השם כלל, ואינה אלא קידוש שם שמים ברבים.

כן היא דרכן של צדיקים, והצדיק שמח להתייטר על אמונתו, וסבל זה - הוא קידוש השם.

ונראה כי נוכל למצוא יסוד זה בפרשתינו, בפסוק (ויקרא יט טו) "לא תַעֲשֶׂוּ עִוָל בְּמַשְׁפָּט", וכפי שפירשו **רבי מרדכי הכהן**, אחד קדוש מגורי האר"י החי, בספרו 'שפתי כהן'.

בדבריו דורש את דברי הפסוק על משפטו של הקדוש ברוך הוא. כי כאשר מתבונן האדם על דרכי הנהגת ה' בעולם, לפעמים יראה אדם צדיק שרוי בעוני, כענין רבי חנינא בן דוסא, אשר פעל ישועות בקרב הארץ ואפילו רבן יוחנן בן זכאי שלח אצלו לבקש רחמים על בנו מלפני ה' (ראה ברכות לד:), אולם הוא עצמו היה די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת, ואשתו ברוב בושתה היתה מדלקת את התנור בלא חלות בתוכו (ראה תענית כד:).

וכדוגמת זאת רבי אלעזר בן פדת, שהיה עני מרוד, והיה שרוי בצער, עד שאמר לו הקדוש ברוך הוא כי אם רצונו שיתהפך מזלו צריך להחריב את כל העולם ולבואו מחדש, ואז אולי יירא במזל של עשירות. כאשר שמע כן שאל כמה נותר לו לחיות, וכשהבין כי כבר עברו עליו רוב ימיו, קיבל על עצמו להישאר עני. אם כן עלול אדם לבוא ולשאול מדוע צדיקים אלו מתייסרים בעניות, ואילו הרשעים יש מהם עשירים גדולים ולא יחסרו דבר, כביכול לא עשה הקדוש ברוך הוא לפי קו הישר חלילה.

על זה אמר הכתוב 'לא תעשו עול', 'עול' בגימטריא 'קו', כי אין ראוי לו לאדם לחשב חשבונות שמים, כי זר לא יבין את זאת.

כיוצא בדבר מפרש השפתי כהן את המשך הפסוק, 'לא תשא פני דל ולא תהדר פני גדול', לבל יחשוב אדם כי אם גזר הקדוש ברוך הוא עניות על אחד ועשירות לאחר, צריך גם הוא לכבד את העשיר ולהטות דינו של העני. אלא ידע ויאמין שהכל בצדק ובמשפט יבחסד וברחמים, שאין אתה רחמן יותר מבעל הרחמים ברוך הוא.

אמור מעתה, כי לא בהנהגת הדיינים בלבד דיבר הכתוב, אלא תורה שלמה למדנו כאן, בדרכי ההתבוננות בהנהגת ה' יתברך בעולמו, כי חלילה לו לאדם לחשוב שיוכל לעמוד על סודה, ולהבין חשבונות שמים.

## ה' איש מלחמה

אם כן, מבקשים אנו להבין כיצד מתגדל שמו של הקדוש ברוך הוא בפעולת מידת הדין ברשעים. אין אנו מבקשים כאן להאריך בסוגיית 'צדיק ורע לו רשע וטוב לו', אולם את פשט דברי המדרש צריכים אנו להבין.

על כן נשוב עתה אל דברי השם משמואל, אשר הקשה היכן כאן 'והתקדשתי', מה ענין הקדושה למידת הדין הנעשית ברשעים, ומשם נבוא לביאור ענין 'והתגדלתי', הן בכללות הנהגת הקדוש ברוך הוא בעולם, והן לענין חבלי משיח ומלחמת גוג ומגוג שעסקנו בהם כאן, אשר עליהם אמרו האמוראים הקדושים 'ייתי ולא איחמיניה'.

ומבאר השם משמואל, על פי הפסוק (שמות טו ג) 'ה' איש מלחמה ה' שמו', ופירש רש"י שם: 'ה' שמו -

באותו הטוב להתגדל עד שיתגבר על הרע לגמרי.

## עווד מעט ואין רשע

יסוד מצוה זו נמצא גם הוא בפרשתנו, בפסוק (ויקרא יט טו) "בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עִמִּיתְךָ", שפירושו רש"י בפרוש שני "הוי דן את חברך לכף זכות".

ועל כך כותב רבי נחמן מברסלב [והאריך בדברים תלמידו הרה"ק רבי נתן מברסלב זיע"א בתחילת ספרו 'ליקוטי הלכות'], כי הדין את חברו לכף זכות מפריד בזה את חברו מן המחלוקת, ומעלה אותו למקום גבוה יותר אשר עוד לא היה בו, וכל אדם יש בו כח של דיין לדון את חברו ולהאיר לו אור.

ובזה ביאר את לשון הכתוב (תהלים לו ז) "עווד מעט ואין רשע והתבוננת על מקומו ואיננו". כי גם מי שהוא רשע גמור, צריך למצוא בו מעט טוב, ואחר שיתבונן האדם באותה נקודה טובה, תתגבר ותגדל עוד מעט ועוד מעט, עד שאם יבוא להתבונן במקומו הקודם של הרשע - ואיננו, כי כבר נתעלה משם למקום טוב יותר. כי כל ישראל ערבים זה לזה, ובלמוד סניגוריא זה על זה מרחיקים זאת את זה מן הרע ומקריבים אותם אל הטוב.

## לדון את עצמו לזכות

והנה פעמים קשה לו לאדם למצוא נקודה טובה ברשע גמור, וקשה מאוד לדון אותו לכף זכות. אך באמת שייכת הנהגה זו גם במה שמתבונן האדם בעצמו, כי שורש כל החטאים הוא במרה שחורה ושפלול של רע, שרואה האדם את עצמו כמי שאינו

**ישיבה בכלל וקבלת יסורים על שמירת התורה, אינה בגדר חילול השם כלל, ואינה אלא קידוש שם שמים רבים. כך היא דרכן של צדיקים, והצדיק שמח להתיישר על אמונתו, וסבל זה - הוא קידוש השם**

ראוי כלל לעבוד את ה' יתברך, ומשום כך אינו עושה אף מה שהיה יכול לעשות.

אכן, זוהי עבודת האדם, כי בכל אחד ישנם חלקים טובים וחלקים רעים, ותפקידו הוא למצוא את נקודת הזכות שבכל דבר, ועל ידי זה להעלות את עצמו אל הקדושה ולבטל את נקודת הרע לגמרי.

וזו מן העבודות הגדולות שבמקדש, להעלות את הרשעים ולהחזירם למוטב, ולהעלות את כל הבראיה כולה.

אם כן, במה שנצטוו האדם לדון לכף זכות, ניתן לו ממש כח של דיין החורף דין ופועל על פי דינו, וכשם שפוסקים למטה כך מקיימים למעלה.

יש לו לאדם להשתדל בלימוד זכות גם כשנראה הדבר משולל מכל יסוד, כי איש אינו יודע את כל הפרטים שבכל דבר. וכן מצינו בגמרא כמה וכמה מעשים מענין לימוד זכות גם כשנראה להיפך (ראה שבת קכד:). וכפי שאמר הדברי חיים כי ישיבת הצדיק במאסר על כבוד שמים אינה אלא קידוש השם. יהודים נתונים למשיסה, אך גם מתוך ההפיכה יוכלו לקדש שם שמים. ועל כל הוסיפו חז"ל במדרש תנחומא את ענין הסניגוריא על ישראל, ישראל אשר כך אתפאר, ראו מה בין בני לבן חמי.

## תוקף גדולת הרשב"י

זהו סודו של רבי שמעון בר יוחאי, שאמר (שבת קלח:): "חס ושלום שתשתכח תורה מישראל, שנאמר (דברים לא כא) 'כי לא תשכח מפי זרעו'". ודאי ידע גם רבי שמעון כי באחרית הימים מפציץ את ישראל רעות רבות וצרות, אך עם כל זאת, מפאץ את ישראל לא תשתכח התורה.

והנה איתא בגמרא (סוכה מה:): "ואמר חזקיהו אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בן יוחי, יכול אני לפטור את

בכל דרכיהם, אז יוכלו לקדש עצמם מלמטה גם בעשייתם מעשים גשמיים, כי קדושת ה' תחול על אבר זה השייך לקיום המצוה, ותסיר ממנו כל פניה ומחשבה זרה של רצון עצמי או תאוה, בלתי לה' לבדו. ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום.

## ויטמנהו בחול

ונוכל להוסיף על פי הביאור המופלא שאמר הרה"ק רבי ברוך ממעזיבו' זיע"א, וכפי המובא בספה"ק באר משה (פרשת שמות) להרה"ק רבי משה'לע מקאז'ניץ זיע"א, בנו של הרה"ק המגיד מקאז'ניץ זיע"א, בפסוק (שמות ב יב): "וַיִּפֶן כֹּה נִכְּה וַיִּרְאֵ כִּי אֵין אִישׁ וַיִּן אֶת הַמִּצְרַיִם וַיִּטְמְנֵהוּ בַּחֹל".

פעם אחת באו כמה אנשים מעיר אחת והתארחו אצל הרבי ר' ברוך ממעזיבו' בשבת קודש, וביקשו מאיתו שיפעל בעבורם ישועה, כי המושל שבערים איש רשע ורע מעללים מטיל אימתו על היהודים, ובכל יום יום מכביד עליהם יותר את עול המיסים, וגוזר עליהם גזירות קשות.

שמע רבי ברוך והמליץ על כך את לשון הפסוק: 'ויפן כה וכה וירא כי אין איש' - כי מושל זה אינו בגדר 'איש' כלל, כי אינו נוהג כבן אדם, על כן ויך את המצרי' ויש להכותו ולקללו, אלא שדבר זה אין לעשותו בשבת קודש, רק ויטמנהו בחול' - יניחו הדבר לימות החול. ואכן כך היה, כי כשיצאה השבת כבר נשמעה הבשורה על מותו של אותו רשע.

## זהירות מלעורר דינים

על פי זה כותב הבאר משה, כי כאשר רוצה הצדיק לעשות נקמה ברשע אחד, ולו גם רשע שונא ישראל כפי שהיה במעשה זה, עדיין הוא נזהר ביותר שלא להוציא דבר רע מפיו על שום בריה שבעולם, כי בהריגת הרשעים מתעוררת מידת הדין בעולם, אשר סופה מי ישרנו, כי כיון שניתנה רשות למשחית אינו מבחין בין טובים ורעים. על כן מליש הצדיק את הפעולה במידת החסד, ופועל למען יגזור מן השמים על היהודים רוב טובה, שלא יטלו מהם מיסים כלל, ודבר זה אין הרשע יכול לסבול, עד שפוקע ומת מאליו, אלא אם ישוב מרשעתו, ואם לא ישוב בתשובה הוא נופל ואין לו תקומה.

רמז לדבר בפסוק הנזכר, 'ויפן כה וכה וירא כי אין איש' - שאין הרשע נחשב בכלל אנשים, ויך את המצרי ויטמנהו בחול', תיבת 'בחול' עולה בגימטריא ארבעים וששה, כמנין אותיות המילוי של שם הוי"ה במילוי יו"דין, שהוא שם ע"ב - שם החסד. כי בשם ע"ב ישנן אותיות יו"ד ה"י וי"ו ה"י, ומלבד אותיות הוי"ה העולות כ"ו (62), עולות שאר האותיות מ"ו (64), כמנין 'בחול'.

אם כן, הגביר משה רבינו את מידת החסד על ישראל, וממילא נתבטלה רשעת הגויים ומת המצרי הלו.

## ריבוי הקדושה בלימוד זכות

זאת תורת העולה, כי כאשר פועל הקדוש ברוך הוא בעולם במידת הדין לבדה ועושה דין ברשעים, אין שמו הגדול מתקדש על ידי זה, כי אין בני ישראל מתרוממים בכך. אולם כאשר מגביר הקדוש ברוך הוא את מידת החסד על ישראל, עד שלא יוכלו הרשעים לעמוד בזה, וממילא מתבטלת הרשעה - אז יש הנאה לצדיקים הנהנים מזיו השכינה המתגלה בעולם, ושמו יתברך מתגדל ומתקדש בעולם.

ובזה יתבאר דברי התנחומא שהבאנו למעלה, על הפסוק 'ואה-ל הקדוש נקדש בצדקה', שהקדוש ברוך הוא מתקדש בעולמו כשהוא מלמד סניגוריא על ישראל, והקשינו מה ענין סניגוריא לקדושה.

אך לפי האמור מבואר היטב, כי הדרך להגביר כוחה של מידת החסד בעולם, הוא בלימוד זכות, הן על האדם הפרטי והן על כלל ישראל. וכדבריו הנודעים של הרה"ק רבי נחמן מברסלב זיע"א (ליקוטי מוהר"ן תורה פ"ב), כי לימוד זכות אינו פועל רק כלפי מלמד הזכות, שלא יכעס על חברו, אלא פועל בנשמת זה שמלמדין עליו זכות, להגביר את כח הטוב המועט הנמצא אצלו באמת, וכשיתבונן חברו בזה, יש כח

כל העולם כולו מן הדין מיום שנבראתי עד עתה, ואילמלי אליעזר בני עמי - מיום שנברא העולם ועד עכשיו, ואילמלי יותם בן עוזיהו עמנו - מיום שנברא העולם עד סופו". והטעם שהזכיר את יותם דווקא, פירש רש"י שם: "צדיק היה, ועניו יותר משאר מלכים, וזכה בכיבוד אביו, ועליו נאמר (מלאכי א ו) 'בן יכבד אב', שכל הימים שהיה אביו מצורע והוא היה שופט עם הארץ, כדכתיב (מלכים ב' טו ה), 'ויתם בן המלך על הבית שופט וגו', לא נטל עליו כתר מלכות בחייו, וכל דיניו שהיה דן - אומרו בשם אביו".

## בן יכבד אב

והנה הזמן גרמא לעסוק בענין זה בהאי שתא, שפרשיות תזריע ומצורע העוסקות בהלכות הצרעת היו מחוברות, ולאחריהן אחרי מות וקדושים שבהן נאמרה (ויקרא יג ט) מצות 'איש אמו ואביו תיכא'. ויש לדקדק דבר זה בלשונו של רשב"י, שאמר 'ואילמלי יותם בן עוזיהו עמנו, ולא הזכיר יותם בן עוזיהו מלך יהודה', כי אצל יותם גדול היה כבוד אביו מחמת עצמו, ולא רק משום מלכותו, ולכן גם כאשר ירד אביו מדרגתו ונעשה מצורע, אשר הוא מן הבזויים שבישראל ואינו יכול לבוא בקהל, המשיך לכבד את אביו כאשר היה באמנה איתו, וייחס את כל אשר לו לאביו.

הרי כאן גילוי עצום, עד כמה יוכל הבן לזכות על ידי שיכבד את אביו.

## יפה נח הבן

בספר 'זרעא דיוסף' (פרשת וישלח), מתורתו של הגה"ח רבי אפרים מנלה זצ"ל, מביא מעשה על יהודי משוויץ, אשר ניצל מציפורני הנאצים ימ"ש בימי מלחמת העולם בזכות זהירותו בכיבוד אב.

ומעשה שהיה כך היה. כאשר הגיעו הגרמנים לעיר מולדתו קעלץ, דרשו מכל תושבי העיר להתייצב לעבודת הכפייה, ובתוכם גם מאביו. אולם האב היה איש מבוגר וחלוש, ולא יכל לעבוד עבודת פרך. באותה העת היה הנער פחות מבן ארבע עשרה שנה, וילדים בגיל זה לא נתבקשו לעבודה, אולם כדי לפטור את אביו מעול השעבוד ביקש להיכנס תחתיו. בתחילה מיאן אביו בדבר, אך כשראה שיש בזה משום פיקוח נפש נאות לבקשת בנו, ונשאר בביתו עומד בתפילה ובתחנונים למען יצליח ה' דרכו.

הגיע הבן ועמד לפני המפקד הגרמני, וטען כי בא לעבוד במקום אביו. צעק עליו הרשע: "וכי גן ילדים פה, מי קרא לך לכאן". אולם הנער לא ויתר, וטען בתוקף כי כוחו גדול כאדם מבוגר ויכול לעמוד בקושי העבודה.

החליט אותו רשע להתקלס בו, וציווה עליו לקחת אבנים גדולות וכבדות מאוד ממקום למקום, עבודת פרך כפשוטה כפי שעשו ישראל בפיתום ורעמסס. אך הנער לא חש לקושי הנורא, ועבד כך במשך כמה שעות, ובלבד שלא יצטרך אביו לצאת לעבודה.

ראה הגרמני כי אכן חזק הוא בגופו, ונתן בידו כרטיס מיוחד המעיד עליו כי מוכשר הוא למלאכה, ואף שלא מלאו לו עדיין ארבע עשרה שנה.

לימים קיבצו הארורים את כל יהודי הגטו ושלחו אותם למשרפות באושוויץ. והראשונים שנלקחו, היו הזקנים והילדים. מצד גילו היה אמור גם הוא להישלח לשם, אולם אלא הארה את הכרטיס ובו האישור המיוחד, וכך ניתנו לו חייו לשלל, עד שלבסוף ניצל ממות לחיים, והכל בזכות כיבוד אב.

כך הצטרף יותם בן עוזיהו יחד עם שני מאורי העולם, רבי שמעון בר יוחאי ורבי אלעזר בנו, אלו שהביאו לעולם את אור הזוהר הקדוש, ולא יכלו לסבול חיי שעה כשיצאו מן המערה, כי שקולה מצות כיבוד אב כנגד כל אותן השגות נפלאות, במה שלא תלה את משפטיו בעצמו אלא באביו.

## בואו חשבון

אמנם יש כאן מקום שאלה בחשבון דברי הגמרא.

כי הנה אמר רבי שמעון בר יוחאי על עצמו, כי לבדו יוכל לפטור את העולם מן הדין למשך ימי חייו מיום

## דורות הקודמים ודורות הבאים

אולם כדי שלא תשכח התורה גם מפי זרעו - מן הדורות הבאים, הוצרך גם לכוחו של בנו רבי אלעזר, וליותם בן עוזיהו שידע לכבד את אביו כראוי, שהבין כי כל אשר לו - משל אביו הוא, ועל ידי ידיעה זו לא תשכח התורה.

וכדברי הרה"ק הדברי חיים, אי אפשר לומר שקיום 'התקדשות' הוא רק כאשר יוצא הצדיק ממצח לפני הבריות, וגובר על עושי הרשעה. כי קידוש שם שמים האמיתי אינו צריך לנצחונות, אלא למעשיהם של צדיקים המוסרים את נפשם. ויסוד זה לימדנו רבי שמעון בר יוחאי ורבי אלעזר בנו, שלמדו תורה במערה במסירות נפש, ובזה הנחילו לישראל את הכח לשמור את התורה לדורות.

ועוד הוסיפו על זה את כוחו של יותם בן עוזיהו, אשר ממנו למדו כיצד נוכל להעביר את מסורת התורה מדור לדור. כי אם חפצים אנו שלא תשכח התורה מפי זרעינו, עלינו לחבר את זרעינו אלינו.

בדרך כלל רגילים אנו להמעיט בכוחם של הדורות הבאים, ולראות את ירדת הדורות, אשר בלי ספק קיימת היא. אין השקיעות בתורה כשהיתה, אין הדביקות כפי שראינו בדורות שלפנינו, וגם צדיקי הדור אינם בדרגת הצדיקים אשר היו לפניהם. אך לשם כך בא רבי שמעון בר יוחאי ומלמד כי ההיפך

**כאשר הקדוש ברוך הוא עושה משפט ודין באומות העולם, מתעלים ישראל ומתרוממים על ידי זה, וזו צדקה גדולה לישראל הנעשית להם בכח קדושתו יתברך המתגלה בעולם**

הוא הנכון. אם מבקשים אנו לחשב חשבונות של איכות, לא יוכל לפטור מן הדין כי אם את בני דורו. אולם אין בדינו הרשות לחשב חשבונות שמים, אלא על משמרתנו נעמוד לקיים תורה ומצוות כאשר ציוונו הקדוש ברוך הוא. ואם נעריך גם את כוחם של בנינו ובני בנינו, העוסקים בתורה ובמצוות כפי כוחם, גם אם אין בידם לעשות כמעשינו - אז נוכל לפטור מן הדין גם את הדורות שלפנינו ושלאחרינו. וכאשר צירף רבי שמעון את זכותו של רבי אלעזר, יכל לפטור את כל הדורות מיום בריאת העולם.

ולעומת זאת, אם ידע כל אחד מן הבנים, לייחס את אשר לו לכח הדורות הקודמים, כפי שתלה יותם את כח משפטו באביו עוזיהו - אזי תמשיך השלשלת עד סוף הדורות.

## נכרים חביל נפיהו

עומדים אנו בערב שבת קודש שקודם הליל הרשב"י, הליל הנחגגת על ידי כל בני ישראל בכל מקומות מושבותיהם.

בכמה מקומות מספרים חז"ל על כוחו הגדול של רבי שמעון בר יוחאי, שהיה מלומד בניסים (ראה מעילה יז).

ונראה כי המלומד בניסים גדול מן הרגיל בניסים, כי הרגיל בניסים נעשה לו נס ועוד נס, אולם רבי שמעון ישב שלוש עשרה שנה במערה עד שנעשה כל גופו בקעים בעקים, וזנה נעשה מלומד בניסים, היינו שחיבר עצמו לתורת הניסים. וכפי שהיושב בכל שעה ועוסק בתורה נקרא 'בן תורה', כך היה רבי שמעון 'בן ניסים', כי כל צורת חייו היתה למעלה מדרך הטבע.

והנה אמרו חז"ל (בראשית רבה מד): "אם ראת מלכותית מתגרות אלו באלו, צפה לרגלו של משיח". רגל לשון הרגל, וגם הלשון 'עקבתא דמשיחא' היא מלשון עקב הרגל. רגלו של משיח היא כשתבוא מלכות בית דוד, ולשם כך צירף רבי שמעון אליו את יותם בן עוזיהו. אולם רבי שמעון עצמו לא היה בבחינת

שנולד ועד עתה. אין אנו יודעים בן כמה שנים היה כשאמר מאמר זה, אך אפילו היה בן מאה ועשרים שנה, הכיזד יתכן שבצירוף רבי אלעזר בנו יוכל לעשות כן מיום שנברא העולם, שהיה קרוב לארבעת אלפים שנה בימיו. והיאך יתכן שצירוף יותם בן עוזיהו יועיל לאלפיים שנים נוספות.

## אות הקשת לא נהיה

אך נראה כי גם ביאור דברים אלו תלוי בנקודה האמורה, בדבר 'התגדלתי והתקדשתי'. לא בכל עת עולים שני הדברים בקנה אחד. כי לפעמים יתקדש שמו יתברך לעיני העמים כאשר הוא עושה דין בצדיקים, בבחינת 'בקרובי אקדש', אך אז אין מתגדל שם קדשו בעיניהם.

והנה על רבי שמעון בר יוחאי אמרו חז"ל (תלמוד ירושלמי מסכת ברכות פרק ט הלכה ב, וראה כתובות עז): שלא נראתה הקשת בימיו, ומסופר בגמרא (כתובות שם) כי התלוה אליהו הנביא אל רבי יהושע בן לוי והראה לו את שכר הצדיקים בגן עדן, והיה מוכיז לפניו "פנו מקום לבר ליואי". כאשר הגיעו למקומו של רבי שמעון בר יוחאי שאל רבי שמעון את רבי יהושע בן לוי אם נראתה הקשת בימיו, ומתוך ענוה השיב לו שאכן נראתה, ואמר לו רבי שמעון כי אם כן אינו ראוי לכבוד זה.

## כמות ואיכות

והנה, רבי שמעון בר יוחאי עצמו סבל הרבה בימי חייו. שתיים עשרה שנה ועוד שנים עשר חודש נטמן במערה עם בנו רבי אלעזר, מפחד מלך רומי המבקש את נפשם. ומה היה מאכלם, חרובים ומים. אך לכל מה שזכה - זכה על ידי איותם היסורים.

אם כן, אם נבוא להתבונן בכל המעשה, האם שייך לקרוא עליו 'התגדלתי'. הן אמת, אם מביטים אנו רק בתכליתן של דברים, ודאי צמח מזה קידוש שם שמים, אולם כיצד ראו בני דורו של רבי שמעון את כל אשר נעשה באותן שלוש עשרה שנים.

אמנם יש לנו לדעת, כי חילוק גדול עומד בין הכמות והאיכות. במה שאמר רבי שמעון כי יוכל לפטור את בני דורו מן הדין, לא דיבר רק על משך זמן של דור אחד, אלא נתכוון לפוטרים לגמרי, שלא יחולו עליהם שום דינים כלל, ולא יהיה להם מקום לכעס וליסורים, כי יכל ליטול על שכמו את משא כל בני דורו, עד שלא נראתה הקשת בענן בימיו.

לעומת זאת, מה שאמר כי יחד עם בנו רבי אלעזר יוכל לפטור מן הדין גם את הדורות שקדמו להם מיום שנברא העולם, לא היה באותה בחינה, ועל דורות אלו לא נאמר שלא תהיה בהם הקשת. וכן הוא לענין פטור הדורות עד ימות המשיח בצירוף זכות יותם בן עוזיהו, שאינה באותה דרגה.

בכוחו העצום בדורו, יכל רבי שמעון לומר כי לא תשכח תורה מפי זרעו. כי אמנם בבחינה שהיתה עד דורו של רבי שמעון, באמת עתידה היתה התורה להשתכח מישאל חלילה, וכדעת רבנן. אולם בדורו של רבי שמעון חל השינוי הגדול, על ידי שפטר את כל העולם כולו מן הדין לגמרי, ופטרם מעול הצרות והיסורים, כי היתה תורתו אומנותו ולא פסק כלל מלימודה.

## ואספת דגן

והנה בגמרא (ברכות לה): נחלקו רבי ישמעאל ורבי שמעון בר יוחאי בדרך ההנהגה הראויה, שלרבי ישמעאל יש לעסוק בהשתדלות לצרכי פרנסה, ולרבי שמעון - יעסוק בתורה, ומלאכתו נעשית על ידי אחרים. ושם איתא: "אמר אביי, הרבה עשו כרבי ישמעאל - ועלתה בידן, כרבי שמעון בן יוחאי - ולא עלתה בידן". ובאמת יש להבין, איך יתכן שלא לעסוק כלל בעבודת הארץ, ומהיכן יתפרנסו. אלא, גדול היה כוחו של רבי שמעון לרומם את בני דורו כל כך, עד שבאמת יכלו לחיות בדרך נס.

רגל, אלא 'מלומד בניסים', שהיא בחינה הגבוהה יותר מרגל, והיא בחינת דורו של רבי שמעון בר יוחאי, שבו נתקיים הפסוק (יחזקאל לח ט): "והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי לעיני גוים רבים ונדעו כי אני ה'". כי כאשר עושה הקדוש ברוך הוא דין ברשעים, אם עושה כן על ידי גילוי שמו יתברך ובמידת חסדו, ישראל מתקדשים, וממילא הוא יתברך מתקדש, וכפי שביארנו באריכות. אולם גם אם אין הגדולה והקדושה ניכרים, כי הצדיקים סובלים יסורים למען כבוד שמים, עדיין ישנו קידוש השם עצום ונפלא, כי אין קידוש השם גדול ממסירות נפש למען כבודו יתברך.

מי שקשור לקדוש ברוך הוא, אינו מסתכל האם כלפי הגויים נראים אנו כמנצחים או לא, כי המלומד בניסים מרומם מעל כל זה.

## שם פחדו פחד

הן אמנם, חששו הצדיקים מן הימים הללו, ואמרו 'ייתי ולא איחמיניה', כי רגלו של משיח סמל היא לאור הגדול והנורא שיהיה בימים הללו, אור המאיר לצדיקים ושוחרף את מי שאינם ראויים, כפי שהיה בשעה שיצאו רבי שמעון ובנו מן המערה, וכל מקום שנתנו עיניהם בו מיד נשרף (ראה שבת לג). ובאמת, יותר ממה שחששו האמוראים הקדושים על עצמם, ביקשו לבטא בפיהם את הפחד שראוי לנו לפחד. וקשה אפילו להוציא בשפתיים כי קדושי עליון אלו חששו מצד עצמם.

וכפי שידוע (ראה בצ"ח ברכות טו): לפרש את מאמרו של רבן יוחנן בן זכאי קודם פטירתו (ברכות כח): "שיש לפני שני דרכים, אחת של גן עדן ואחת של גיהנם, ואיני יודע באיזו מוליכים אותי", כי בוודאי לא על עצמו חש, אלא שביקש לסייע לבני דורו בהיותו נשיא ישראל, וסבר כי אם יעבור דרך הגיהנום יוכל להוציא עימו רבבות נשמות ישראל הנתונים שם, ודבר זה קשה הוא מאוד בעבורו לעבור בגיהנום אפילו לשעה קלה, אך קיבל על עצמו לעשות כן למען בני דורו.

ובדומה לזה אמרו רבותינו האמוראים 'ייתי ולא איחמיניה', כי מי יודע מה יצטרכו לראות בעיניהם מצרתן של ישראל, ומי יודע אם יוכלו להציל את המקושרים עימם.

## כח התיקון - בלימוד זכות

אכן, רבי שמעון בר יוחאי המלומד בניסים, ידע את הדרך לעמוד גם בזמני היסורים. כי אחר שהיה בצער מערה, ויצא לבחוש ושרפו עיניו את המציאות הגשמית, נאמר לו 'חזרו למערכתכם', וכשיצאו בשניה היה רבי אלעזר שורף ורבי שמעון מרפא (ראה שבת לג). כי תורתו של רבי שמעון גבוהה היא כל כך, עד שיכול הוא לתקן אפילו את המציאות הגשמית ולהעלותה אל הקדושה.

יסוד גדול אנו למדים מכאן; הן כל העולם כולו נפטר מן הדין בזכות רבי אלעזר המצטרף לרבי שמעון אביו, אולם מי שאינו ראוי - מסוכן היה בעבורו להתקרב לדמותו הגדולה והנוראה של רבי אלעזר. אולם רבי שמעון בר יוחאי קיבל גם את כח התיקון, וכיצד - על ידי לימוד זכות, כי עוד מעט ואין רשע, ובבחינת 'זאה-ל הקדוש נקדש בצדקה', שהקדוש ברוך הוא מלמד סניגוריא על ישראל.

אם כן, אם יש את נפשנו להחיש את גאולתנו, עלינו להרבות בלימוד זכות על ישראל, כי בזה נרומם ונתרומם גם אנו ממעלה למעלה, וגם הקדוש ברוך הוא ילמד סניגוריא עלינו. ועל ידי זה נוכל לעמוד בחבלי משיח העומדים עלינו, וגם כאשר יאיר אור החמה שבעתים, נתחמם לאורה ולא נישרף חלילה, על ידי שניה מחוברים לצדיקים. בזה נזכה לאותו היום שבו יעשה הקדוש ברוך הוא מחול לצדיקים וישב ביניהם בגן עדן, וכל אחד ואחד מהם יראה באצבעו ויאמר (ישעיה כה ט): "הֲנֵה אֶלְקִינוּ זֶה קִיּוּנוֹ לוֹ יוֹשִׁיעֵנוּ, זֶה ה' קִיּוּנוֹ לוֹ נִגְלֶה וְנִשְׁמַחָה בְּיִשׁוּעָתוֹ."

# ספרי זהרונים

מרגליות יקרות ואבני חושן,  
פנינים נפלאים וסיפורי צדיקים  
דברי הגות ורעיון  
מאוצרות תורת החסידות  
עשובצות זהב ועסודרות  
משוערוי ושיחותיו של  
רבי ענחם מעדל פערנץ שליט"א  
**פרשת אחרי קדושים**



## שבת קודש

אכסוף נעים שבת  
בקרדושת העשבת וסגולתה



כי עימו נוסע רבן של ישראל, פנה אליו בבקשה שיואל להפקיד בידו 'כתב הכשר' על הגבינות, ביודעו כי שם רבנו נכבד ונערץ בכל תפוצות ישראל, ואם יזכה וסחורתו תעוטר בכשרות שכו, יוכל למכרה בבטחה ובקלות. אולם רבנו, שלא השגיח על הכנת הגבינות ועל יצורן, חשש שמא דבר אסור יש בהן, כי מי יעיד שנעשו כהלכה? ולא הסכים לתת הכשר לגבינות שביד הסוחר.

אותו סוחר שלא היה ירא שמים, ניסה לפתות את רבנו ברצי כסף, ופעל לשכנעו בדברי חלקות וגם בתקיפות, וכאשר לא עלתה בידו, לא היסס, ושכר כמה בריונים מן הגוים אשר בספינה, שיתנפלו על רבנו באמצע הלילה ויאיימו עליו שאם לא יעשה כרצון היהודי ויתן תעודת הכשר לגבינות, ירצחוהו נפש וישליכוהו אל הים.

היה זה פקוח נפש גמור, ומשום כך הוכרח רבנו לעשות כרצון הסוחר השפל, ולכתוב לו את התעודה המבוקשת. מה עשה? כתב לו מכתב בלשון זו:

**"הנני להעיד כי הגבינה אשר מוכר איש פלוני כשרה היא. הכותב ביום פלוני לסדר וככה תאכלו אותו מתניכם חגורים בספר שמות".**

כך, כשתבת 'שמות' חלוקה בגרשיים, הטביע רבנו על גבי המכתב את חתימתו המפורסמת, ומסר את התעודה לסוחר. כאשר הגיעו לאיטליה, פנה הסוחר לשכונות היהודים, ופרסם כי יש בידו גבינה כשרה למהדרין מן המהדרין, וכתב הכשר בידו מהרב הנערץ החיד"א, המפורסם לאיש גאון וקדוש בכל תפוצות ישראל.

שמעו זאת האנשים וחפצו לרכוש גבינות מסחורתו, אך כדי להיות בטוחים הביאוהו אל רב העיר שיבדוק אם אכן אמת בפיו.

נכנס הסוחר אל רב העיר, שביקש לראות את תעודת הכשרות אשר הצהיר עליה והתפאר בה. הביט הרב בנכתב, עבר בעיון על כל תיבה ותיבה, וראה כי אכן כתב ידו של החיד"א הוא זה, ללא שום פקפוק.

אולם דבר מה טרד את מנוחתו. הוא הרגיש משהו אינו כשורה במכתב. לאחר דקות של התבוננות הבין מפני מה לא נחה דעתו: מדוע הוצרך החיד"א לכתוב שהפסוק 'מתניכם חגורים' בספר 'שמות' הוא כתוב? הרי ידוע לכל שפסוק

## על התורה

שלהבות קודש והגיונות חכמה  
מפרשת השבוע



### בקרבתם לפני ה'

יודבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבם לפני ה' וימתו' (ויקרא טז א).

מבאר רבנו האור החיים הקדוש זיע"א: מרוב חיבת הקודש קרבו נדב ואביהוא לפני האור העליון ומחמת כך מתו, וזה סוד הנשיקה שבה מתים הצדיקים. רק שכל הצדיקים הנשיקה מתקרבת אליהם ואילו הם התקרבו אליה, ועל כן נאמר 'בקרבתם לפני ה'.

ובלשון הפסוק 'בקרבתם לפני ה' וימותו, רמזה תורה שהגם שהרגישו במיתתם לא נמנעו מלהתקרב לדבקות נעימות ערבות ימדות חביבות חשיקות מתיקות עד כלות נפשם מהם.

דברים דומים מוצאים אנו בשל"ה הקדוש (פרשת שמני 'תורה אור' מספר תו"כ ג):

**דבקות הגדול שהיה להם לנדב ואביהוא, כענין 'ואל אצילי בני ישראל וגו' ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו' (שמות כד יא), ועל כן מתו, מרוב הדבקות נדבקה נשמתם באש הקדושה הנסתר והנעלם.**

ועל כן אמר הכתוב 'בקרבתם לפני ה' וימותו, ולא אמר 'בהקריבם' שכן הכוונה לקירבתם בהשגה, ונתקיים בהם 'יקר בעיני ה' המותה לחסידיו' (תהלים קטו טו).

תוספת נאה על כך הביא הרה"ק רבי יששכר דב מבעלזא זיע"א לפרש דברי המדרש המופלאים, שלא מתו בני אהרן כי אם בשביל שלא לבשו בשעת עבודה במעיל.

תמוה, הלוא המעיל מיוחד לכהן הגדול בלבד, ואסור לכהן הדיט להלבישו, ואין יתכן שנענשו על כך?

ואמר בנועם שיחו: כשהכהן הגדול נכנס לבית המקדש, היה מיוחד מחשבותיו ומקדש את עצמו במידה רבה כל כך, עד שהיה יכול להתבטל מהמציאות לגמרי, או אז היו מעוררים אותו פעמוני הזהב שלא תצא נשמתו מחמת גודל הדבקות.

וכנאמר בפרשת עשיית בגדי הקודש (שמות כח לג-לה) **'ופעמוני זהב בתוכם סביב וגו' והיה על אהרן לשרת ונשמע קולו בבואו אל הקדש'.**

ומעתה יש לומר שאין כוונת המדרש שמיתת נדב ואביהוא מתו כעונש על כך שלא לבשו את המעיל, אלא שאם היו לובשים אותו, היו פעמוני הזהב מעוררים אותם מדביקותם ולא היתה נשמתם פורחת מגופם.

כדברים הללו כתב הרה"ק מטשערנוביץ זיע"א בספר 'באר מים חיים' בביאור הכתוב 'בקרבתם לפני ה'.

הקדוש ברוך הוא שהינו כל יכול, מסיר מהצדיק את היראה ממנו ומאיר בנשמת הצדיק הארת אור אהבה, ועל ידי כך מתלהבת נפשו באהבה עזה ובתשוקה לזהות להיכלל באורו יתברך ביהוד שלם.

באופן זה הסתלקו נדב ואביהוא, שכלתה נפשם לאל עליון בדבוק עצום בבחינת מיתת נשיקה, וימותו.

זהו ביאור הכתוב:

**'בקרבתם לפני ה'** שקרבו תחילה לפני ה' ממש ולא נכנסו תחילה בשער היראה, להסתיר פניהם מפני היראה והאימה, על כן 'וימותו' בשרפת נשמתם המתלהטת בלהבת יקוד אש לצאת מהגוף העכור ולהדבק בחיי החיים ברוך הוא וברוך שמו.

ובספר 'אהל יצחק' נעשכ"ז (ח"ג ג: בהערה) הובא מכתב יד קדשו של המגיד הרב הקדוש רבי ישראל מקאזניץ זיע"א, שבאר הענין הדק היטב על פי מאמר המשנה (אבות פ"ג מ"ב):

**'הוי מתפלל בשלומה של מלכות, שאלמלא מוראה איש את חברו חיים בלעו'.**

כאשר עומד הצדיק בתפילה, הוא מדבק את עצמו בהשם, עד שמעוצם הדבקות הוא קרוב להתבטל ממציאיותו.

אך השם יתברך חפץ בעבודת הצדיק, ואינו חפץ שיתבטל ממציאיותו לכן 'האלקים עשה שיראו מלפניו' (קהלת ג' ד), וכאשר הוא מגיע קרוב ליציאת הנפש, מפיל עליו השם יתברך וראה עלאה מגודל היראה והפחד נרתע לאחוריו, וחזרת נשמתו אליו כבראשונה.

וזה ענין מיתת נשיקה, שהשם יתברך מונע מהצדיק את מידת היראה, וממילא הוא בטל ממציאיותו ונשמתו נדבקה בשכינה הקדושה כנר בפני האבוקה.

וזה היתה גם כן מיתת בני אהרן, שבגודל הדבקות וההתלהבות נשארו נשמותיהם בעולם העליון ולא רצו לשוב לגוף הגשמי.

על כך אמר התנא **'הוי מתפלל בשלומה של מלכות'** רצה לומר בשלומה של מלכות שמים שיהיו האהבה והיראה בשלמות, **'שאלמלא מוראה'**, היינו שאם עובד האדם את בוראו בדבקות ואהבה, ברם היראה איננה בשלימות הראוי, אזי 'איש' זה הקב"ה שנקרא 'ה' איש מלחמה' (שמות טו א), 'את רעהו' אלו ישראל שנקראו אחים ורעים, כמו שכתוב **'למען אחי ורעי'** (תהלים קכב ח), 'חיים

### שנתת חיים

בדורנו, מרבנים האנשים לתור אחר סגולות שונות, לזכות על ידן לברכה וישועה בכל עניניהם, וככל שנוקפים הימים והזמן חולף צצות סגולות חדשות ורבות, מהן אשר מקורן לוט בערפל ושרשן אינו ידוע.

אמנם, נאמנים עלינו דברי חכמינו ז"ל, שתלו את סגולת החיים בדברים מסוימים כפי שקיבלו לנכון, ככח תורתם וצדקותם.

כפי שהובא בתחילה, על מנהג אמירת שנים מקרא ואחד תרגום, אמרו חכמינו במסכת ברכות (ח:): **שהמשלים פרשיותיו עם הצבור 'מאריכין לו ימיו ושנותיו'**, ומי האיש החפץ ימים לא יסור ממנהגו לקרוא בכל שבוע את הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום.

**רבנו יעקב בן אשר 'בעל הטורים'**, מצא בפירושו לתורה רמז לדברי חכמינו בפסוק הראשון של ספר שמות (א א): **'ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו'.** המלים 'ואלה שמות בני ישראל' הן ראשי תבות: 'ואדם אשר לומד הסדר, שנים מקרא ואחד תרגום, בקול נעים ישיר, יחיה שנים רבות ארכים לעולם'.

ובספרו **'מטה יהודה'** (סי רפה) רמז הגאון רבי יהודה עייאש סגולה זו בפסוק **'מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מאלהיך אני ה'** (ויקרא יט לב): ראשי תבות של המילים 'מפני שיבה תקום והדרת' מרכיבים את המלה 'שמות', שהיא ראשי תבות של 'שנים מקרא ואחד תרגום', להורות שהקורא שנים מקרא ואחד תרגום, יזכה לעטרת שיבה ומאריכין לו ימיו ושנותיו, כסיום הפסוק 'והדרת פני זקן'.

### להכינא ברמיזא

ספור מענין בהקשר לרמז שנים מקרא ואחד תרגום במלה 'שמות', מסופר על רבנו החיד"א, רבי חיים יוסף דוד אזולאי: ידוע כי רבנו החיד"א הסתובב בארצות רבות על פני תבל במסגרת מסעותיו, ואף כתב ספר שלם בשם 'מעגל טוב' בו גולל את כל המאורעות שקרו עמו במסעותיו.

באחת מנסיעותיו לאיטליה, נסע יחד עמו סוחר יהודי אשר הביא בכליו גבינות מיוחדות וטעימות בכמות מרובה, במטרה למכור באיטליה ולהרויח מהן ממון הרבה. כאשר הבחין

בלעו, **שאלמלא היראה** היו בטלים ממש ממציאותם.

ובזה יבואר המדרש (ת"כ טו כו הובא ברש"י שם) על הפסוק **'והתהלכתי בתוכם'** (ויקרא כו ב), **ולא תהיו מזדעזעים ממני'**, היא בחינת אהבה גדולה ועצומה לאין שיעור.

אלא שבאהבה לבד יוכל האדם להבטל ממציאותו ולא יעצור כח להשאר בחיים מגודל מתיקות האהבה, נמצא שאין זו ברכה שלימה.

לכן אמרו חז"ל, **'יכול לא תיראו ממני'** שלא תהיה לכם בחינת היראה חלילה להתקיים על ידה, אלא תהיו בטלים ממציאותכם ממש מחמת רוב האהבה, תלמוד לומר **'הייתי לכם לאלקים'** שהוא בחינת היראה.

הבטיחנו ויצרינו להשפיע עלינו מדת היראה שבאמצעותה יירטע האדם לאחוריו ותתקיים נפשו בו, וישיאר חי וקים. (וראה מעין זה ב'עבודת ישראל' סוף פ' בחוקות).



בפרשת בחוקות מוסיף ה'אור החיים' הקדוש ומבאר (שם כו יא) כי בעת הפטירה, מתקרב אור מופלא ונערב מאת השם לנפש הצדיק, וכאשר היא מרגישה באור זה, תספף ותנתק ממקומה להדבק בשכינה, ומחמת רוב המתיקות האופפת את הנפש, לא תרגיש בצער הרגשת הפרדה.

מדרגה עילאית זו רמוזה במאמר הכתוב (קהלת ה'יא):

**'מתוקה שנת העובד'** - השינה היא יציאת הנשמה מן הגוף, והעובד את השם, מתוקה לו יציאת הנשמה.

## לא תקום ולא תטור

**'לא תקום ולא תטור את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני ה'** (ויקרא י"ט יח).

**'בימי חורפי'**, כותב רבי אברהם חיים מזלוטשוב זיע"א בספרו **'אורח לחיים'** (פר' נח) **'שאלתי פעם את מורי ורבי ר' שמואל שמועלקא מניקלשבורג זיע"א, כיצד יעלה בידי לקיים מצוות עשה מהתורה של 'ואהבת לרעך כמוך' - לאהוב יהודי אחר כאהבת עצמי, ובייחוד אדם שרע לי?'**

והשיב לי בחכמה:

**'נע, כי כל נשמות ישראל הינם בשורשן בשמה אחת, וכולם ניצוצות מנשמת אדם הראשון.'**

על כן יש לך לאהוב כל יהודי כאהבת עצמך, ולהעלים עין מכל הדברים שעשה כנגדך, אחר שהוא חלק ממך ממש.

הא למה זה דומה?

לאדם שהכה את גופו בידו בשוגג, וכעונש הכה את ידו בידו השניה, הלוא בכך הוא מוסיף כאב על כאבו, ואך לשוטה יחשב, שהלוא הכל גוף אחד, כך יש לאדם לאהוב כל יהודי ולמחול לו על הרעות שעשה לו.

ואף אם הוא אדם רשע, מצווה לאהוב את נשמתו ולרחם על אומללה זו שהיא חלק אלהי ממעל (עיין זוה"ק ח"א מז), השבויה תחת ממשלת הסטרא אחרא, ומשתוקקת לשוב אל בית אביה כנעוריה.



דברים אלו נרמזים גם בדברי רבנו ה'אור החיים' הקדוש זיע"א בבאור הכתוב, **'לא תקום ולא תטור את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אני ה'**.

ואלו דבריו הקדושים:

אמרו רבותינו ז"ל (יומא כג), איזו היא

נקימה, אמר לו השאילני מגלך, אמר לו לאו, למחר אמר לו הוא, השאילני קרדומך, אמר לו איני משאילך כדרך שלא השאלתני, זו היא נקימה.

ואיזו היא נטירה? אמר לו, השאילני קרדומך, אמר לו לאו, למחר אמר לו, השאילני חלוקך, אמר לו, הילך, איני כמותך שלא השאלתני, זו היא נטירה. וכביאור רש"י שם (ד"ה איני) את גדרה של הנטירה 'שהדבר שמור בליבו ולא הסיחו מדעתו'.

נמצא שבעצם נטירת האיבה בלב עובר האדם על לאו מהתורה, וזאת משום שרצון הבורא שכל יהודי יאהב את חברו אהבה שלמה וטהורה, מבלי שיעיב עליה שמץ של טינת הלב.

על כן נסמכו מצוות 'אהבת לרעך כמוך' למצוות 'לא תיקום ולא תטור', שטעם אחד לשניהם.

וממשיך הפסוק ואומר **'אני ה'**, כמבואר בזהר הקדוש (ח"ג טז): שבאמצעות יחוד לבבות בני ישראל מתיחד שמו של הקדוש ברוך הוא, כיון שכנסת ישראל הם ענפי שם הוי"ה ברוך הוא, כנאמר (דברים לב ט) **'כי חלק ה' עמו'**.



רבינו ה'כלי יקר' פוקח את עינינו בביאור נפלא בטעם הלאו של נקימה. משל לחינוך שמשחק ובונה בנין מחול, לפתע בא אדם ובהינף רגלו סותר את ה'בנין' כולו.

בעיני הילד אין עוול גדול מזה, הוא בא לפני אביו בזעקה גדולה ומרה ומבקש ממנו שינקום באותו אדם על מה שעשה.

ונהג למרות אהבת האב הגדולה לבנו מחמדו, ואף שהוא רואה כי רב צערו מחמת כך, מכל מקום אינו ממהר למלא אחר רצון בנו, ומסתבר שאף לא יעשה מאומה.

וזאת משום שאדם בר דעת הוא ויודע כי אם בעיני בנו כפי מיעוט שכלו, גרם לו הלה היוק עצום בכך שקלקל את פרי עמלו, ברם לפי האמת לא היה זה אלא דבר חסר ערך וחשיבות, שאינם חשובים בכדי שיפתח במריבה עם מאן דהוא בעבורם.

כאשר האדם גודל הוא נוטש את שעשועי הילדים ומחליף אותם בעסקי העולם הזה, שבעיניו נראים הם חשובים ויקרי ערך, ואם מישוה גורם לו היוק כלשהוא בעסקיו, בכל הנוגע להבלי קנאה תאוה וכבוד, הוא זועק לפני אביו שבשמים שיקח את נקמתו מאותו אדם.

ברם כאשר אין פגיעתו של אותו אדם מבטלת את הנפגע מתורה ומצוות, הרי שלעיתים לא ישגח הקדוש ברוך הוא בקול זעקתו, כי בעיני ה' יתברך כל קנייני העולם הזה, הינם חסרי ערך וחשיבות, שוים ברמת חשיבותם לבנין חול של ילד.



מספר הרב החיד"א בספרו **'דבש לפי'** (מ'ג):

מעשה אירע במקומו של הרב המופלא עיר וקדיש כבוד מה"ר חיים בן עטר זלה"ה, שאחד מעשירי העיר זלול בכבודו של תלמיד חכם אחד.

נהגל ה'אור החיים' לשמע הדבר, שמא יזק אותו עשיר מקנאת התורה, וביקש מהחכם שימחול לעשיר ויעשה שלום.

'חלילה לי לשמור את הטינה בליבי', נענה התלמיד חכם 'תיכף לאחז המעשה מחלתי לו, הרי אם לא הייתי מוחל לו,

היה הדבר נחשב לו לעוון, ובוזוהר הקדוש נאמר שחטאי ישראל מכבידים את כנפי השכינה חס ושלום, חלילה לי מלגרום צער לשכינתו!'

אורו פניו של ה'אור החיים' הקדוש וניכר שקורת רוח מרובה נגרמה לו לשמע דבריו הנפלאים של אותו חכם.

כותב על כך החיד"א שדבר זה הוא עיקר גדול ליראת שמים.

והוא מוסיף כי יתכן שזה טעם סגולת (ר"ה יז) 'המעביר על מדותיו מעבירין על פשעיו', וכביאור רש"י שם (ד"ה המעביר ד"ה מעבירין) 'אינו מדקדק למדוד מדה למצעים אותו, ומניח מדותיו והולך לו. מעבירין על כל פשעיו - אין מדת הדין מדקדקת אחריהן, אלא מנחת והולכת'.

גורם שאינו משיב למצעריו כגומלם, כירם שלא היה צער לשכינה, ואמר איפוא הקדוש ברוך הוא, אתה מקל מעלי את צערי מחמת עוונות אחרים, אמחול אף אני על עוונותיך שלך, ובכך לא אצטער אף מחמתם.

והדברים מאירים!

## ואהבת לרעך כמוך

ואהבת לרעך כמוך אני ה' (ויקרא י"ט יח). כתב הרה"ק המאור עינים' מטשרנוביל זיע"א (פר' חקת):

שישים ריבוא אותיות בתורה, וכנגדן שישים ריבוא שרשי נשמות בישראל, כל אות היא שורש נפשו ומקור חיותו של איש ישראל, והיא הנשמה הטהורה הגנוזה בקרבו, שהיא אורייתא וקודשא בריך הוא חד.

כשם שכשרות וקדושת התורה באים רק בהצטרפות כל אותיותיה, כך כל נשמה יהודית חשובה ומיוחדת בפני עצמה, וכמאמר חז"ל (סנהדרין לו). **'כל המאבד נפש אחת מישראל כאלו מאבד עולם מלא וכל המקיים נפש אחת מישראל כאלו קים עולם מלא'**.

ככל שיהודי ירגיל את עצמו להסתכל במבט מרומם שכזה על יהודים אחרים, כך יתיכנס בליבו אהבת אמת כלפי כל יהודי, ואף אם יראה בחבירו דבר רע, לא יוריד הדבר מאומה מאהבתו הראשונה אליו, שכן סיבת אהבתו אליו אינה מחמת הנפש החוטאת, אלא מחמת הנפש האלוקית המרומומת מכל שמץ לכלוך ועוון.

וכה אמר הבעל שם טוב:

ככל שחלק הרע שבאדם מתמעט והולך והנשמה שבקרבו מתגברת והולכת, כך נקל לו יותר לאהוב כל יהודי כנפשו על ידי שמבטי אל פנימיותו ומהותו האמתית, שהיא נשמתו האלוקית.

למה הדבר דומה? לאדם המביט במראה, אם פניו מלוכלכות, יראה פנים מלוכלכות, ואם פניו נקיות יראה פנים נקיות...

ברוך זאת יכול האדם לקיים את מצות **'ואהבת לרעך כמוך'**, וזאת כאשר יחשוב: כשם שאיני שונא את עצמי מחמת החלק הרע שבי, וזאת משום שמהותי האמיתית היא נשמתי הטהורה, כך גם בחברי מפעמת נשמה אלוקית, ששורשה באות אחת מהתורה הקדושה, שרק יחד עמה מקבל הספר את כשרותו וקדושתו.



ואמרו עוד בשם הבעל שם טוב זיע"א (ראה בעש"ט עה"ת פר' תשא) שפרש את הלשון **'כל ישראל ערבים'**, מלשון 'מעורבים', כי שורש אחד לכל נשמות ישראל משם

הוי"ה ברוך הוא, נמצא שהם מעורבים זה בזה.

והוסיף ללמדנו, כי מכיון שבני ישראל מעורבים זה בזה והם שורש אחד, לכן כאשר באר לעולם התעוררות טובה מצד היצר טוב מטטרא קדושה, נוגעת ההתעוררות לכל לא באחד גדולה כמו, והיא פועלת אצל כל אחד לפי ערכו, הצדיק מתעורר הרבה בעבודת השם יתברך בקדושה גדולה ובחשק גדול, ומי שאינו צדיק כל כך מתנוצצת גם בו איזו התעוררות, אך לא בהארה גדולה כמו אצל הצדיק הגדול, ואפילו הרשע מתעורר בהרהור תשובה כלשהוא, הגם שהוא רק לפי שעה, מכל מקום מתעורר מעט, ויתכן שעל ידי התעוררות זו אף יחזור בתשובה שלימה.

וכן הוא גם להפך חלילה, כאשר באה לעולם התעוררות מצד היצר הרע, אין מי שניצול הימנה, אלא שהרשע נכשל על ידה הרבה ועושה מחמתה מעשה רע בפועל, מה שאין כך הצדיק נכשל באיזה הרהור לפי שעה ותו לא.



יהודי התאונן לפני הרה"ק הדגל מחנה אפרים זיע"א, על שכנו היהודי המצר לו באופנים שונים, ונפשו בשאלתו, שיפעל ישועה בעבורו, שלא יוכל אותו יהודי לעשות לו רעה יותר.

**'היתכן?'** תמה הרבי בפליאה עצומה מתקשה לעכל את ששמע 'יהודי עושה רעה ליהודי?'

לאחר שתיקה ממושכת המשיך ואמר:

**'שמע בני, מעשה מעין זה ארע גם אצל זקני הבעל שם טוב הקדוש זיע"א, בא לפניו יהודי שדר בכפר שכל יושביו אינם בני ברית, מלבד יהודי אחד שהצר לו מאד, בקש הלה מוקני שיתפלל בעבורו שלא יאה לשכנו כח להזיק לו.'**

אמר לו הבעל שם טוב:

כל ישראל גוף אחד הם, וכמאמר הירושלמי (נדרים ל): **'לא תקום ולא תטור היך עבידא, הוה מקטע קופד ומחת סכינא לידיו תחור ותמחי לדידה'**.

כלומר, משל לאדם שחותר בשר והכה הסכין על ידו, וכי תעלה על דעתך שתנקום היד המכה, ותכה את היד שהכתה בה? **'כיון שכן'**, המשיך הבעל שם טוב ואמר, **'איך אתפלל שיחלש כחו של שכנך המציק לך, והרי זה כאילו יתפלל אדם על אבר אחד ממופו שיחלש או יחלה, ואזי כל הגוף סובל.'**

אלא מאי, נתפלל להשם יתברך אשר בידו ליבות בני אדם, שיהפך את לב האיש הזה, ותחת השנאה הרוחשת בליבו כלפיך, יכניס בליבו אליך אהבה עזה!'

קיבל הכפרי את דברי זקני הקדוש, ואכן נעשה לו שכנו מאויב לאוהב.

סיים הדגל מחנה אפרים' לספר את דבר המעשה ליהודי העומד לפניו, ושאלו ברוך:

עתה אשאלך בני, כלום יכול אתה לפעול בנפשך שתאהב את היהודי הלז המצר לך?'

נענה אותו יהודי ואמר:

**'רבי! איני חפץ ברעות כלל, רצוני רק שיעזוב אותי לנפשי במנוחה.'**

אורו פניו של הרבי 'אם כן' אמר, 'אעשה גם אני כמעשה זקני ואתפלל להשם יתברך שיהפך לב היהודי ההוא לטוב לך' 'אבל זכור! התרה בו הרבי 'עליך להתנהג

המשך בעמוד ד'

זה כתוב בפרשת בא (שמות יב יא) בענין קרבן פסח, ופרשה זו בספר שמות היא? וביותר התפלא, מדוע נכתבה תבת 'שמו"ת' עם מרכאות, כביכול ראשי תבות יש כאן?

לפתע, נזכר הרב ברמז הידוע, שהמלה 'שמות' היא ראשי תבות 'שנים מקרא ואחד תרגום', והבין שבדוא לא לחינם הכניס החיד"א רמז זה במכתב.

נטל הרב את החומש לידו, התבונן בתרגום על תבות 'מתניכס הגורים', ומצא שתרגם אונקלוס 'הרציכון יהון אסירין', היות שבשפה הארמית 'מתניכס' הם 'הרציכון', ו'הגורים' תרגומו 'אסורין'.

אולם תבות אלו משמעות נוספת יש להן, כי חתיכות הגבינה גם הן נקראות 'הרציים' - חריצי גבינה, כפי הכתוב 'את עשרת חריצי החלב' (שמואל א' ז יח), אלו הן הגבינות העשויות כחריצים. ותיבת 'אסירין' יש לפרשה מלשון איסור, אם כך, שמה התכון החיד"א לרמז שחריצי הגבינה יהיו אסורים במאכל.

מיד ציוה הרב על משמשיו שיכלאו את הסוחר ויניחוהו במאסר, ואחר שיסורו ותקורו הודה על האמת, שהוציא את כתב ההכשר בדרכי רמיה והגבינה אינה כשרה.

כך הצליח רבנו החיד"א למלט עצמו מחמתו, ולמנוע מכשול, שלא תצא תקלה מתחת ידו, והקדוש ברוך הוא שאינו מביא תקלה לידן של צדיקים היה בעזרו, שיקלוט רב העיר את הרמז ויאסור את הגבינות באכילה.

אבו ואביו תירא

לדברי המקובלים (הארז"ל, השל"ה), צריך הקורא שנים מקרא ואחד תרגום להזהר מאד לבלתי הפסיק בדבור באמצע קריאתו, עד שייסי את קריאת הפרשה כולה, כיון שבכך מצות קריאת הפרשה נברא מלאך מיוחד ממוצה זו, והמפסיק באמצע פוגם באותו מלאך חלילה.

בענין זה מסופר, שפעם בערב שבת קודש, ישב הרב הקדוש רבי אליעזר מויז'ניץ ז"ע בעל 'משק אליעזר', ועסק בקריאת הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום. כאשר אחז בפסוק האחרון בפרשה, כנס אביו בעל 'אהבת ישראל' לחדרו כדי לשאלו דבר מה. כששמע רבי אליעזר שאביו מחכה למוצא פיו, הפסיק מיד מלמודו, וענה לאביו על שאלתו.

כאשר יצא אביו, חזר רבי אליעזר והחל לקרוא בשנית את כל הפרשה, מתחלה ועד סוף. מאחר שראו להשתדל שלא להפסיק בשעת קריאת שנים מקרא ואחד תרגום, מתחילת הפרשה ועד סופה.

אחד מתלמידיו שנכח בשעת מעשה, התפלא בפניו: "מה היה קורה, אילו היה אביך ממתין דקה אחת, הלא יכול היית לסמן לו שיחכה רגע עד שתסיים, כך לא היה עליך להתחיל שוב את כל הפרשה מחדש". ענה לו רבי אליעזר: "כבוד

אב ואם זו מצוה מן התורה, וכי איזה ערך יש לשנים מקרא ואחד תרגום שלי, אם אניח לאבי לחכות לי, ולו רק רגע אחד?..."

בלי מצרים נחלה

הפליגו חכמינו ז"ל מאוד במעלת מצות ענג שבת, ואמרו (שבת קכח:), שכל המענג את השבת, נותנים לו משמים נחלה בלי מצרים.

נחלה בלי מצרים פירושה מתנה ללא גבול ומידה. ואמרו חכמינו שכעין זה מצאנו אצל יעקב אבינו עליו השלום, שנתן לו הבורא את נחלת ארץ ישראל על כל גבולותיה, ככתוב (בראשית כח יד) 'ופרצת ימה וקדמה וצפונה וגנבה'.

להבטחת 'נחלה בלי מצרים' נתן הרב הקדוש רבי שלמה הכהן מראדומסק ז"ע בטוי פנימי ועמוק, ופרש בספרו 'פנפאת שלמה' (פר' מסעי) את הפסוק 'והתאויתם לכם לגבול קדמה' (במדבר לו ט) שפירושו הפשוט הוא מלשון פניה ונטיה, בלשון תאוה וחמדה.

מחובתו של כל יהודי ויהודי לחמוד את הארץ ולהתאוות בכל עת לבוא בגבולותיה. וחמדה זו אין פירושה רק עליה פיזית, לחונן את הפרה, אלא השתוקקות לבנינה ולשלמותה הרוחנית בגאולת ישראל.

וכעין שאמרו חכמינו ז"ל במסכת שבת (לא). שגביע עיתו של אדם לשוב אל צור מחצבתו ולעמוד לפני בית דין של מעלה, שואלים אותו 'ציפית לישועה?' הרי שהציפיה לישועת ישראל היא מחובתו של אדם.

וכמו כן מצאנו שקבעו חכמינו במסכת סוכה (מא). שיש לתקן תקנות שהן זכר למקדש, ונלמדו מהכתוב (ירמיה ל יז) 'כי אעלה ארוכה לך וממכותיך ארפאך נאום ה', כי נדחה קראו לך, ציון היא, דורש אין לה, מכך שהכתוב מתאונן על שדורש אין לציון, משמע שצריכה היא דרישה.

מבאר אם כן, שחובה על כל אדם לקוות ולהשתוקק לבנין בית המקדש, ולבקש בכל עת אחר הגאולה.

אמנם, כיון שהציפיה לגאולה מעורבת בצער על גלות השכינה ועל גלות ישראל, אין זמנה אלא בששת ימי המעשה בהם יש לערוך תיקון חצות, להתאונן על החורבן ולבקש על המקדש שיבנה בקרוב.

אך ביום שבת קודש אסור להצטער כלל, וכפי שאומרים בברכת המזון 'שלא תהא צרה ויגון ואנחה ביום מנוחתנו', ואין להעלות על ראש את הגלות ויגונה.

וכן אנו אומרים בזמירות שבת 'אוהבי ה' המחכים בבנין אריאל, ביום השבת קדש שישו ושמחו כמקבלי מתן נחליאל'. הרי שאף אוהבי ה', המחכים בכל עת לבנין בית המקדש, עליהם לשוב ולשמוח ביום השבת.

רמז לכך יש בדברי חכמינו שאמרו (ביבמות ו.) שאין בנין בית המקדש

תפילה

פנינים וערגליות בעניני עבודה שבלב זו תפילה



סודות בלא כסודה

התפילה, עבודה שבלב היא, על כך אמרה תורה 'ולעבדו בכל לבבכם' (דברים יא ג), ודרשו חכמינו זכרונם לברכה (תענית ב.) כי הדברים מכונים לעבודת התפילה שהיא בלב. נמצא שאם אין אדם מכוון לבו בשעת תפלה והוא מוציא הדברים בפיו ולבו בל עמו - אין תפילתו מתקבלת! תפילה זו אבדה חשיבותה ואין בה כח לפעול פעולות לטובה, שהרי העיקר חסר!

חובה מוטלת על האדם שלא לעשות תפילתו קבע אלא רחמים ותחנונים לפני המקום, אשר על כך, עליו לסדר את התפילה במתינות לאומרה מילה במילה כשהוא מתבונן בפירוש המילים אותן הוא מוציא מפיו.

דא עקא, המפריע הגדול לכונת הלב הוא מחשבות שאינן ראויות העולות לפתע בדעתו של האדם ומבלבלות אותו מן הכונה הטהורה. לפיכך מוטל על המתפלל לשים אל לבו בכל עת אשר עולה בלבו מחשבה זרה בעת התפילה, שלא יאריך להרהר בה אלא ידחנה מיד מדעתו.

ענין זה דרש הגאון הקדוש רבי יעקב אביחצירא ז"ע בספרו 'פתוחי חותם', על הפסוק 'ואם מנחת מרחשת קרבנך סלת בשמן תעשה' (ויקרא ב ז).

המילה 'מרחשת' רומזת לתפילה אותה מרחש האדם בשפתיו, והיא אף עולה בגימטריא 'תפלות אל', ובא הכתוב להורותנו כי על התפילה להיות כסולת, בלא מחשבה זרה.

רמז נוסף יש באותיות המרכיבות את התיבה 'הלב' כפי שהן נכתבות במלואן - ה"ה, ה"ד, ב"ית, עולות בגימטריא כמנין 'סולת', כי על הלב להיות דומה לסולת שהיא החלק הנבחר בשמחה, ממורר והמנופה היטב, כך על הלב להיות נקי וזך מכל סיג ולכלוך. ובאופן זה תפילתו תעשה פרי ותעלה עד לכסא הכבוד.

רמז מקרבן העומר, הביא הרב הקדוש רבי משה אליקים בריעה מקו'ניץ ז"ע בספרו 'דעת משה' (פר' אמור), לחשיבות התפילה ללא מחשבות זרות.

העמר, פרש הרבי מקו'ניץ, יתפרש בלשון 'אמר', והוא דיבורי האדם בתורה ותפילה.

וכל דיבור ודיבור של האדם צריך להיות שלם בכונה ובלא שתתערב בה מחשבה זעירה, וכאשר מתפלל האדם כראוי הרי הוא כמניף את העומר לפני ה'.

זהו מה שאמרו בזהר הקדוש (ח"ג קפח: כ) 'תנופה' היא מלשון 'תנו פה'. כלומר, בעת שיהודי נותן את פיו להלל ולשבח לפני ה' יתברך, העיקר הוא שישתדל להוליך ולהביא את הדיבורים הקדושים לשמי מרום.

וזה מה שפירש רש"י הקדוש (ויקרא כג יא), על פי חז"ל כיצד היא התנופה - מוליך ומביא, מעלה ומוריד, כדי לעצור רוחות רעות וטללים רעים. כי בשעת התפילה צריך לעצור רוחות רעות, הרמוזות למחשבות רעות ורצונות שאינם טובים, וכמו שנאמר (תהלים נא יב) 'רוח נכון חדש בקרבי', כאשר המלה 'רוח' היא מלשון רצון.

כי בעת התפילה צריך שיהיה עיקר רצונו וכוונתו המלאה של האדם אל ה' יתברך לבדו. על ידי כך הוא זוכה שתפילתו תעלה למרומים ותשפיע עליו שפע ברכה והצלחה מלמעלה.

נמצאנו למדים, כי כמו הנפת העומר, בה מרומזת העלאת הדיבור בתורה ובתפילה כלפי מעלה, כך צריכה להיות הנפת האמר - על

האדם להעלות את תפילתו בטהרה כדי שתהיה 'לפני ה' באמת. ועל ידי עצירת המחשבות והרצונות הזרים, תמשיך התפילה שפע וברכה על האדם ולא תתערב בדברים חיצוניים.

אלהי מסכה

האדם מוכרב משני כחות המנוגדים בטבעם זה לזה, הם הנשמה והגוף.

גופו של האדם עשוי מיסודות חמריים ומגושמים ביותר, על כן מושך הוא כל העת את האדם למילוי תשוקותיו ומאוייו השפלים.

לעומת זאת, הנשמה הטהורה היא חלק אלוהי ממעל וכל רצונה הוא לשוב אל צור-מחצבתה טהורה ונקיה כפי שהיתה בטרים ירדה לעולם התחתון, ומושכת היא את האדם לקיום מצוות הבורא ולמילוי רצונו.

אם יגרר האדם, חלילה, אחר תאוות גופו, עלול הוא למצוא את עצמו עבד נרצע לתאוותיו, עד שגם אם ירצה לעזוב אותן לא יוכל להגמל מהן, כרשעים הללו שהם ברשות לבם.

וכלשונו הנפלאה של רבנו אברהם אבן עזרא בפירושו למאמר התורה על הנויר 'כי נזר אלהי על ראשו' (במדבר ז ו):

'דעי כי כל בני אדם עבדי תאות העולם, והמלך האמיתי שיש לו נזר ועטרת מלכות בראשו - כל מי שהוא חופשי מן התאוות'.

וכתב הגאון הקדוש רבי יעקב אביחצירא ז"ע בעל 'אביר יעקב' בספרו 'פתוחי חותם', כי כאשר האדם מכניע את גופו ומושל על תאוותיו, זוכה הוא לתואר 'קדוש'.

רמז לכך ניתן בדברי התורה בפתיחת פרשת קדושים: 'דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אלהם: קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלהיכם... אל תפנו אל האלילים ואלהי מסכה לא תעשו לכם' (ויקרא יט ב-ז).

כיצד זוכים לקדושה?

על ידי ההתרחקות מ'האלילים' - אלו תאוות הגוף, ומ'אלהי מסכה' - הוא הממון, שכן פרושן של המילים 'אלהי מסכה' הוא פסל מתכת הרומו לכסף וזהב.

על ידי הפרשה מתאוות הגוף ומתאוות הממון, וזכה האדם לקיים את הצויו 'קדושים תהיו'.

ויש להסמיק לדברים אלו את דבריו הנוקבים של הרב הקדוש רבי אלעזר מליז'ענסק ז"ע,א, ב'אגרת הקדש' שבסוף ספרו הקדוש של אביו 'נועם אלימלך':

"שמעתי מאדם גדול אחד, שהתקשה במעשה שסופר בגמרא (יומא טז:). סנהדרין סד.) על אנשי כנסת הגדולה שהרגו את יצר הרע של עבודה זרה.

הן היצר הרע מלאך הוא, אחד משלוחיו של הבורא, וכיצד יתכן להרוג מלאך שאינו בשר ודם אלא גוף נקי זך ורוחני?

הסביר אותו אדם גדול, שאכן אין הכונה שהרגוהו כפשוטו, אלא שהעבירו את היצר הממונה על הסתת בני האדם לעבודה זרה, ממלאכתו.

ואיזו שליחות נתנו לו תחתיה? הלא כל מלאך ממונה על שליחות מסוימת.

מלאך זה מונה לפתות את בני האדם לתאוה אחרת.

תאוה זו היא תאות הממון, ושליחותו של מלאך זה היא לכלבל בני אדם ברידיפת ממון ועושר.

תאוה זו קרובה היא לעבודה זרה!"

כלפיו באהבה ואחזה כאלו היה אחיך ממש ולא הרע לך מעולם, וכבר אמר שלמה המלך בחכמתו (משלי כו יט) 'כמים הפנים אל הפנים כן לב האדם אל האדם'. קיבל היהודי על עצמו לנהוג בשונאו ברעות ובידידות, ולמחות מליבו כל זכר של תרעומת כלפיו.

לא ארך הזמן, ושכנו שינה את התנהגותו הנלווה, ההצקות וההטרדות פסקו, ולא זו בלבד אלא שאף הוא החל לכבדו ולחפץ בקרבתו, כך נקשרו קשרי ידידות טובים ביניהם עד שברבות השנים ניעשו למחותנים, כל זאת הודות לכח תפילתו של בעל ה'דגל מחנה אפרים', שעשה כל שביכולתו להשיכן אהבה בין יהודים. זכותו הטהורה תגן עלינו.



הדרכה מעשית כיצד יגיע האדם לאהוב כל יהודי כנפשו, כותב הרמ"ק בספרו 'תמר דבורה' (פ"ב):

על האדם להרגיל עצמו לא להסתכל בנגעי בני אדם כי אם בדברים הטובים שבהם, כך יאהב כל יהודי ללא קשר למעשיו או למראהו החיצוני.

אף אם הוא רואה יהודים שעוברים במידע על מצוות ה', יתוקק לראותם חוזרים בתשובה על מעשיהם הנלוזים, ונהיים חביבים ורצויים לפני אביהם שבשמים.

כך ילך בדרכו של אוהב ישראל הנאמן משך ליבנו עליו השלום, שאמר (במדבר יא ט) 'ומי יתן לך עם ה' נביאים'.

כאשר הוא נתקל ביהודי שמראהו החיצוני דוחה, יחשוב בליבו:

הלוא אם ילבישו את העני המאוס הזה לבושים נאים כעשיר פלוני, לא יהיה כל הבדל ביניהם, אם כן למה יעדר כבודו בעיני? והרי בעיני ה' הוא חשוב ממני, שהוא נגוע ומדוכא ביסורים ומנוקה מעוון, ולמה אשנא מי שהקב"ה אוהבו!?

כך יחשוב ויסתכל רק על דברים הטובים, עד שהדבר יעשה לו להרגל ולטבע שני.



חסיד נלהב היה להרה"ק רבי ישראל מרוזין זיע"א ששמו 'שעפטיל ברדיטשובער'.

הוא היה קשור אל הרבי בכל נימי ליבו ונשמתו, ופעמים רבות היה נוסע לשהות במחיצת הקדוש, שם היה יונק כוח ועוז רוחני ממקור חיותו.

באחד הימים נתקף לפתע ר' שעפטיל בגעגועים עזים לרב הקדוש, רגשי הקדוש בהם חש בכל עת בו הסתופף בצל רבו, הציפו לפתע את ליבו ומילאוהו ברגשי תשוקה וערגה.

מרגע לרגע התעצמה תשוקתו וגברו כיסופיו עד שלא יכל עוד לצצור כוח בנפשו.

לא חלף זמן רב והוא ישב על כרכרה בואכה עירו של הרבי, מותר מאחוריו את כל עיסוקי היום יום.

לאחר כמה שעות נסיעה ניבטו אליו ממרחק בתי עירו של הרבי, הנה, עוד רגע קט ועומדות רגליו סמוך ונראה ללפיד האש המחמם ומואיר, הרבי הקדוש ברם, כאשר הגיע לביתו של הרבי התאכזב עד מאוד לשמוע כי הרבי 'ושב סגור בביתו, ואין כל אפשרות לדעת אימתי יצא החוצה ויראה אל חסידיו.

ברם לא חסיד כרבי שעפטיל יוותר, כל

דוחה שבת, ונלמד מהסמיכות בכתוב 'את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו' (ויקרא יט ל). הרי שיום השבת נעלה הוא מאד, ואף יותר מהצורך לבנות בו את בית המקדש, ובודאי שאין להצטער בו על חסרונו.

**פדתנו הנצחה**

אמנם, יש להעיר מדברי חכמינו ז"ל שאמרו במסכת תענית (ל): שכל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, ושאינו מתאבל על ירושלים אינו רואה בשמחתה. האם ביום השבת יש להיות בבחינת 'שאינו מתאבל על ירושלים' חלילה?

לכאורה ניתן היה לתרץ ולומר, שמכיון שאנוסים אנו מלהתאבל בשבת על חורבן הבית והגלות, כיון שהדבר אסור, הרי 'אונס רחמנא פטרה' ופטורים אנו מן האבלות.

אך אם כן, מה נענה לשיטתו של רבנו הר"ן (קידושין, ריש פ"ה האומר), שהגדיר את י"ד הפטור באונס, שאף שאין טענה על הנאנס במה שלא עשה, מכל מקום אינו נחשב כמי שעשה. ואם כן, אין זה נחשב כמי שהתאבלו, וכיצד נזכה על ידי מעשינו ביום השבת לראות בנחתם ציון וירושלים?

לכך הודיעונו חכמינו באהבתם את ישראל, כי כל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים, ואינו נחלה היא זו? זו נחלת ארץ ישראל ותקונה השלם. הרי שנתנו לנו עצה כיצד יכולים אנו לזכות ביום השבת לקרב במעשינו את גאולת ישראל, על ידי שנענג ונכבד את השבת במאכלים ובמעשדים משובחים.

וטעם הדבר, כי המכבד את השבת מוכיח במעשיו על אמונתו שהשכינה שורה בישראל, ועל כך שמחתו, ומתוך חזוק האמונה בשבת יבוא להאמין בכלל היעודים וההבטחות שהתנבאו הנביאים לישראל, וכפי שמבקשים אנו באמירת 'רצה' בברכת המזון 'והראנו ה' אלקינו בנחמת ציון עירך ובבנין ירושלים עיר קדשך'.

זוהי הסמיכות בתפלת ערבית בליל שבת בין חתימת הברכה 'הפורש סכת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלים' לפסוקי 'ושמרו בני ישראל את השבת'. כי בזכות שמירת השבת כראוי, מתוך זהירות לנגעה ולכבדה, נזכה לנחלת בלי מצרים ולפריסת סוכת שלום עלינו בנחמת ירושלים.

**לזו עלי בני ועדנו מערבי**

ובאמת, אין חיזוק באמונה גדול יותר מן ההכנות למצות עונג שבת, שהרי אמרו חכמינו ז"ל במסכת ביצה (טו) שכל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הפורים, חוץ מהוצאות שבתות ימים טובים.

ועוד אמרו חכמים (שם טו): אודות הוצאות יום השבת, שאומר הקדוש ברוך הוא לישראל: 'בני, לוו עלי וקדשו קדושת היום, והאמינו בי ואני פורע'.

כאשר אדם טורח לכבוד השבת ומוציא הוצאות רבות לכבודה, יכול הוא להאמין בו ולבטוח בה' בלא שום חשבונות, וזו האמונה הגדולה ביותר, לדעת שאין השתדלות האדם פועלת מאומה, ורק הבורא יתברך שמו הוא הגוור את צרכיו

חפצו ותשוקתו לזכות להצצה קלה בפניו הטהורות של הרבי, הצצה שיש בה כדי להאיר את נשמתו, ולהעניק לה את הכוחות הדרושים לה לעמוד במלחמתה עם הגוף העכור.

וכי בחינם עשה את כל הדרך הארוכה עד כאן!?

ליבו הבורע בתשוקה נשא את רגליו והוליכן סחור סחור מסביב לדירתו של הרבי, שמה ימצא נקב להציץ ולראות, בעוד פיו ממלמל כל העת תחינה חרישית: 'אנא רבונו של עולם, זכני לחזות בפני הצדיק'.

ישוב הצדיק בחדרו ומרגיש בתשוקות וברצונות, הוא קם ממקומו ופוחת באחת את הדלת לרווחה, שם עומד רבי שפעטיל נרעש ונפחד, רגשות יראה ואהבה משמשות בו בערבוביא, והוא אינו יודע את נפשו מרוב שמחה על תפילתו שהתקבלה.

ואז כמו מתוך חלום, הוא שומע את הרבי פונה אליו ברוך ושואל: אתה אוהב אותי, שעפטיל? האמן לי שיותר מזה אוהב אני את הפחות שבפחותים! וכאן ציין את שמו של אחד מהמוסרים שמסורוהו למלוכה. אתה בודאי כבר מבין ומשער אם כך כמה אני אוהב יהודי כשר, ועד כמה אני אוהב צדיק.

ועם כל זאת האמן לי שעפטיל! שיותר ממה שאני אוהב את הצדיק, אוהב הקדוש ברוך הוא את הרשע הכי גדול. אתה משער כבר כמה הוא אוהב יהודי שומר תורה ומצוות ואתה משער כמה הוא אוהב צדיק. סיים רבי ישראל את דבריו וסגר שוב את הדלת.

זמן רב עוד עמד ר' שעפטיל נרגש ונפעם, מפנים בעומק לב ונפש את השיעור הכפול שזכה לשמוע, שיעור באהבת ישראל הראויה כלפי כל יהודי, ובהאבת הנצח של השם יתברך לעמו.

דברים מעין זה כתב הרה"ק מקורנא זיע"א בספרו 'היכל הברכה' (פר' בהר):

'שמעתי ממורי הבעש"ט שאמר לאחד שנשק את בנו:

בני, הוה יודע שאני אוהב את הפחות שבפחותים מכל מה שתוכל לדמות מן הפחיתות, הרבה יותר ממה שאתה אוהב את בנך יחידיך'



ידוע היה הרה"ק בעל 'אהבת ישראל' מויזניץ זיע"א באהבת ישראל המיוחדת שפעמה בקרבו.

גם אם היה יהודי פשוט וגס, היה שש לקראתו, מחבקו ומנשקו, די היה בעצם העובדה שנשמה יהודית בקרבו, בכדי שליבו הטהור יתמלא על גדותיו ברגש עז של אהבה וידידות כלפיו.

כאשר נשאל על ידי אחד מצדיקי דורו, לפרש האהבה העצומה שהוא מפגין גם כלפי יהודים פשוטים וגסים, נענה ואמר:

'כאשר התיישבתי על 'כסא הסנדלרים' [כונתו היתה לכס האדמו"רות], קבלתי על עצמי לא לראות שום רע על יהודי.

משול הדבר לשיכור הטובע ברפש וטיט, עוד רגע קט והוא מתדרדר לעמקו של בור שחת ומקפה את חייו, וכי ימנע מאן דהוא למשוך אותו משם מחשש שמה יתלכך קמעא? ואם בהצלח הגוף כך, הרי שבהצלח נשמה על אחת כמה וכמה!

ואת פרנסתו של אדם. לעומת זאת, במסכת פסחים (ק"ב). אנו רואים שרבי עקיבא צוה את בנו רבי יהושע שבעה דברים, ואחד מהם: "עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות", והעמידו בנמצא (שבת ק"ח). את דבריו במי שיש לו משלו כדי אכילת שתי סעודות בשבת, שכדאי שלא יטול מקופת הצדקה, רק יאכל בשבת שתי סעודות בלבד כביום חול, ולא יצטרך לבריות.

כיצד יתישבו שני המאמרים הללו יחדיו? יש שהסבירו (הגהות אשרי" בצה פ"ב, הב"ח והגרי"א, הובא בשער הציון סי' רמב) שדברי רבי עקיבא אמורים רק במי שאין ביכלתו ללוות, כגון שאין לו משכון לתן לידי המלוה להבטיח פריעונו, ובלי משכון אינו יכול להשיג הלוואה. אך מי שיש ביכלתו, ודאי מחויב ללוות כדי לענג את השבת.

שאלה זו השמיע אחד מלמדני העירה טומשוב שפולין באוני הרב, הגאון החסיד רבי יעקב אהרן יאנובסקי זצ"ל, תלמידו של המגיד מקוזניץ זי"ע, שהסתופף גם בצלם של רועי החסידות בפולין, היהודי הקדוש מפשיסחא ותלמידו הרב הקדוש רבי בונם מפשיסחא, והרב הקדוש רבי יחזקאל מקוז'מיר, זכותם יגן עלינו.

ובספרו 'בית יעקב' (בראשית, ד"ה ושאל לי) כתב רבי יעקב אהרן משמשים שינו עבוד להשיב לשואל כהוגן, וכך השיב לו: הלא במסכת הרוית (י): באר האמורא הקדוש רבה בר בר חנה בשם רבו רבי יוחנן את הכתוב 'כי ישיים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם' (הושע יד ט) על פי משל לשני בני אדם שצלו פסחיהם: אחד אכלו לשום מצוה, ואחד אכלו לשום אכילה גסה.

על זה שאכלו לשום מצוה נאמר 'צדיקים ילכו בם', ועל זה שאכלו לשום אכילה גסה נאמר 'פושעים יכשלו בם'.

"והי התשובה גם כאן", אמר רבי יעקב אהרן. "הלווה לשם שמים, יזכה להבטחה האמורה 'ל'ו עלי ואני פורע', ואילו החפץ לענג את עצמו ולא את השבת, מוטב שיעשה שבתו חול ואל יצטרך לבריות.

דבר זה רמוז בלשונם של חכמינו שאמרו 'עשה שבתך חול'; אם העונג הוא לא לשם שמים אלא לצרכך, אזי מוטב שתעשנה חל ואל תצטרך לבריות, אך המכוון לשם שמים וקורא לשבת עונג, ליהו והקדוש ברוך הוא יפרע לו'.

"אך הבטחה מיוחדת יש לאלו הצדיקים העוסקים בכל ימות השבוע בתורה ובעבודת הבורא", הוסיף רבי יעקב אהרן את האמרה הנפלאה ששמע מרבו, המגיד רבי ישראל מקוזניץ זי"ע: "עליהם כונו חכמינו באמרם 'עשה שבתך חול', אלו שימות החול בעבורם הם כיום השבת, בו עוסקים כולם בעבודת הבורא בלבד, שמורה להם ההבטחה 'ואל תצטרך לבריות', ומובטח להם שימציא להם הקדוש ברוך הוא את פרנסתם ברווח, ולא יצטרכו לבריות.

וכשם שאמרו חכמינו ז"ל (אבות פ"ג מ"ה) 'כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ'.



# מכתלי בית ההוראה

אקטואליה  
ברחוקה

פניני הלכה למעשה, בענייני דיומא ושאלות המתחדשות

מדוני בית המדרש להוראה היינות "באר ישראל"

בראשות מורינו הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א



## מכתלי בית ההוראה

תשובה ממורינו הרב שליט"א

### כתיבת שם בעלי הספר, וכתיבת שם מחבר הספר

#### אזהרת רבינו יהודה החסיד

מה ששאלת אודות המנהג שלא רושמים השם על הספרים, אלא לאחר שמוסיפים לפני השם התיבות 'לה' הארץ ומלואה' (או בראשי תיבות - לה"ה), הנה כנודע זהו על פי צוואת רבי יהודה החסיד (צוואה מז), וזה לשונו: 'לא יכתוב אדם על ספר שלי הוא, אלא יכתוב עליו שמו בלי שלי הוא'.

והנה כתבו האחרונים לבאר מקור לזה על פי דברי הגמרא (שבת קיט.) 'פעם אחת נתארחתי אצל בעת"ב בלודקיא, והביאו לפניו שלחן של זהב וכו', וכשמניחים אותה אומרים לה' הארץ ומלואה, וכשמסלקין אותה אומרים השמים שמים לה' וכו'. ולכן מנהג הכל לכתוב לה' הארץ ומלואה ורק אח"כ לכתוב השם.

#### חילוק בין ספר קודש וחפצי חול

וראוי להביא כאן מה שכתב בנידון בשו"ת באר משה (ח"ח סימן ל"ח), שבתחילה סבר לומר שכל דברי הגמרא שאין להזכיר שם הבעלים על החפץ היינו דווקא בחפצי חול, אבל חפץ קודש כשר הדבר וראוי לעשותו, אך שוב חזר ממה שמצא מפורש בצוואת רבי יהודה החסיד שאין לכתוב על הספר שלי הוא.

וז"ל: 'הנה בברכות (לה.) איתא ר' לוי רמי, כתיב (תהלים כד א) לה' הארץ ומלואה, וכתיב (תהלים קטו טו) השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם, לא קשיא כאן קודם ברכה כאן לאחר ברכה, א"כ אין לו לכתוב על ספר שלי. אולם אפשר לומר היפך הדברים, דוקא בדבר חול לה' הארץ ומלואה קודם ברכה אבל לאחר ברכה זכה הדבר חול בברכתו, משא"כ בדבר שבקדושה בתורתנו הקדושה שקבלנו ממנו קוב"ה על הר סיני שפיר זכינו ושלנו הוא ושפיר יש לכתוב על הספר שלי'.

ועוד דאמרו התם (ברכות לה.) ר' חנינא בר פפא רמי כתיב (הושע ב יא) ולקחתי 'דגני' בעתו וגו' וכתיב (דברים יא יז) ואספת את 'דגני' לא קשיא כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום [וכשאיין עושין רצונו של מקום נוטל ומראה להם שהוא שלו]. הרי לך דבעושין רצונו של מקום הקב"ה נותן להם והדגן שלהם, וכמו כן הקונה ספר כדי ללמוד בו בזה עושה

רצונו של מקום והספר שלו ושפיר יכול לכתוב עליו 'הספר הזה שלי'. ולא עוד אלא אפשר שטוב וישר הדבר לכתוב 'הספר הזה שלי', להגיד שבחו של קוב"ה נותן התורה שנתן לנו ומודה ומשבח לו לקוב"ה על טובתו שבחר בנו ונתן לנו תורת אמת וכו'. וכמו כן כשכותב על ספרי הקדושים חומשים מקראות גדולות ש"ס ירושלמי משניות רמב"ם סו"ט וכו' וכו' ספר זה 'שלי' כוונתו ע"י מתנתו שנתן לנו תורת אמת נהנינו הטובה הזאת ללמוד תורה שכתב ושבע"פ להבין ולהשכיל דברי אלקים חיים.

וכל דברינו מתאימים מאוד להא דאיתא במסכת בבא קמא (ג:) , מעשה באדם אחד שהיה מסקל (מפנה אבנים) מרשותו לרשות הרבים, ומצאו חסיד אחד אמר לו ריקה מפני מה אתה מסקל מרשות שאינה שלך [שמא אתה עתיד למוכרה] לרשות שלך [רה"ה, כל ימיו הוא שלו], לגלג עליו [לא היה מכיר טעמו של דבר], לימים נצרך למכור שדהו והיה מהלך באותו רה"ר ונכשל באותו אבנים, אמר יפה אמר לי אותו חסיד מפני מה אתה מסקל מרשות שאינה שלך לרשות שלך, דבדואי כל דברי רשות ושל חול, הגם שכעת תחת ידיו אבל אינם שלו אך ורק אם עושה מצוה בהן אבל לא בלא הכי, אבל לדבר מצוה שקנה לכבוד בוראו לכבוד שמים שפיר יש לומר שהוא שלו ורשאי לכתוב עליו חפץ זה שלי.

טרם נתייבש הדין חפשי בספר החסידים ומצאתי בצוואתו שכתב לא לכתוב אדם על הספר, אלא יכתוב עליו שמו בלי 'שלי הוא'. אחרי רואי דברים אלו יוצאים מרבינו יהודה החסיד נרתעתי אחר ובטלה דעתי, וע"כ טוב שלא יכתוב הספר הזה שלי אלא יכתוב שמו, או יכתוב לה' הארץ ומלואה ואח"כ יכתוב שמו 'עכ"ל'.

#### אם האזהרה שלא להזכיר שם מחבר הספר

והנה יש מפרשים כוונת צוואת רבי יהודה החסיד, שמחבר ספר לא יכתוב שמו על הספר, אלא שכבר דחו הדברים הרבה מהאחרונים, והוכיחו שאדרבה ואדרבה ראוי לאדם לכתוב שמו על ספר שחיבר, והוכיחו זאת מכמה מקומות,

המשך בעמ' ד'

## הלכה למעשה

תשובות ממורינו הרב שליט"א

### טלית שיש בה חוטים סינטיים

קניתי פעם טלית בזול. כאשר רציתי לחדש אותה ראיתי שכתוב עליה שהטלית כולה עשויה צמר, מלבד הפסים השחורים שבה העשויים מאקרילן, שהוא חומר סינטי. האם הטלית חייבת בציצית מהתורה? והאם יש מקום להדר ולקנות טלית שעשויה מצמר בלבד?

ת. מאחר ורוב הטלית עשויה מצמר שהוא מין החייב בציצית מהתורה, ויש בחתיכת בד הצמר שיעור המחויב בציצית, יוצא ידי חובת ציצית מהתורה לכל הדעות<sup>1</sup>. ואולם מובא בפוסקים שטוב שיעשה הטלית מצמר לבד<sup>2</sup>.

### הניח בטעות תפילין של אחר

בחור ישיבה הניח תפילין לקראת תפילת שחרית, ולאחר שהתחיל להתפלל שם לב כי בטעות לקח את התפילין של בחור אחר

יתנאה למעלה. ובמשנה ברורה (שם ס"ק י) העתיקו וכתב: טוב יותר שיעשה הטלית כולו של צמר בלי תערובות כלל של שאר מינים, ובה יתנאה למעלה. אמנם יש לציין שבזמננו על פי רוב כל הבד עשוי מצמר, והפסים השחורים שעשויים מאקרילן הינם רק ציפוי מעל ומתחת בד הצמר.

3 בשולחן ערוך (א"ח סי' יד ס"ד) כתב: מותר ליטול טלית תבירו ולברך עליה, וברמ"א הוסיף שהוא דין בתפילין. והטעם משום דניחא ליה לאיניש וכו'. אבל לגבי ספרים כתב הרמ"א שאסור ללמוד מספרים של חבירו דחיישינן שמא יקרע. אמנם כתבו הפוסקים שבזמננו הדבר הוא להיפך, שהספרים וסידורים הם דברים שאינם יקרעים ופחות מקפידים על השימוש בהם, ולעומת זאת בטלית ותפילין מקפידים יותר. בערוך השולחן (שם ס"א) כתב: לענ"ד אף שרבותינו

פסקו הדין הזה בסתמא מותר ליקח וכו', מיהו אנו חזינן דהרבה מקפידים בזה מאד, ובפרט כשהטלית הוא חדש ונקי וגם יש בני אדם שאין טובלין כלל שאדם אחר ילכש בגד שלהם מטעם זיעה ונקיות, מאד יש להתיישב בדין זה. וכן כתב בבן איש חי (ין דף סק"ז): בזמן הזה חזינא רובא דעלמא קפדי שלא ילכשו אחרים ציצית ותפילין שלהם, ולכן אין להקל אלא אם כן יודע בבירור שהבעלים לא קפדי, וגם אני מכיר בעצמי דאנא מאיניש דקפדי בזה. מאידך לגבי ספרים כתבו שבזמננו אין מקפידים על השימוש בהם, וכ"כ ליקוטי מהר"ח (סדר ברכות השחר ד"ה הנה קודם), ערוך השולחן (שם ס"א), וכן הורה בשו"ת מנחת יצחק (י"ח ס"א קל), שספרים הנמצאים בבית המדרש או שאר מקומות ציבוריים הדעת נותנת לומר שהבעלים השאירם ככוונה עקב כי אינם ספרים יקרים,

בישיבה ששם משפחתו כשם משפחתו. האם צריך לחלוץ את התפילין קעת באמצע התפילה?

ת. מעיקר הדין אמרינן 'ניחא ליה לאיניש דליעביד מצוה בממוניה', אמנם בזמננו מקפידים על שימוש בתפילין, ולכן אין ליטול תפילין של אחר בלא רשות<sup>3</sup>. אך אם כבר נטל בשוגג נראה שאין חבירו מקפיד ואינו צריך לחלצם. אך אם מחמת כן חבירו יפסיד תפילה במנין או הפסד אחר, ודאי הוא מקפיד וצריך לחולצם.

המשך בעמ' ב'

ומסתמא אינו מקפיד על העיון בהם. גם בשימוש בספרים הדבר כפוף להגבלות שכתבו הפוסקים לגבי טלית, שהשימוש בהם דוקא בתנאים הבאים: א. כשאנו באופן קבוע רק באקראי. ב. בתנאי שימור עליהם. ג. שימשת בהם רק באותו מקום ולא יטלם בכל מה דאפשר. ואם הוא חבר קרוב ויודע שבוודאי יסכים יכול להקל כמ"ש בשו"ע הרב (הלכות שאה ופיקודו סיף כח): אבל אם אינו מוציא לגמרי אלא שמשמש בו לצורך ולא לצורך הפקדון ואין הפקדון נפסד ומתקלקל כלל בתשמיש זה אין בו משום שליחות יד, אלא משום שואל שלא מדעת, ואם יודע בבירור שאין המפקיד מקפיד עליו מותר. אך באופן שהדבר בא על חשבון חבירו שמפסיד את התפילה

זימון בסעודה שנערכת בספינה מיטלטלת

לרגל יום הנישואין ה-50 של הסבא והסבתא, יצאו כל בני המשפחה לטיול בעכו. לבני המשפחה המבוגרים הוזמנה ספינה ובה שולחנות ערוכים לסעודת מצווה, הסבא ערך סיום ש"ס והסעודה התנהלה בנועם. לבני הנוער חסרי הסבלנות נשכרה סירת טורנדו גדולה, שמפעיליה להטו על פני הגלים לקול תשואות הנערים. על הספינה של בני המשפחה המבוגרים היו יחד כ-15 אנשים בני-מצווה, והתפתח ויכוח האם חייבים לזמן עם 'אלוקינו', כי משהו זכר שבעגלה מיטלטלת לא מצטרפים לזימון. סב המשפחה הנרגש התקשר לבית ההוראה כדי לשמוע את אשר יעשון.

ת. האוכלים תוך כדי הפלגה בספינה מצטרפים לזימון בשם<sup>4</sup>, אך אם הספינה מיטלטלת מאד יש להסתפק, ולכן לא יזמנו בשם. אמנם, באפשרותם להשקיט את הספינה מעט ולאכול כזית יחד, ואז יוכלו לזמן אף אם הספינה תמשיך בהפלגה<sup>5</sup>.

מכשיר פלאפון שנשאר בעגלה בשבת

באמצע הדרך בליל שבת הבחנתי שמכשיר הפלאפון שלי נשאר בתיק העגלה. האם מותר להמשיך לטלטל את העגלה אפילו שיש בה מוקצה, או שצריך להשליך את הפלאפון באמצע הדרך?

ת. אף שהפלאפון 'מוקצה' ואסור בטלטול, מאחר והוא מונח בתיק העגלה הרי זה 'טלטול מן הצד', וכיון שאם ישליכנו באמצע הדרך, הפלאפון עלול להיאבד, אין צריך להשליכו באמצע הדרך ואפשר לטלטל את העגלה עד הבית ושם ינער את הפלאפון מתוכו<sup>6</sup>.

לשטוף כלים בשבת

לאחר הסעודה בבוקר נשארים הכלים

מלוכלכים על השיש ומאוד לא נעים לשהות במטבח כשכל הכלים מונחים בצורה כזאת. עד היום לא שטפתי כיון שזה לא לצורך השבת, אך שמעתי שמותר לשטוף כיון שהצורך הוא לשבת שלא יהיה ריח לא נעים ויהיה אפשר לשהות במטבח, האם זה נכון?

ת. מעיקר הדין אין לשטוף כלים שלא לצורך השבת. אם הריח העולה מהכלים המלוכלכים מפריע, אפשר לשרותם במים. ואם הדבר אינו מועיל, אפשר להקל לשטוף את הכלים בשטיפה קלה שכן אין השטיפה לצורך חול אלא לצורך השבת<sup>7</sup>.

ספר 'היום יום שלישי בשבת' במקום 'לעומר'

ביום ג' לעומר, אחד שלא ספר נשאל מחבירו כמה סופרים היום, והשיב: "היום יום שלישי בשבת", למעשה לא היה יום שלישי בשבוע, רק התכוון לרמז שהיום הוא יום השלישי לעומר והוסיף 'בשבת' כדי שלא יהיה נחשב סספר. האם יכול לספור אחר כך עם ברכה או שמא כבר יצא ידי חובה?

ת. מאחר שבאמירתו בנוסח זה מוכח שהתכוון שלא לצאת ידי חובה, יכול שוב לחזור ולספור בברכה<sup>8</sup>.

ספירת העומר של יום שישי אחר שהתפלל ערבית של שבת בפלג המנחה

סעודת הלילה בשבתות הקיץ מסתיימת אצלנו מאוחר ממש. בשל כך ילדיי הקטנים הולכים לישון באמצע הסעודה. הצטערתי על שהם מפסידיים חלק מההתעלות הרוחנית והמשפחתית של שולחן שבת. שבוע אחד חשבת על פתרון: ביום שישי אתפלל תפילת מנחה מוקדם, ומיד אחרי פלג המנחה אתפלל ערבית של שבת. כך הסעודה תתחיל מוקדם, וכל הילדים יוכלו להיות ערים עד סופה. לאחרי הפילתים מעריב לפתע נזכרתי כי לא ספרתי את העומר בליל שישי. האם אני

עדיין יכול לספור את הספירה של יום שישי, ואחרי השקיעה לספור בברכה את הספירה של שבת? או שכיון שכבר התפללתי מעריב של היום הבא אני יכול להשלים את הספירה של היום הקודם?

ת. יספור כעת את הספירה של יום שישי בלא ברכה, ואחר השקיעה יוכל להמשיך ולספור את הספירה של שבת בברכה<sup>9</sup>.

חשש שעטנז בוילונות

לכבוד פסח קנינו לביתנו וילונות חדשים. בחג ביקר אצלנו קרוב משפחה, הוא התפעל מהוילונות וציין שנראה כי הם עשויים מפשתן. הערה סתמית זו עוררה בליבנו שאלה: האם יש איסור שעטנז בוילונות?

ת. אם הוילון תלוי בגובה של קומת אדם אסור לעשותו משעטנז, מחשש שיתעטף בו מבלי משים<sup>10</sup>. חשש זה אמור גם אם בדרך כלל שומרים שלא לגעת בוילון. אולם אם הוילון תלוי למעלה מקומת אדם מותר לעשותו מכלאיים, משום שלא שייך בו הגזירה שמא יבוא להתעטף בו<sup>11</sup>.

הפרשת מעשר כספים לפי אומדן

ההכנסות שלי אינן שוות במהלך כל חודשי השנה, יש חודשים שאני מרוויח יותר ויש שפחות. קשה לי מאוד לשבת ולחשב כל חודש את הסכום המדויק שעלי להפריש עבור מעשר כספים. האם קיימת חובה הלכתית לחשב בדיוק את מעשר הכספים, או שמא אני יכול להפריש לצדקה סכום הגבוה בוודאות מעשירית מהכנסותי, ובכך לצאת ידי חובה ללא צורך במאזן מדויק?

ת. ניתן לתת מעשר כספים גם לפי אומדן, אך יש לדעת בוודאות שנותן יותר ממעשר<sup>12</sup>. אמנם כמה מהפוסקים כתבו שיש סוד בנתינת מעשר בצורה מדוקדקת [והשאר לתת בתורת צדקה], ולכן אם קשה לו לדקדק בחישוב המדויק על המעשר, ראוי להתנות שהסכום העודף על

התפללה ערבית, והטעם כי מה שקבלה שבת אין זה אלא לעניין דיני שבת ואיסור עשיית מלאכות וכדו', אבל לענין שאר דברים דינו כערב שבת. וכן כתב למעשה בשיעורי שבט הלוי (סי' ס"א ט"ז). ולפי זה אף לענין ספירת העומר, אם נזכר אחר שהתפלל מעריב על שבת מבעוד יום יש להקל שיספור את הספירה של יום שישי בלא ברכה, ואח"כ בלילה יוכל להמשיך ולספור בברכה. וכן דעת השערי תשובה (סי' תפ"ט ס"ג), וראה בשו"ת אורח מות (אורח"ח סי' צ"ז) שנקט כן לדניא. 10 בשו"ע (י"ד סי' שא ס"א): וילון אם הוא רך, אסור לעשותו מכלאיים, מפני שהשמש מתחמם בו לפעמים. ואל היה קשה, מותר. וראה בפתחי חמלקים בין וילון קשה לרך, כיון אין אנו בקיאים מהו רך ומהו קשה, ויש להחמיר בכל וילון העשוי משעטנז שלא לתלותו בבית. וראה בשבט הלוי (סי' ש"ט) שכתב שפשוט שאין הבלד בין מקום שיש שמה יבואו להתחמם בו. 11 בבית יוסף (י"ד סי' שא ס"ב) הביא משו"ת הרא"ש (כ"ל ב סי' ז) שכתב שוילון שעשוי למחיצה ואין מתחממין בו כלל אין בו מניעם כלאים. והקשה שזה הי"פ מהמבואר במור"ם (שם) שגורו בכל גונג מחמש שמה יתחמם בו השמש. אמנם הקרבן נתנאל (ביצה אברהם סי' כ"ה ס"ב) ביאר את דברי הרא"ש בוילון התלוי למעלה מגובה אדם שאין בו חשש משא יתחמם בו, וכן כתבו ה"ם של שלמה (פי"א א"א ט"ז) והמגן אברהם (אורח"ח סי' תרל"ט ס"ט). וראה ב"ם של שלמה (שם) שהאר"ק להוכיח שאין איסור בזה שנתנה שהוילון מגן עליו מפני החמה, שאין האיסור בכלאיים אלא בדרך לבישה, וכן כתב הש"ך (שם ס"א ט"ז).

במשנ"ב (סק"ב) שאם נתכון בפירוש שלא לצאת ידי חובה יכול שוב לספור בברכה, ואף כאן הרי מחשבתו ניכרת מתוך דבריו, שבכוונה שיהיה לנוסח זה שהוא מתכוון שלא לצאת ולכן יכול לספור שוב בברכה. אכן אם לא הייתה לו כוונה שלא לצאת ידי חובה, אלא טעה ואמר 'בשבת', נראה שאין סעודת זו מקלקלת את הספירה. שהרי י"א שיצא ידי חובה גם כשלא אמר 'לעומר' (ראה משנ"ב סק"א), ואע"פ שכשלא אמר 'בשבת' הרי גילה בדבריו שאין הכוונה לעומר, מ"מ אם באמת הכוונה הייתה לומר שהיום יום שלישי לעומר, ולא נתכוון שלא לצאת, נראה שיש לומר לספור עוד ביום זה בברכה, אלא יספור שוב ויאמר 'היום יום שלישי לעומר' בלא ברכה. עוד יש להעיר, שבנוסח ספירת העומר הוא 'שני ימים לעומר', שיהיה 'ימים', ובשבת אמרים 'שלישי בשבת', שזה סוג ספירה אחרת. אלא שבמשנ"ב (שם סק"ט) כתב שצורע בד"ק הספירה אינה מעכבת. מעשה זה, שהש"צ טעה ואמר ארבעה עשר יום, היה עדיין שלשה עשר יום, והקהל צעק 'היום שלשה עשר', ולא שמו לב שמתקנים למר. את הספירה, שבפשוטו הם כבר לא יכולים למר. 9 הרמ"א (י"ד סי' קצ"א) כתב לענין בדיקת הפסק טהרה או הבדיקות בז' נקיים, שאם האשה שכחה מלעשותם ונזכרה אחר שכבר התפללו הקהל ערבית בפלג המנחה שאינה יכולה יותר לבדוק, אך כתב שיש חולקים ונדבעו עליו לסמוך על דבריהם. וכתב הש"ך (שם סק"ב) בשם אב"י שכל זה רק באופן שהקהל התפללו ערבית, אבל אם האשה עצמה יכולה לבדוק אפילו בדבעבד. וכן כתבו הק"מ שולחן ערוך (סי' קנ"ט ס"א) ודברי א"ח (שנה ב פרישת א"א א"א ט"ז), וכן נראה דעת הסודרי טהרה (סק"ז). אמנם דעת הש"ך (ע"פ ע"פ סק"ד ו"ק"ט י"ט, ובסי' שיה ס"ק טו) והחכמת אדם (כ"ל סק"ד ס"ט) והערוך השולחן (סי' כ"א) שבידעבד יכולה לבדוק גם כאשר היא עצמה כבר

בכוונה על מנת שישאר שם בשבת, אף אם הוא מונח על גבי העגלה עצמה היא אינה נעשית בסיס לדבר האסור, וראה שמירת שבת כהלכתה (פי"א אות ע"ה) כי המוצא דבר מוקצה בכיס של בגדי השבת שהוא לבוש בהם, אינו צריך לחוש לדין בסיס, לא לגבי הבגד ולא לגבי הכיס, כי לבטח לא היתה דעתו שיהא המוקצה מונח שם בשבת, אלא ששכח להוציאו מבעוד יום, ובגנן זה אין הבסיס נאסר. 7 כתב השו"ע (סי' שכ"ט ס"ג), מדיחיים כלים לצורך היום כגון שנשאר לו עדיין סעודה לאכול, אבל לאחר סעודה שלישית אין מדיחין. ובטעם האיסור כתב הגמ"א (סק"ב) הביא במשנ"ב (סק"ב) הדטעם שאסור להדיח באופן שלא יצטרך להם הוא משום 'טורח'. וראה בשמירת שבת כהלכתה (פי"ב אות ב) שכתב לגבי כלים שנתלכלכו והוא הושיש מפני חוקים וכדומה שיימשכו אליהם, וכן כלי כסף שעלולים להתקלקל, אם לא יסיר את שאריות האוכל שהשתה, מותר לשרותם במים גם אם אינו מתכוון להדיחם כאשר בהם עוד באותו היום, לפי שיש בכך ששום שצורך היום. ובספר שולחן שלמה (סי' שג"ה ס"ג) הביא בשם הגה"ש' אויערבאך א"ת"ר"ג גם להדיח כאשר רוצה להדיח כלים מפני שקשה לו לסבול אי נקיון או מפני נמלים או שצריך אורח לבוא ויברך גם את המטבח והוא בוש בכלים המלוכלכים, דשפיר חשיב צורך שבת ומותר. 8 כתב בשו"ע (סי' תפ"ט ס"ד): מי ששאל אותו אימרו לו בין השמשות כמה ימי הספירה בזה הלילה יאמר לו אמתול היה כך וכך, שאם יאמר לו היום כך וכך אין יכול לחזור ולמנות בברכה. וכאמרה היה נראה לודן כי מכוין שזה לא היה יום שלישי בשבוע, בוודאי התכוון לומר שהיום סופרים יום שלישי, ואפשר שאין תוספת המילה 'בשבת' מקלקלת מה שהתכוון לספור ויצא ידי חובה. ואחד שברר על ספירת העומר, ובמקום לומר היום... לעומר, היום היום יום שלישי בשבת' יצא ידי חובת ספירה. אלא שמצינו

ניילון על השטריימל להגן מפני הגשמים בשב"ק

ר' יוסל יצא מביתו בבוקר יום השב"ק לכיוון המקווה בטבילה של שחרית, בעודו פוסע מעדנות כשמגבת לכתפו הרגיש שזרזיף של מי גשמים החל מנטף על ראשו, במחשבה מהירה הוא מבין שעד שיחזור יכול הגשם להתחזק למטר סוחף והוא החל חוכך בדעתו כיצד עליו לנהוג, האם להסתפק ולהגן על ראשו עם המגבת שאיתו, או לחזור לביתו ולחבוש את השטריימל לראשו כשהוא עטוף היטב בניילון וכך יתגונן מפני הגשמים, במחשבה שניה הסתפק האם אין בזה משום איסור עשיית אוהל בשבת.

תשובה: בגמ' שבת דף קלח: "ואמר רב ששת בריה דרב אידי האי סיאנא שרי, והאייתמר סיאנא אסור, לא קשיא הא דאית ביה טפח (- שהוא מתפשט להלן מראשו טפח אסור משום אהלא, רש"י), הא דלית ביה טפח, אלא מעתה שרביב בגלימא טפח הכי נמי דמיחייב (-הניח טליתו על ראשו כדרך שהוא מתעטף, והרחיקה להלן מראשו טפח, רש"י), אלא לא קשיא הא דמיהדק הא דלא מיהדק", ופירש רש"י שלמסקנת הגמ' טעמא לאו משום אהל הוא אלא משום שלא יגביהנו הרוח מראשו ואתי לאתויי ארבע אמות, ולכן מיהדק בראשו שרי ולא מיהדק אסור.

אבל תוס' בשם רבינו חננאל סוברים שגם במסקנא האיסור בגלל אוהל, והא דמיהדק פירושו שאינו נכפף ואז נראה אוהל, והא דלא מיהדק שהוא נכפף ואז אינו נראה כעין אוהל.

ורוב הפוסקים נקטו כהשו"ע שפסק (בסי' שא סעי' מ) כתוס' שאוסרים, אבל המשנ"ב (ס"ק קנב) ושו"ע הרב (סעי' מט) כתבו שמכל מקום אין למחות ביד המקילים ומתירים כרש"י.

ובביאור שי' רש"י המתיר נאמרו כמה וכמה הסברים:

א. הט"ז (שטו סק"ה) ביאר שכיון שעיקר הכובע שעל ראשו אינו אוהל, גם היוצא הנגרר ממנו מותר.

ב. הנודע ביהודה (מהדו"ת סי' ל) בת"א' א' ביאר שכיון שמתכוין ללבישה ולא לאוהל, מותר.

ג. הנודע ביהודה (שם) בת"ב' ב' כתב שרש"י התיר בכובע רך הנכפף כגלימה, אבל מודה בכובע קשיח שאסור.

ד. המשנ"ב (שעה"צ קפז) שו"ע הרב (סעי' מט) וחזו"א (סי' נב ס"ק ב) כתבו בטעמו שהתיר מחמת שהוא דרך לבישה.

ה. הבית מאיר (סי' טט) כתב בטעם ההיתר כיון שאינו מונח על הקרקע.

ו. הנודע ביהודה (שם) הביא חכם המתיר שביאר בטעמו שכיון שאינו מאהיל על מקום אחד אלא הולך עם האוהל ממקום למקום לא חשיב אוהל.

ז. הנודע ביהודה (שם) בת"ג' ג' הסביר שאין איסור אוהל בלא מחיצות.

ולכן אפילו שהכובע שנוהגים ללבוש היום בדר"כ לא מתכוונים לשם הגנה משמש וכדו' אלא לובשים אותו לכבוד ולתפארת והוכחה שאין הולכים איתו רק בגשם או בשמש אלא גם בבית בתפילה ובמקומות של כבוד וכדו', ולכן גם לדעת התוס' שמחמירים שלמסקנת הגמ' יש בכובע משום אוהל, אין איסור ללובשם אפילו כשיש להם שוליים ברוחב טפח. אבל אם הולך בחמה ורוצה להגן על פניו מפניה ומסיט את כובעו כלפי מטה צריך להחמיר משום אוהל.

ואף לרש"י המיקל הרי לא לפי כלל ההסברים בביאור שיטתו יש להתיר בכל המקרים, בשלמא שלשת הביאורים האחרונים שהבאנו שייכים בכל מקרה, אבל לפי ההסברים האחרים יש לדון בכל מקרה לגופו וממילא גם רש"י מודה שאסור באופנים אלו שמתכוין לאוהל והכובע קשיח.

וילפינן מדיני אוהל לגבי טומאה ששם אוהל הוא רק במאהיל ברוחב ואורך טפח לכל הפחות (רבינו חננאל המובא במשנ"ב), וא"כ אם השטריימל רחב מטפח יש להחמיר ככה"ג לאסור. וראיתי בספר הלכתא רתא לשבתא עמ' תרל (בסעי' ה' ובהע' קעב) שהביא בשם ספר ארחות רבינו (ח"א עמ' קלה) שהסטייפלר הקל בזה לסמוך על השיעור הגדול של טפח דהיינו 9.6 ס"מ. ויל"ע בזה שהרי הסטייפלר שם החמיר שלא ללכת בשבת כלל עם כובע שיש לו שוליים רחבים טפח ועל זה כתב להקל ולסמוך על שי' רש"י עד לרוחב 9.6 אבל בנד"ד שהולך עם כובע להגן אולי יש להחמיר כבר מטפח בשיעור הגר"ח נאה שהוא 8 ס"מ (ואולי אף בשיעור קטן מזה, שהיה נהוג בפולין; 7.6).

ואם הולך עם מעיל גשם שמחובר לו מאחור כובע שמתלבש על השטריימל לכאן' יש יותר צדדים להקל דנחשב לגלימה רכה שמתור גם לתוס', וכן זה המשך של הבגד שכתב הט"ז שכל שיעקר הבגד מותר ודאי שהנמשך ממנו אינו אוהל, ועדיין צ"ע.

העולה לדינא:

ראוי להחמיר שלא ללכת עם שטריימל וכובע עטופים בניילון כדי להגן מפני הגשמים אם הם רחבים כ-8 ס"מ, ואם הכיסוי מחובר למעיל גשם קל יותר. אבל במקום הצורך נראה מהמשנ"ב להתיר בכל גווני מפני שכובע הוא דרך לבישה. ועדיין צ"ע אם יאמר כן גם בכובע עטוף בניילון.

הפרשת תרומות ומעשרות מענבים שנסחטו ליינ

קניתי ענבים מחנות עם הכשר, והענבים הם בחזקת "מעושרים" כפי שנמכרים למאכל, אך סחטתי את הענבים ועשיתי מהם יין, האם כעת חלה עלי חובה להפריש תרומות ומעשרות פעם נוספת לאחר הסחיטה? ומה הדין בענבים המיובאים מחוץ לארץ?

ת. זמן חיוב הפרשת תרומות ומעשרות הוא אחר 'אמר מלאכה' של הפירות או הירקות. אמנם ביתים שנמסקו לצורך עשיית שמן או ענבים שנבצרו לצורך עשיית יין, 'אמר המלאכה' אצלם הוא סיום הכנת השמן או היין. לכן אם קנה ענבים מעושרים שמיועדים לאכילה ובדעתו היה לאוכלם, ואחר כך החליט לסחוט אותם ליינ אינו צריך לעשרם פעם נוספת, שכן כבר נפטר הפרי בחיובו הראשון<sup>14</sup>, אך אם קנה ענבים שמלכתחילה מיועדים לעשות מהם יין, יש להפריש מהם תרומות ומעשרות לאחר גמר מלאכת היין.<sup>15</sup> אמנם יש אומרים שבזמן הזה שאין לנו דיני טומאה וטהרה, אין צריך להפריש פעם נוספת, אך דעת הפוסקים שגם בזמננו יפריש שוב מהיין אך בלא ברכה. לגבי ענבים המיובאים מחוץ לארץ, יש להפריש בלא ברכה, שאף על פי שאינם חייבים במעשרות מן התורה, מה שמגיע לארץ תיקנו להפריש מהם תרומות ומעשרות<sup>16</sup>.

השאיר גפרורים ונרות במקום שיש ילדים

ביום ההילולא של אחד הצדיקים המפורסמים, נדבו ליבו של ר' אברהם להביא לשטיבלאך בשכונה נרות לזכות את הציבור להדליק לטובת נשמת הצדיק. הוא הביא איתו תבנית עם כמה נרות דולקים וחבילת נרונים עם גפרורים, והשאירם באחד מהדרי הספה בשטיבלאך. מספר ילדים ששהו בבית הכנסת ראו את הנרות והחליטו לשחק עם האש. הם הדליקו נר אחר נר, והבעירו גם ניירות, עד שפלתע ניצוץ נתפס במדף הספרים, האש גדלה והתפשטה וכילתה את כל ארון הספרים והסבה עוד כמה נזקים במקום. הגבאים ביררו מי הוא זה שהניח כך את הנרות וגפרורים בלי רשותם וללא השגחה, בדקו ומצאו כי מדובר בר' אברהם, ודרשו ממנו לשלם את הנזק. האם הוא חייב לשלם על הנזק הגדול?

ת. נראה שלא פשע בשמירת האש ואי אפשר לחייבו לשלם<sup>17</sup>.

על החיטים, חיתים על שמן, וענבים על יין, וכחב הרמב"ם שאם תרם אינה תרומה, גזירה שמא יטריח הכהן לדרוך ולכתוש. ועיין שי"ך (שם סק"א). אמנם בזמן הזה כתבו הפוסקים שבדיעבד אם עישר לפני עשייתו, מעשרותיו מעשר, ואעפ"כ ראוי להפריש שוב כדברי הרמב"ם. וראה בדרך אמונה (שם ציון ההלכה ס"ק תל"ט) שאין כאן גזל השבט [כמו במעשר זיתים על שמן שגזל לכהן שנתן פחות או שמטריח הכהן אחר"כ לסחוט], רק גזר מי חטא שחששו שאחרי שתרם הענבים יעשה היין בטומאה, ובזמן הזה אין הגזירה (ראה שם בדרך אמונה ט"ף סק"ה). אולם אף אם יש גזל השבט לכאורה ר"כ בדיעבד מעשרותיו מעשר כמ"ש בדרך אמונה (שם ס"ק קפז), אולם הוא מסתפק שם באופן שיש מעשר עני האם גם בדיעבד הוי מעשר (עיי"ש עוד בציון ההלכה ס"ק שפח).

16. בענבים העומדים לאכילה שחל פטור אצל ועל ועשה יין, לדעת המב"ט (ח"ב סי' קצו) ומהרש"ם (י"ד סי' קצב) פטור מלעשר. אולם לדעת החזו"א (שביעית סי' ז סק"ז) יש לעשר שוב לחוש לשיטת הבית יוסף (בשולחן אבן חזק סי' ה) הסובר שחל עכשיו חיוב חדש, וכן כתב בשו"ת בית שלמה (ארח' סי' נ א) שכן המנהג. וענבים העומדים לעשות יין בין אם קנה מנוי או מיהודי יש לתחלתה לעשר רק אחרי שנעשה יין, ובדיעבד אם עישר אדם חל המעשרות. וראה מש"כ הגר"ש אייערבאך (קובץ כרם ציון ח"ה) ליישב המנהג.

17. מצד שניה גפרורים במקום שמצויים ילדים, גם אם נחשיב את הגפרורים נמחלת, הרי הדין במוסר נחלת ליד חש"ו (ב"ב נט) שאף שמסר להם בידים פטור בדני אדם. ומצד האש שהדליק, אין לומר שהוא חמיר להם שלשבת בדיינים דחייב. ומצד מה שהניח את האש שהדליק ללא שמירה ואח"כ באו ילדים והבעירו מהאש, נראה שאינו נחשב מנחית את האש במקום שהרוח מצויה, כי בדרך כלל לא אמור להתפשט אש לכלות ולבעור. ואין כאן פשיעה בשמירת האש, שהרי בכל בית כנסת יש נרות דולקים, ואין הרגילות בכל מקום שבאים ילדים לשחק באש.

להרבות על המעשרות, אולם במעשר כספים אין כבן איסור ותבא עליו ברכה עד בלי די, וכן כתב המשנת חכמים (הל' סודי התורה בין שמועה ד'ה וברין מעות). אולם דעת החוות יאיר (שו"ת, סי' רכז) והביאו הפתחי תשובה (י"ד סי' רמט קכ"ג) שהמעשר באומד לא יצא ידי חובתו, ואפילו אדם היודע בבירור שנתן בכל שנה יותר מחומש לצדקה, צריך שוב להפריש מעשר כיון שהפריש באומד. אמנם הלכה פסק הפתחי תשובה שם כדעת המשנת חכמים שיוצא ידי חובה גם כאשר מפריש באומד, וכן כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"ה סי' קל א) ג' ס"ה-ו. ונגלו"ט.

13. בשירי כנסת הגדולה (הגה"ט י"ד סי' רמט) כתב ליהרר של הלויסוף או לפחות מחשבון המעשרות כי כל המוסף גורע, כי למעשר יש סוד. וכן כתב הבית יוסף בשו"ת אבן רוכל (סי' ו) ובהגות על ספר יש נוחלין (פ"ב הגה' ו) ובצוואת רבי שעפסיל (א"ת ז) ובברכי יוסף (י"ד סי' רמט קכ"ה) ובהאבת חסד (כ"ב פ"ט סי' ג בעהרה). וראה בספר קרנים להגאון ר"ש מאוסטרופוליא (מאמר ז) והביאו באהבת חסד (שם שכתב שיש תתש"מ רקיעים כמנין 'עשר העשר' ולכן יש ליתן עשירית מרווחיו בדוקא ולא יותר. וראה בשו"ת שבת הלוי (ח"ה סי' קל א) ג' ס"ה-ו) שכתב שאם מה שמוסף על המעשר הוא משום שאינו יכול לעמוד היטב על כמות הרווחים שאין בזה חשש, אמנם הנהגת אמונה (מתנות עניים פ"ז ס"ק כז) שיכול להתנות שמה שנתן יותר ממעשר יהיה כצדקה בעלמא ולא לשם מעשר.

14. בדרך אמונה (תרומות פ"ה הל' בח"ל ד"ה מ) כתב שדעת החזו"א שיש לעשר שוב לחוש לשיטת הרמב"ם שיעקר חיוב של ענבים הוא היין שבו (החזו"א מעשרות סי' ה), או מטעם שיש לומר שהמכור ממרר על מנת למכור דפטור מן התורה משוי לקוח, ואח"כ כשהולקח חוזר וממרה ועושה יין לשיטת הבית יוסף חל עליו חיוב חדש, ואין זה דומה למשנה בתרומות (פ"א מ"ט) דמיידי בענבים שלו שלא קנא.

15. כמבואר ברמב"ם (תרומות פרק ה הלכה ח) ובשו"ע (י"ד סי' שלא סעיף סב) אין תורמין שבלים

שצריך לידע מי הוא מחבר הספר ולא להעלים הדבר. ופוק חזי לגדולי עולם אשר כולם רשמו שמם על ספריהם, וידוע מפיהם ומפי כתבם ומפי גדולי תלמידיהם, שהיו כותבים דבריהם לשם שמם בלי נדנדוד של פניה ח'ו, ומה לנו כי יהלוך אחריהם.

### אם למעלת שפתיו דובבות צריך לדעת שם המחבר

רבינו מאיר איזנשטט (מהר"ם א"ש) בהקדמה לספרו הגדול שו"ת פנים מאירות, כתב לדון אם מה שכמה מחברים העלימו שמם מספרם היא מידת חסידות, שהרי נאמר בספר תהילים (סא ה) 'אגורה באהליך עולמים', ופירשה הגמרא (יבמות צו:) 'אמר דוד, ריבונו של עולם, יהי רצון שיאמרו שמועה מפי בעולם הזה, כדי שיהיו שפתותי דובבות בקבר'. ואם כן יש לומר דיותר טוב לקרות שמו על הספר. ושוב כתב 'הלוא קמי שמיא גליא מי חידש הלכה זו, והגע בעצמך, וכי בשביל שהאומר אינו מזכיר בשם מי יקפח ה' שכרו הראוי לו ולא יהיו שפתותיו דובבות, וכמו זר נחשב דבר זה'.

ולכן פירש רבי מאיר בהקדמתו, דמאחר שנאמר (שמואל א, טו יח) על דוד המלך 'וה' עמו', ופירשה הגמרא (סנהדרין צג:) 'שהלכה כמותו בכל מקום, הקפיד דוד שתאמר ההלכה בשמו שכן היא תתקבל להלכה וגם תישמר לדורות, ובהו יהיו שפתותיו דובבות בקבר. וכתב שלפי זה מחברי הספרים שבחרו מטעמי ענווה שלא להזכיר שם על ספרם, יזכו גם הם שיהיו שפתותיהם דובבות בקבר דקמי שמיא גליא, וה' לא יקפח שכרם, ולא ימנע טוב להולכים בתמים, עיי"ש.

### נהגו לכתוב שם מחבר הספר

החיד"א בשם הגדולים (ספרים מערכת ז אות כו ספר הזכרונות) הביא לדברי הפנים מאירות, ואשר לפיהם אין עניין לכתוב שם המחבר על ספרו [אם לא שהלכה כמותו] ואדרבה ממדת הענווה להעלים את שם המחבר, וכתב שכדבריו מצאנו ראינו בהדיא בספר חסידים (סימן טו): 'הכמים הראשונים לא היו כותבים ספריהם בשם, ולא היו מניחים לכתוב שמם על ספריהם, כגון מי שחבר תורת כהנים מכילתא ברייתות ומדרשים ואגדות ותקוני עולם כגון מסכת סופרים, לא כתבו בספריהם אני פלוני בר פלוני כתבתי וחברתי זה ספר, כדי שלא יהנה בעוה"ז ויפגום שכרו לעוה"ב, או היו ממעטים לו בעוה"ז זרעו ושם טוב מזרעו כנגד הנאה שנהנה בעוה"ז שקבל הנאה על שמו'.

ולמעשה לא ניחא ליה לרבינו החיד"א בהסתרת שם המחבר, שהרי בכל הדורות מזמן הגאונים ואילך כן הזכירו שם המחבר על ספרו, ולא העלימו הדבר כי אם בוודדים ממש, לכן האריך לתת טעם לדבר.

### כאשר מזכירים שם המחבר מלכי מרום מלצים עליו יושר

זה לשונו: 'כבר כתבנו לעיל דלענין שפתותיו דובבות כתב הרב פנים מאירות דאין צורך להזכיר שמו דקמי שמיא גליא, וכל הקפידא דאם יודעים שהוא מאדם גדול יקבלו דבריו, ומה שנתפשט המנהג שכל מחבר מזכיר שמו על הספר, לפי שיטה זו אפשר לתת טעם שיהיה לזכרון לו ולזרעו אחרי, שיליצו בשמים עליהם מלאכי החדש ששומעים שמזכירים שמו לטובה בתורה ומליצים טוב בעדם. ועוד שכיון שמצינו דנחמיה נענש שלא נקרא שמו על ספרו כמו שאמרו פרק חלק (סנהדרין צג:) ע"ש, א"כ בדורות אלו אם לא יזכירו שמם על ספרם יאמרו שזה היה עונש להם שלא נקרא הספר על שמם.

### הנמנע מהזכרת שמו יחשוש לרמות רוחא

ועתה אשר עיינו הרואות שמוזמן הגאונים כל

מחבר ספר כותב שמו עליו יש להחזיק במנהגם, ושאיני התנאים ואמוראים שכתב בספר החסידים (סי' סו) דיש מהם מי שנהג זה שלא להזכיר שמו, דלפי עליונותם המופלא היו נזהרים גם בזה הדקדוק וכונתם לשמים, אך מזמן הגאונים עד עתה לא מצינו מי שנהג בזה. וכמעט מי שרוצה לנהוג כך בדור יתום יהיה רמות רוחא, כי מורה שכבר הוא שלם ורצה לקיים גם זה הדקדוק, דלא יבצר שלא יודע בדורו ואע"ג דלבו לשמים וכונתו לטובה, איכא לזות שפתים שרוצה להראות חסידות יותר מכמה גאוני וגדולי עולם. ועיין בתחומא (במדבר קצא: ודו"ק).

### ספרי מוסר שאני שלא להזכיר שמו

צא ולמד מהרב החסיד מהר"ש אבוהב עצמו, שהגם שהוא ז"ל לא הזכיר שמו על ספר הזכרונות, לא צוה לבניו שידיפסו שו"ת שלו בסתם ולא יזכירו שמו עליו, ואדרבה יעשו באופן שלא יכירוהו כדרך שעשה הוא ז"ל בספר הזכרונות שהנייר והדפוס משונה, ובניו הדפיסו השו"ת וקראוהו 'דבר שמואל' וכתבו שהוא חיברו.

והנראה שדוקא בספר הזכרונות שהוא תוכחת מוסר בכל מה שנכשלים העולם, בזה דוקא לא רצה להזכיר שמו שלא ליטול גדולה שהוא מוכיח ואין גם אחד בדורו שראוי לכך וטעמים אחרים, אבל על תשובותיו לא עלה על לבו.

### גם הראשונים לא העלימו שמם

ודע שמה שכתבתי דמוזמן הגאונים כל מחבר ספר כותב שמו עליו, כוונתי שנודע המחבר ועל הרוב אני אומר, דאע"ג דהר"ף והרא"ש והמרדכי לא כתבו הקדמות ולא כתבו שהם ז"ל חיברו, כיון שתלמידיהם ידעו שהם ז"ל חיברו והם פרסמו הדבר כמו שיכתבו הם דמי, ועוד שנראה הרא"ש קרא שם הספר 'אשרי' על שמו (רבינו אשר) וכן המרדכי (רבינו מרדכי). והעיסור אפשר שהיה כתוב ונאבד וכבר נודע. וספר מתיבות וספר הבתים אין בידינו הספרים, ואפשר דשם היה כתוב.

ורש"י ז"ל מסר הפירושים שנכדיו ותלמידיו ופרסמוהו. וספר החינוך כבר רמז איזה רמז. ומה שנשאר בלי ידיעה הוא ספר הכלבו וספר הנייר. גם מחברי תוספות שנראה שהם הרבה ולא נודע המחבר שכתב התוספות, אפשר שבכתבה היה נודע מי המחבר. והראשונים ידעו ומוזכרים כל אחד בשמו, והלכות גדולות תלמידי ידעו. באופן דרובא דרובא כתבו שמם או מסרו לתלמידיהם ועי"ז נודע שם המחבר.

### בזמן הזה אפשר שאין שפתיו דובבות אם לא יזכירו שמו

ולא אכחד דאעיקרא דדינא פירא, דמה שהניח הרב פנים מאירות ז"ל במונח, דאין צורך להזכיר השם להיות שפתותיו דובבות, דקמי שמיא גליא, ואין צורך להזכיר מי בעל דברים, אלא כי היכי דלקבלו מיניה. עתה אני רואה דאפשר דצריך להזכיר השם להיות שפתותיו דובבות, ואין אני אומר בתנאים ואמוראים וקדישי עליונין מהפוסקים, רק יתכן כי אין אדם צדיק בארץ וכו' ויש קטרוג שלא יזכה להיות שפתותיו דובבות, והקב"ה מלך המשפט, ועי"ש שבעולם הזה מזכירים שמו בתורה ואומרים דין או חדוש משמו, מתעוררים הרחמים ויגדל כח המליצים טובה עליו ושפתותיו דובבות.

### בהזכרת מעשים טובים מליצים עליו יושר במרומים

וזכר לדבר ממאי דאמרין בגמרא (בבא קמא ג.) בבתו של נחוניא חופר שיחין שנפלה לבור, ואמר רבי חנינא בן דוסא דבר שנצטער אותו צדיק יכשל בו זרעו. וקשה, דאמרו שם ואעפ"כ מת בנו בצמא, וכמו שהקשו בתוספות עי"ש. ורבינו ישעיה תירץ

דבתחלה ע"י שאמר זה רבי חנינא ניצולה, אבל בבנו לא נמצא מלמד סגוריא ע"ש. ואני בעניי מצאתי סמך לדבריו ממ"ש בדברים רבה (פרשת עקב פ"ג, א) כיון שאמר רבי פנחס כך, ירד מלאך והעלה אותה. ואתיא כההיא דפרק אין דורשין (חגיגה טו:) ר"מ רמון מצא וכו' השתא ארש הקב"ה מאיר בני, דדבור הצדיק תיכף עושה רושם למעלה.

ומעין דוגמא יש לומר דכשאיזה צדיק בדורו יאמר שמועה משמו אהני לבטל הקטרוג ושפתותיו דובבות, והגם שיש חילוק ממה שכתב רבינו ישעיה ואינך למאי דקמן, גם אני בעניי לא אמרתי אלא זכר לדבר. וכפי זה אתיין כלהו שמועי דבבלי וירושלמי כפשטן ממש דגם החסידים היו מקפידים לפי ענוותנותם שלא יהא עליהם שום קטרוג. וגם אותה שאמרו בנינו (נב:) קמאי ובתראי אמרינן וכו' ולשון הירושלמי פ"ק דשבת (לכה ב) אם אתה יכול לשלשל השמועה וכו' אתיין כפשטייהו.

ולפי מה שכתב בספר הקדוש 'הקנה' דכל צדיק יש לו כח נשמתו למעלה, והוא אומר מה שאומר הצדיק למטה בישיבה, אפשר שכאשר צדיק למטה בישיבה אומר חידוש וזכר שם בעליו עמו, גם כח אשר בשמים ממעל כה יאמר, ועי"ז ירבה השפע ויתחזקו המליצים ושפתותיו דובבות. וכבר אמרו דכביכול היה אומר כמה מאות שנים קודם שיבוא רבי אליעזר הלכה משמו. והן בעודם חיים אשכחן פ"ק דגיטין (י:) דכביכול אמר אביתר בני אומר, ואף כי אחרי מותם, כמו שכתוב פרק אין דורשין. ועמ"ש בספרי הקטן ראש דוד (פרשת חקת דף קכג:) ע"ש (שהאריך טובא בכל עניין זה של שפתיו דובבות בקבר). עכ"ל החיד"א.

### חילוק בין ספרי מוסר וחסידות לספרי תורה והלכה

בתוך דברי רבינו החיד"א הוזכר טעם לשבח, מדוע רבינו שמואל אבוהב בספרו ספר הזכרונות ביקש להשמיט את שמו, ואילו בשו"ת שלו לא הזהיר את בניו שלא יזכירו שמו על ספרו, והוא נקרא עד היום בשם 'דבר שמואל'. וכתב לחלק שאין מתאים וראוי לאדם להזכיר שמו בספר שנותן מוסר לבני דורו, וכמו בספר הזכרונות, ולכן העלים שמו.

ובהקדמה של הייטב לב לספרו, כתב שלמעשה נראה לחלק, שבדברי הלכה ראויה להודיע מפי מי יצאו הפנינים הללו שיש לדבר משמעות הלכתית לדעת אם המחבר הוא אילן גדול שראוי לסמוך עליו בהכרעת הדברים. אבל בדברי מוסר וחסידות אין חשיבות מפי מי יצאו הפנינים והדברים עצמם יתנו עדיהן אם יכנסו בלב שומעיהם ויהיו נושאים חן בעיני רואיהם.

### ההנהגה הראויה

עלה בידינו, שאפילו על ספר קודש אין לאדם לכתוב שמו לומר שספר זה שלו הוא, כמו שהזהיר על כך בצוואת ספר חסידים, והגם שהיה מקום לחלק בין חפצי העולם הזה שצריך להזכיר שמו עליהם, שאינם שלו, ובין חפצי קודש שהם שלו, יש להיזהר בצוואת רבי יהודה החסיד, ולכן נהגו הכל לכתוב תחילה לה' הארץ ומלוואה (לה"י) ורק אחר כך לכתוב שמם, כאומרים שאינם כותבים שמם, רק כדי שלא יאבד הספר מבעליו.

וראויה לכל מחבר ספר שיכתוב שמו על ספרו, כי כאשר יזכירו דברי תורה והלכה בשמו, הן בזה יזכירו מעשיו הטובים שלמדו תורה וגם הפיצה ברבים, ובהו ימליצו עליו טוב בשמים, וגם יזכה למעלה הגדולה שביקש עליה דוד המלך עליו השלום, שיהיו שפתותיו דובבות בקבר, כי פעמים שאין האדם זוכה למעלה זו, ובהמליץ עליו טוב במרומים בוודאי יזכה לכך. וכבר נהגו כל הגדולים שלא לחוש מטעם ענווה שלא להזכיר שמם על ספרם, מלבד בספרי מוסר וחסידות, אבל לא בספרי תורה והלכה.

ישבו בסעודת חתונה והמחותן מזג לנו ויסקי טוב ללחיים כמיטב המסורת, כוסית ועוד כוסית, השמחה התגברה והאווירה היתה מרוממת... לפתע הבחנו שהעולם כולו נעמדו לתפילת מעריב, מיד החלטנו להצטרף לתפילה, כי מי יודע אם יזדמן לנו בהמשך הערב מנין לתפילה וגם יתכן שנשכח לגמרי להתפלל חלילה, אך לאחר ברכת קריאת שמע כשנעמדנו לתפילת "ח", עברה בנו מחשבה שאנו שתויים והאם מותר לנו להתפלל.

ג' דרגות בשכרות:

ראשית נסכם את הדינים היוצאים משולחן ערוך (א"ח סימן צט) בענין שיכור בתפלה. יש ג' דרגות בשכרות ודיניהם שונות: דרגה א' - 'שתוי' דהיינו מי ששתה רביעית יין או יותר אך עדיין יכול לדבר לפני המלך, ודינו שלכתחילה אל יתפלל ובדיעבד תפילתו תפילה. דרגה ב' - 'שיכור' דהיינו ששתה הרבה עד שאינו יכול לדבר לפני המלך, ודינו חמור יותר שאם התפלל תפילתו תועבה [ונחשב כאילו עובד עבודה זרה (ברכות לא): ועלול לבוא עליו צרה ח' (ט"ז סוסק"ג עפ"י גמ')]. דרגה ג' - 'שכירתו של לוט' דהיינו שנשכר כ"כ עד שאינו יודע בכלל מה שעושה, ודינו כמו שוטה לכל דבריו.

שאר משקין:

מצינו לגבי כמה דינים בתורה שנאסר בהם שיכור, אך לגבי שאר משקין המשכרין דינם שונה כמו שנפרט:

**לגבי ביאה ועבודה במקדש**, נפסק ברמב"ם (הל' ביאת המקדש פ"א ה"ב) שאיסורו מה"ת ולוקה, אך אינו חייב מיתה וגם אין עבודתו מחוללת כמו ביין. [וראה שו"ת יד אליהו (סימן ח) שמבאר שעפ"י תורת הנסתר נמצא טעם גדול לחלק בין יין לשאר משקים, כי טעם האיסור בין הוא משום שהכהן הוא ממידת החסד והיין מורה על היפך זה כי הוא אדום].

**לגבי הוראה**, כתב הרמ"א (יו"ד סי' רמב ס"ג) דאסור להורות הלכה אם שתה שאר משקין המשכרין [ונחלקו הראשונים (רמב"ם בטה"מ מ"ל ע"ג וטו"ס בכריתות יג): אם איסורו מה"ת כמו ביין או רק מדרבנן]. אך כתב הנשמת אדם (כלל לב סק"א) שיכול לשער בעצמו שאם לא נשתבשה דעתו כלל, מותר באין פקפוק. אכן אם נשתבשה דעתו אפי' מעט אסור להורות כי בקל יכול לטעות בהוראה (שו"ת יד אליהו סי' ח).

**לגבי נשיאת כפים**, יש ג' שיטות באחרונים (א"ח סי' רכח סל"ח): דעת המג"א (סקנ"ה) להתיר אפי' נשכר שאין יכול לדבר לפני המלך (כי ילפי' מנזיר שאסור רק ביין). דעת הרבה אחרונים וכן נוקט המשנה ברורה (סי' קמא), וכן מכריע השו"ע הרב (סי' נ"א) לכתחילה, לאסור בשיכור ולהתיר בשתוי. דעת הט"ז (סקל"ה) נראה דאוסר אפי' שתוי (כמו לגבי עבודה בביהמ"ק). [עכ"פ יש לציין שאיסור שכרות בנשיאת כפים אפי' ביין אינו אלא מדרבנן כמבואר בגמ' תענית כז. ובפוסקים].

**לגבי תפילה**, נחלקו בזה אחרונים, דעת היד אליהו (שו"ת סי' ה, הובא בבאר היטב סי' צט סק"ה) להקל בשתוי. ואילו דעת המגן גיבורים (שלטי גיבורים סימן צט סק"ג) לאסור, כי מזייק מדברי התוס' (כריתות יג): דתפלה חמור מנשיאת כפים, ובפרט כיון דעיקר הטעם בתפלה הוא משום שמדבר לפני המלך וצריך דעתא צילתא א"כ מה לי יין או שאר משקין, וכן משמע מלשון הגמ' (עירובין סד). דקאמר סתם 'שתוי אל יתפלל' 'שיכור אל יתפלל', וכן בירושלמי (תרומות פ"א ה"ד) לא נזכר יין ועל כרחך דהוא הדין לשאר משקין המשכרין. וכן מכריע המשנה ברורה (סק"א) כדבריו. ובאמת גם היד אליהו במסקנתו חושש למעשה לדעת המחמירים.

שיעור השתיה:

בשו"ע (סי' צט ס"א) כתב שאם שתה יין שיעור רביעיית [בבת אחת ובלי מזיגה ולא בתוך הסעודה] אל יתפלל, אך ברמ"א (שם סי' ג) כתב שביינות שלנו שאינם חזקים אפי' שתה יותר מרביעיית מותר להתפלל, אם אינו שיכור בגדר שאינו יכול לדבר לפני המלך.

ולגבי שיעור השתיה בשאר משקין, כתב המשנה ברורה (סק"א עפ"י ט"ז סי' קכ סק"ה) שאפי' פחות מרביעיית אסור, אבל עכ"פ שיהא בו שיעור המשכר כמו רביעיית יין. והנה לפי"ז הקשה עלינו את הדרך, כי איך נדע שיעור שכרותו של רביעיית יין החזקים של פעם, כדי שנשער בו שיעור השכרות של ויסקי. ועמתי מכמה רבנים שלמעשה יש לשער כמות שתיה זוה' 'השפיע עליו' [וכנראה סברה זו מבוססת על דברי השו"ע שם סעיף ג' שכתב דתלוי 'לפי מה שמרגיש בנפשו' עיין שם]. ויל"ע קצת כי בקל מגיעים לזה ואפי' בשתיה מועטת, ולכאורה צריך לומר שדוקא

בהשפיע עליו באופן חזק קצת ולא השפעה כלשהו בלבד.

והנה בשולחן ערוך הרב (סימן קפה ריש ס"ה) מבואר שגדר 'שתוי' לענין תפילה הוא, שאינו יכול לדבר כראוי אלא מדבר וניכר מדיבורו שהוא שתוי, אבל אינו נכשל ומשתבש בדיבורו ועדיין יכול לדבר לפני המלך, יעוי"ש היטב. ולכאורה שיעור זה מיקל יותר משיעור הרבנים הנ"ל, כי כמה פעמים השתיה כבר השפיע עליו בראשו אבל עדיין לא ניכר מדיבורו שהוא שתוי.

גדר 'שיכור':

בגדר שיכור שתפילתו תועבה וצריך לחזור ולהתפלל, כתב בשו"ע שאינו יכול לדבר לפני המלך, ומבאר יותר בשו"ע הרב (שם) דהיינו שנכשל ומשתבש בדיבורו. אמנם במקור חיים (סי' צט ס"א) מבאר גדר שיכור עפ"י הפסוק (תהלים קז כז) 'יחוגו וינועו כשיכור' שמתנועע ואינו עומד ישר, ושיעור זה נראה יותר שיכור משיעור השו"ע הרב.

שתוי בקריאת שמע וברכותיה:

באמת לא רק בתפילה אסור השיכור, אלא גם בקריאת שמע וברכותיה נחלקו האחרונים (רמ"א והלבוש שם) אם מותר בשתוי, והכרעת המשנ"ב (סק"ח) ושו"ע הרב (סי' קפה ס"ה) להחמיר לכתחילה לא להגיע לזה, אך אם כבר שתה - יקרא קרי"ש וברכותיה ואחר שיפוג יינו יחזור ויקרא קרי"ש בלבד.

וכל זה לגבי 'שתוי', אבל לגבי 'שיכור', בשו"ע הרב שם מבואר שפטור לכו"ע מקרי"ש, אולם במשנה ברורה שם מביא מקילים גם בנשכר. ויל"ע.

ולכן בנידון דידן היה עדיף שיתפלל מעריב לפני השתיה.

אופני היתר ב'שתוי':

א. **יינות שלנו**: הרמ"א שם (סעי' ג) כתב שהיום אין נזהרין בשתוי [שאינו שיכור] ומתפללין אף על פי ששתה רביעיית ויותר, מפני שהיינות שלנו אינם חזקים.

ב. **בתוך סידור**: עוד כתב הרמ"א שם, שאם מתפלל בתוך סידור נזהרין להקל בשכרות מעט (לכא"כ כוונתו לשתי), והטעם כי ע"י הסידור יכול לדבר לפני המלך (דרכי משה). אמנם לכתחילה אין לסמוך על היתר זה (משנ"ב בשם פמ"ג).

ג. **בזמננו**: כתב מהרש"ל (יש"ש ביצה פ"ב ס"ה, עפ"י מרדכי עירובין סי' תקיב, והגהות מיימוניות הל' תפילה פ"ד אות כ, הובאו בבית יוסף) והביאו דבריו המגן אברהם (סק"ח) ומשנה ברורה (סק"ח), שהיום אין אנו נזהרים ב'שתוי' [שאינו שיכור] כי ממילא אין אנו מכוונים כל כך בתפילה, ולכן בשעת הדחק [כגון שיעבור זמן תפילה עד שיפוג יינו] מותר להתפלל.

ד. **שמחת מצוה**: בתהלה לדוד (שם סק"ג) מבאר דעת מהרש"ל הנ"ל, שביום טוב מאחר שיש מצוה של שמחת היום, הקילו בשתוי להתפלל אפי' לכתחילה [אפי' אם לא יעבור זמן תפלה עד שיפוג יינו] עיין שם. ולפי"ז אולי יש צד להקל בנידון דידן כי שמחת חתן הוי נמי סעודת מצוה. אך זה דוחק קצת, כי אין מצוה של שתיה ושמחה כמו ביו"ט, אלא יש מצוה לשמח את החתן, וגם כי אין כל היום זמן שמחה כמו ביו"ט אלא שעה זו בלבד ויש לו להתפלל מקודם או אחר כך, ויל"ע.

**לסיכום**: הצדדים להקל בנידון דידן: (א) יש מקילין שתוי בשאר משקין, (ב) לא ברור מה שיעור שתיית שאר משקין [עכ"פ כאינו שיכור רק מסתובב לו הראש קצת], (ג) 'שתוי' איסורו קל ורק לכתחילה, (ד) הפוסקים מקילין בזמננו שממילא אין מכוונים כ"כ בתפילה, (ה) יתפלל בתוך סידור, (ו) סעודת חתן היא שמחה של מצוה, (ז) אם לא יתפלל עכשיו יעשה הפסק בין גאולה לתפלה, (ח) אם לא יתפלל עכשיו אולי ישכח אח"כ להתפלל [כמו שמצוי בחתונות וכו'].

העולה לדינא:

מעיקר הדין אם אדם שתה משקה המשכר ונעשה שתוי אפי' קצת [אפי' יכול לדבר לפני המלך], אסור לו להתפלל לכתחילה, אך במקרה שלנו יש צדדים להקל כמו שנתבאר בפנים המאמר, ועל כן מותר לו להתפלל, וזאת בתנאי שאינו בגדר שיכור שאינו יכול לדבר לפני המלך.

גדר 'שתוי': יש אומרים שהמשקה השפיע עליו, ובשו"ע הרב משמע שניכר מתוך דיבורו ששתה.

גדר 'שיכור': יש מי שאומר שמשבש ונכשל בדיבורו, ויש מי שאומר שאינו יכול לעמוד ישר.

קריאת התורה - חובת יחיד או ציבור

ירוחם ששב מתפילה בקברי צדיקים הספונים בחו"ל המריא לדרכו ארצה בבוקרו של יום ב', את תפילת הבוקר התפלל לבדו במטוס ביחידות, לאחר שסיים תפילתו הסתפק האם עליו לטרוח בהגיעו לארץ כדי לשמוע את קריאת התורה בבית הכנסת, או שמא פטור הוא מחיוב קריאת התורה.

תשובה: הנה דנו גדולי הדורות בעיקר מצות קריאת התורה אם חובת היחיד היא וכל אחד ואחד חייב לשמוע קריאת התורה בשני וחמישי ובשבת קודש, אלא שהלכה מסוימת היא שאין קורין בתורה אלא בעשרה, או שמא אין מצוה זו מוטלת על כל יחיד ויחיד, אלא חובת הציבור היא, דכל שעשרה מתקבצים להתפלל בציבור חובה מוטלת עליהם לקרוא בתורה. ואפשר דיתירה מזו אף מוטל עליהם להתקבץ כדי לקרוא בתורה וכשם שיש מצוה מסוימת על הציבור להתקבץ בעשרה וכדמשמע מדברי הרמב"ם (הל' תפילה פ"א ה"א) "כל מקום שיש בו עשרה מישראל צריך להכין לו בית שיכנסו בו לתפלה בכל עת תפלה ומקום זה נקרא בית הכנסת", אך מ"מ אין זו חובת היחיד אלא חובת הציבור, ואין היחיד מחויב לשמוע קריאת התורה.

ונפ"מ במי שלא עלה בידו להתפלל עם מנין האם עליו להשתדל השתדלות נמרצת לשמוע קריאת התורה, וכן מי שהיה בטיסה והתפלל ביחידות האם עליו להגיע לביהכ"ל כדי לשמוע קריאת התורה, דאם חובת היחיד הוא, כך עליו לעשות, אך אם אין כאן אלא מצות הציבור, פטור הוא מהשתדלות מרובה.

ולכאורה שאלה זו תלויה בשתי הדעות שבשו"ע (או"ח סימן קמ"ו ס"א):

"כיון שהתחיל הקורא לקרות בס"ת, אסור לספר אפילו בד"ת, אפי' בין גברא לגברא, ואפילו אם השלים הוא הפרשה, ויש מתירים לגרוס (פ"י ללמוד) בלחש".

שיטה ראשונה ס"ל דהוי חובת יחיד ולפיכך אסור ללמוד בשעת קריאת ואף אם יש עשרה ששומעים את הקריאה, ושיטה בתראה ס"ל דהוי חובת הציבור, ולפיכך רשאי היחיד להשתמש ולעסוק בתורה, וכך הבינו רבים מן האחרונים.

והנה בברכת שמואל (יבמות סימן כ"א) כתב בשם רבו הגדול הגר"ח נפ"מ בחקירה דידן לענין רובו ככולו, והאם די בששה שחייבים והשאר מצטרפים למנין, וחידי שדין אחד לקריאתה, למקרא מגילה ולחזרת הש"צ דבכל הני אם חובת הציבור הם ואין החיוב אלא על עשרה לא שייך בזה רובו ככולו דמ"מ אין כאן עשרה החייבים בקריאה, אבל אם כל יחיד חייב בהם אלא שדין מסויים הוא שאין קוראים אלא בעשרה או מהני בזה רובו ככולו.

בחיי אדם (כלל ל"א ס"א) כתב: "צריך עיון אם כולם שמעו קריאת התורה ויש איזה בני אדם שלא שמעו, אם מותר לקרות עוד הפעם בשבילם, ולא דמי לפריסת שמע בס"ט, דהתם כל יחיד מחויב אותה ברכה, אבל הכא החיוב רק שישמע קריאת התורה. והכמים תקנו שיברך משום כבוד הצבור, ויש לומר דלא תקנו אלא כשכל הצבור חייבין בקריאה, אבל לא בשביל יחיד. וצריך עיון".

הרי שנסתפק בזה, ובביאור הלכה (סימן קמ"ג סעיף א') כתב בשם גדול אחד: "ענין בח"א כלל ל"א ס"א שנסתפק אם יש איזה בני אדם שלא שמעו הקריאה או מותר לקרות עוד הפעם בשבילם דאפשר דלא תקנו אלא כשכל העשרה הם חייבין בקריאה והראני גדול אחד שמפורש בר"ן רפ"ק דמגילה בסוגיא דמגילה בזמנה קורין ביחיד דברובן שלא קראו סגי עיי"ש".

והנה פסק הרי"ף במגילה (ג' ע"א) דמגילה שלא בזמנה אין קורין אותה אלא בעשרה, והקשה עליו במאור הקטן למה לא תני בהדי מתניתא במגילה (כ"ג ע"ב) "אין פורסין על שמע, ואין עוברין לפני התיבה, ואין נושאין את כפיהם, ואין קורין בתורה, ואין מפטירין בנביא, ואין עושין מעמד ומושב, ואין אומרים ברכת אבליים ותנחומי אבליים, וברכת חתנים, ואין מזמנין בשם פחות מעשרה".

ותירץ הרמב"ן במלחמת: "אמר הכותב השנויים במשנתנו כולם חובות הצבור הן ואינן אלא במחויבים דבבר אבל מגילה כשם שהצבור חייב כך כל יחיד ויחיד חייב שלא קרא צריך ל' משום פרסומי ניסא ובין שיצאו הן או שלא יצאו קורין ב' להוציא היחיד משא"כ בשאר כל המצוות". ולכאורה פשוט בביאור דברי הרמב"ן שאכן קריאת חובת הציבור וכמו חזרת הש"צ בתפילה ולא חובת היחיד.

ועיין בפירוש רבינו חננאל (יומא ע' ע"א) במה שאמרנו במשנה (ס"ח ע"ב) "הרואה כהן גדול כשהוא קורא אינו רואה פר ושעיר הנשרפין, והרואה פר ושעיר הנשרפין אינו רואה כהן גדול כשהוא קורא", וכתב הר"ח ש"מ דמצוה היא לישב בכנסת בשעה שקורין בס"ת שנאמר ברוב עם הדרת מלך". ויש שהביאו מכאן ראיה מדבריו דאין קריאת חובת היחיד כלל וכל מצותו של היחיד לבא ולשמוע קריאת אינו אלא משום ברוב עם וכו',

והנה איתא במשנה (מגילה כ"ד ע"א) "קטן קורא בתורה ומתרגם, אבל אינו פורס על שמע ואינו עובר לפני התיבה". וכתב רש"י: "קטן אינו פורס על שמע - לפי שהוא בא להוציא רבים ידי חובתו, וכיון שאינו מחויב בדבר, אינו מוציא אחרים ידי חובתו".

ולכאורה מבואר בדבריו דבקריאת התורה אין הקורא צריך להוציא את הרבים ידי חובתו דאין כאן חובת יחיד, ולפיכך הוא קורא בתורה.

ועוד מצינו במועד קטן (כ"ב ע"ב): "נשיא שמת - בתי מדרשות כולן בטילין, ובני הכנסת נכנסין לבית הכנסת, וקורין שבעה ויוצאין".

ולכאורה מוכח מזה דקריאת חובת יחיד הוא דהלא אין מתפללין בציבור וכל אחד מתפלל ביחידות בביתו ורק לקריאת התורה מתקבצין, הרי לן לכאורה דהוי חובת היחיד.

אך הריטב"א שם כתב: "וגבי נשיא אמרו שאין מתפללים בבית הכנסת כלל אלא ביום שבת שנכנסין שם לקרות בתורה שבעה כדי שלא יא בית הכנסת בטל לגמרי אף מקריאה בתורה בציבור". הרי לן טעם אחר שבאין לבית הכנסת לקרות בתורה שלא יהיה ביהכ"נ בטל לגמרי.

העולה לדינא:

יש מהפוסקים שסוברים שקריאת התורה היא חובת ציבור (למעט פרשיות 'זכור ו'פרה', שהן חובת יחיד), ולכן יחיד שלא שמע קריאת התורה, אינו מחויב לחפש מקום שיוכל לשמועה. אולם המחמיר תבוא עליו ברכה.

סופר ששכח לומר לשם קדושת סת"ם

חדר הסופרים היה נראה אותו הבוקר כמו כל יום, הסופרים הזריזים הגיעו בבוקר מוקדם התיישבו על מקומותיהם והתחילו לכתוב בסבלנות ובעדינות. הסופרים כותבים בהתלהבות ולפתע נשמעה אנחה המשברת חצי גופו של אדם: הציבור נדרך - מה קרה? ואז רואים שהנאנח לא אחר מרב גדליה ותיק הסופרים שעשרות כתיבות עברו כבר תחת ידו, בקול שבור הסביר לשומעים כי החל לכתוב וכשאחז באמצע לכתוב לאחר שתי שורות של כתיבה נזכר לתדהמתו כי לא אמר שהוא מכון לשם קדושת סת"ם "זה מעולם לא קרה לי" אמר, 'מה אעשה כעת האם אתחיל לכוון מעכשיו, האם אתחיל לומר מעכשיו, או אולי אעביר את קולמוסי ואומר הכוונה מחדש?' הדיון ההלכתי בחדר הסופרים לא איחר להגיע אל בית ההוראה כדת מה לעשות:

תשובה: יש כאן בעצם שלושה נושאים מרכזיים שעליהם מתרכזות עניין הכוונה: א. הפחות שבהם הוא ידיעה בלבד כלומר הכותב יודע שהוא כותב לשם קדושת סת"ם אבל לא חשב זאת ולא אמר בפיו . ב. מעלה יותר ממנו הוא עניין המחשבה שבאופנים מסוימים עיין באחרונים יש אופנים שיכול להשלים על ידי מחשבה ג. אבל המובחר מכולם והנדרש לכתחילה זה אמירה בפה בפירוש "הריני הולך לכתוב כעת לשם קדושת ספר תורה.

כמובן שכתובה במחשבה לא תועיל ופסול, כלומר אף אם מכון בתחילת כתיבתו, אבל במחשבה ולא ידיעה בלבד כתיבתו פסולה כשהוא המ"ב "ולא סגי במחשבה אף בדיעבד". לפי זה נראה שכתבתו של ר' גדליה פסולה ועם כל הצער עליו לכתוב מתחילה מחדש, וכל כך חשוב כוונת הדיבור בתחילת הכתיבה שע"כ נאמר שע"י זה לא תהיה גם בהמשך אפילו את אחת פסולה.

מיהו יש לציין שבאזכרות מועיל במחשבה אך ורק אם כיוון בדיבור בתחילה למרות שהמהודר הוא לכוון בכל אזכרה ואזכרה וכן בכל תחילת פרשיה ופרשיה.

יש לציין גם בפרי מגדים מביא דבר פלא, כי כל עניין הכוונה יתכן שזה בכלל מדאורייתא או יתכן רק מדרבנן: וכמובן שאם נאמר כדעת בט"ו בנידון נוכל להקל באזכרות אם לא כיוון באזכרות הנוספות לאחר שכיוון באזכרה הראשונה.

לגבי העברת קולמוס למי שלא כיוון בדיבור ורוצה להעביר שוב את הקולמוס על האותיות ולומר שמכוון לא מועיל.

העולה לדינא:

התחיל לכתוב ללא שכיוון בפיו כתיבתו פסולה ולא מהני לא כיוון במחשבה אז ולא העברת קולמוס, אלא עליו להתחיל לכתוב מחדש. מיהו אם כיוון בדיבור בהתחילה יש אופנים שזה מועיל גם למה שיכתוב אח"כ במחשבה.



להצטרפות לקבלת העלון במייל: [newsletter.mechubarim@gmail.com](mailto:newsletter.mechubarim@gmail.com)